Sc. Sup. 20. Pl. 5.

BIBLIOTECA VITT. EMANUELE
32
4 C
26
FONDO EBORENSE

2

DEMONSTRATIO EXISTENTIAE ET ATTRIBVTORVM DEI

ADVERSVS

HOBBESIVM, ET SPINOSAM

POTISSIMVM ATQVE EORVM

ASSECLAS

Anglice conſcripta

A

SAMVELE CLARKIO, M.A.

multum Reverendo, in DEO

Patri Johanni Epiſcopo, Norwicenſi, a Sacris.

Accedit Interpretis

JENKINI THOMASII

HISTORIA ATHEISMI.

Rom. I, 20. Nam inviſibilia DEI ipſius a creatura mundi factis intellecta conſpiciuntur, ipſaque ſempiterna ejus Virtus & Divinitas, ita ut ſint inexcuſabiles.

ALTDORFFI NORICORVM

apud JODOCVM GVILIELMVM KOHLESIVM.

A.R.S. cIↄIↄccxiii.

SERENISSIMO POTENTISSIMOQVE

PRINCIPI AC DOMINO

DOMINO

GEORGIO LVDOVICO

S. ROM. IMPERII ARCHITHESAVRARIO ET ELECTORI, DVCI BRVNSVVICENSI ET LVNEBVRGENSI, ET RELIQVA

ELECTORI ET DOMINO MEO CLEMENTISSIMO.

ELE-

ELECTOR SERENISSIME AC POTENTISSIME, *DOMINE CLEMENTISSIME,*

VT TVAE SERENITATI hunc libellum a me dicatum ſupplex porrigere audeam, POTENTISSIME PRINCEPS, facit prudentia rei militaris maxima & animi fortitudo, quam olim Chriſtianæ religionis hoſtes experti ſunt, & adhuc in TE experiuntur, qui libertatem Europæ perturbant; facit & ſingularis TVA animi propenſio, ac benevolentia incredibilis erga optima quæque litterarum ſtudia,
quæ

quæ certe magnam belli gloriam omni tempore auguſtiorem reddiderunt. Facit cumprimis pondus & magnitudo argumenti, Principibus atque Regibus digniſſimi. De ſumma etenim rerum hic agitur; de politici regiminis, ac cultus religioſi, itemque de virtutis & vitii, cauſa & origine; uno verbo, de *Exiſtentia* & *attributis* Dei Optimi Maximi. Cujus vicem Principes gerunt in terra, omnemque ſuam poteſtatem illi acceptam grato animo referunt; & cujus exiſtentiam atq; cultum ſi iniqui homines impune carpſerint, actum eſſe de Principum auctoritate, illi ipſi ſine monitore quam optime intelligunt. Homo quippe Atheus, cum nihil ſua na-

tura injuſtum aut impium eſſe ſtatuat, virtutes, vitia, jurajuranda, fidem, conventus, fœdera, leges ſacras & civiles, modeſtiam, pudorem, & ſi quæ ſunt hujus notæ retinacula alia, ad homines in officio continendos, verba eſſe inania, & præterea nihil, affirmare non dubitat; unde non poteſt non eſſe perfidus perduellis, & ad omnem fraudem paratiſſimus, ſpes modo inpunitatis illi affulſerit & optabilis exitus. Quæ profecto dogmata bello & pace Rebuspublicis ſunt maxime exitioſa. Facit denique, ut TIBI, POTENTISSIME ELECTOR, hunc libellum a Britanno conſcriptum, dem, donem, dedicem; quod non ſolum ab Illuſtriſſimo GVELPHO-

PHORVM & PALATINORVM PRINCIPVM, ANGLORVM, DANORVM, GALLORVM, SCOTORVM, REGVM, ſed etiam a CAMBRO-BRITANNORVM PRINCIPVM ſanguine, TVAM ducis originem. Quid ergo rectius comodiusque poteſt fieri, quam ut homo Britannus in Germania hoctempore peregrinabundus, POTENTISSIMO ELECTORI GERMANIAE, propinquitate generis tamen, ſucceſſionis jure, & magna Britannorum conſenſione vere Britanno, qualemcunque obſervantiæ teſſeram, ut par eſt, in itinere deponat. Accipe igitur, quo ſoles vultu a clientibus TVIS hujus generis munuſcula, hoc quoque levidenſe meum: quod ſi fortaſſis non ſa-

tis idoneum, certe ingenuæ pietatis erit qualecunque documentum. Vt vero DEVS immortalis omnibus bonis, quibus ſumma felicitas continetur, TE cumulatum quam diutiſſime terris indulgeat, religioſiſſima mente precor,

POTENTISSIMAE SERENITATI TVAE,

DOMINE CLEMENTISSIME,

devotiſſimus cliens,

JENKIN THOMAS.

PROOEMIVM AVCTORIS.

QUandoquidem dudum extant libri bene multi iique utiliſſimi ad probandam Exiſtentiam Dei ejusq; attributa; in minime multa, ſed oppido perſpicua verba, prudenter contrahere volui, quæ de hoc argumento habeo proponenda. Quamobrem unum argumentandi filum vel methodum ſum ſequutus, quam, quantum rei natura patitur, volui eſſe mathematicam, dimiſſurus interea argumenta nonnulla minus perſpicua & valida. Haudquaquam etenim veritati inſervitúrum me arbitrabar, ſi ad eam propugnandam ejus generis adhibuerim rationes, quæ non niſi ſuppoſitionibus, ab adverſariis noſtris hactenus nequaquam conceſſis, nituntur. Nihilominus tamen iſta argumenta a nobis omiſſa, nullo modo vilipendimus: immane etenim conſilium & inhumanum plane inſtitutum eſſe judicamus, noſtra facta & ſtudia Lectoribus commendare non alio modo, niſi vituperando & deprimendo aliorum operam atq; labores, qui pro viribus nobiſcum eundem habent ſcopum, veræ religionis nimirum & virtutis amplificationem. Sed quisque debet adhibere ea argumenta, quæ ipſi videntur evidentiſſima, & an revera ſint talia, Lectorum permittendum eſt judicio.

ERRATA.

Pag. 5. lin. 9. lege finem. p. 17. l. 12. l. ſtadio. p. 18. l. ult. l. conſequentia. p. 19. l. nullam. p. 21. l. 10. l. patet. l. 24. poſt *eſſe* adjice *arbitrantur*. p. 22. l. 16. poſt *ſua* adde *cauſa*. l. 18. l. ſaltem. p. 28. l. 12. poſt *poſſe* adjice *eſſe*. p. 24. l. 8. l. eum. p. 35. l. 6. l. illum. p. 47. l. 18. l. intellexiſſe. l. 48. l. 17. l. inertem. p. 49. l. 21. poſt *in* pone *quo*. l. 23. l. probatu. p. 51. l. 13. l. latei. p. 52. l. 5. l. luminis. l. 21. l. apprime. p. 57. l. 1. poſt *atque* adjice *ſemel*. l. 18. l. præteribimus. p. 59. l. 12. l. connectuntur. 69. l. 12. l. perfectionis. p. 71. l. 3. poſt *proprietate* adde *præditos*. l. 5. poſt *non* adde *habent*. p. 74. l. guſtus. p. 75. l. quam. p. 80. l. 20. l. ullo. p. 81. l. 7. l. pretii. l. 18. l. opificium. p. 83. l. 12. l. is. l. 16. l. contradictorium. p. 86. l. 22. l. in. p. 87. l. 1. l. tribuebant. p. 90. l. 22. l. actu. l. 23. poſt *poſſe* adde *eſſe*. p. 110. l. 13. l. interventi. p. 111. l. 12. l. haſce. p. 116. l. 2. l. geſter. p. 77. l. cogneſcet. p. 119. l. 11. ante *an* pone *ſed*. p. 120. l. 17. l. actu. p. 124. l. 2. l. actu. p. 131. l. 16. l. ſeparatiſſimum. p. 132. l. poſt *poſſe* adde *eſſe*. p. 136. l. 15. l. actu. p. 137. l. 24. l. prædicta, nulla templatione percitæ. p. 140. l. 1. l. eventu. p. 142. l. 10. l. quanta quanta. p. 148. l. 13. l. præveniri. p. 171. l. 6. l. defenſionem. p. 173. l. ult. l. ſatisfaciunt. p. 174. l. imponente.

ARGVMENTA LIBRI.

INTRODUCTIO DE CAUSIS ATHESMI.

Prop. I. Quod ab æterno aliquid extiterit. p. 12
De difficultate æternitatem concipiendi. p. 13
Quod difficultates concipiendi ex una parte, non debeant opponi evidenti demonſtrationi ex altera parte: quales noſtri ſunt conceptus æternitatis, infinitatis, diviſibilitatis, quantitatis &c. p. 13
Prop. II. Quod Ens immutabile & independens ab æterno extiterit. p. 15
Quod nullo modo fieri poſſit, ut entia dependentia æternam habeant ſucceſſionem, & ſine omni prima atque independente cauſa exiſtant. p. 15
Prop. III. Quod Ens illud immutabile & independens, quod, ſine ulla cauſa externæ ſuæ exiſtentiæ, ab æterno fuit, non poſſit non per ſe exiſtere, hoc eſt, neceſſario exiſtere. p. 17
De genuina Idea exiſtentiæ per ſe. p. 18
Quod hæc ſit idea Entis, cujus ſuppoſitio, quod non exiſtat, manifeſta eſt contradictio. p. 20
Quod unusquisque poſſit certior eſſe cauſæ alicujus supremæ & independitis, quam ullius alius rei, niſi propriæ ſuæ exiſtentiæ. p. 24
De Idea Dei, quæ includit exiſtentiam per ſe. p. 25
Quod mundus materialis nullo modo primum originale & independens Ens eſſe poſſit. p. 28

Re-

Refutatur ſententia D. Tolandi, motum eſſentialem eſſe materiæ. p. 31

Confutatio erroris Spinoſæ, unam tantummodo eſſe ſubſtantiam. p. 31

De Æternitate Mundi: Et quod antiquorum Philoſophorum de hac re ſententia, nequaquam faveat modernorum Atheiſtarum opinionibus. p. 38

Prop. IV. Quæ vero ſit ſubſtantia atque eſſentia hujus Entis, quod per ſe, ſive neceſſario exiſtit; de ea nullam habemus ideam, nulloque modo a nobis comprehendi poteſt. p. 51

De Imbecillitate eorum qui ſibi imaginati ſunt, quod infinitum ſpatium ſit exacta repræſentatio, ſeu Idea eſſentiæ iſtius ſupremæ cauſæ. p. 53

De Vanitate explicandi res per tales terminos ſcholaſticos, qui nullam realem habent ſignificationem. p. 55

Prop. V. Quod, quamvis ſubſtantia ſeu eſſentia hujus rei per ſe exiſtentis, a nobis nullo modo comprehendi poſſit; multa tamen attributa eſſentialia ejus naturæ æq; ſint demonſtrabilia ac exiſtentia ſua, v. gr. quod primum eſt, neceſſario debet eſſe æterna. p. 55

De modo, quo nobis concipimus Dei æternitatem, cum reſpectu ad ſucceſſionem. p. 56

Prop. VI. Quod Ens iſtud per ſe exiſtens neceſſario debeat eſſe infinitum & omnipræſens. p. 59

De ſimplicitate, immutabilitate, incorrupti-bilitate &c. p. 61
De modo, quo concipimus Dei immenſitatem. p. 62
Prop. VII. Quod Ens illud per ſe exiſtens neceſſario non niſi unum eſſe debeat. p. 63
De Trinitate Perſonarum, & Vnitate naturæ p. 64
De abſoluta impoſſibilitate, ut duo diverſa principia per ſe exiſtentia & independentia ſimul ſint, ut Deus & materia. p. 65
De errore Spinozæ, unam tantum eſſe ſubſtantiam uniformem. p. 66.
Prop. VIII. Quod cauſa illa, quæ per ſe exiſtit, & origo eſt omnium rerum, neceſſario intelligentia prædita eſſe debeat. p. 68.
Hæc præcipua quæſtio eſt, inter nos atque Atheiſtas agitanda. p. 68.
Non facile a priori demonſtratur. p. 69.
Sed a poſteriori evidenter probatur, per varietatem & gradus perfectionis in rebus; per ordinem cauſarum ac effectuum. p. 69.
Quod nemine contradicente quædam ſubſtantiæ intelligentia præditæ ſint. p. 71
Quod, ſi Intelligentia realis & diſtincta qualitas eſt, ſive perfectio, & non purus effectus, ſive compoſitio a figura & motu, intellectus expertibus, proveniens, illæ ſubſtantiæ, quæ intellectu pollent, eum nequaquam accipere potuerint ab illo, qui ipſe tali perfectione deſtitutus erat. p. 73
Quod intelligentia talis realis diſtinctaq; ſit per-

ſectio, ut a figura & motu, quæ intelligentia deſtituta ſunt, non poſſit tanquam effectus ſive compoſitio produci. p. 79.
Quod D. Hobbeſius coactus fuerit ad illam prodigioſam abſurdamq; recurrere ſententiam, omnem materiam cogitatione præditā eſſe. p. 77
Propoſitio hæc ulterius demonſtratur per elegantiam, ordinem et cauſas rerum finales. p. 80
De origine motus. p. 82,
Quod materialis Mundus non potuerit per ſe exiſtere. p. 84
Prop. XI. Quod prima rerum cauſa per ſe exiſtens non ex neceſſitate agat, ſed ex libertate & electione. p. 85.
Hæc propoſitio neceſſario ſequitur ex præcedente. p. 85
Et porro probatur ex arbitraria rerum terreſtrium diſpoſitione, cum pleniſſima reſponſione ad Argumenta Spinozæ, de neceſſitate rerum. p. 85
Et ſic ex cauſis finalibus. p. 68.
Et ex impoſſibilitate progreſſionis rerum in infinitum. p. 96.
Quod libertatis conceptus neque ſit impoſſibilis, neque contradictorius. p. 99
Prop. X. Quod ſuprema rerum cauſa per ſe exiſtens neceſſario infinitam tenere debeat poteſtatem. p. 100.
De natura contradictionis, & de naturalibus & moralibus malis. p. 102.
De poteſtate materiam producendi. p. 103.
De poteſtate immateriales & cogitationis capaces

paces ſubſtantias creandi, quæque libertate voluntatis atque electionis gaudeant. p. 105.
De Immaterialitate animæ humanæ. p. 109
Quod facultas percipiendi non ſit determinata per corporis ſenſus. p. 111.
De poſſibilitate, ut creaturæ communicetur potentia ſeſe movendi. p. 114
De poſſibilitate creaturam faciendi compotem liberi arbitrii. p. 118
Reſponſio ad argumenta Spinozæ, & D. Hobbeſii contra poſſibilitatem libertatis. p. 119
Quod initium agendi uſpiam ſit ſtatuendum. p. 121
Quod cogitare & velle neque ſint, neque eſſe poſſint, qualitates & affectus materiæ. p. 124
Quod, poſito, eſſe affectiones materiæ; tamen hæc abſurdiſſima ſuppoſitio nequaquam applicari poſſit ad quæſtionem de poſſibilitate libertatis. p. 132
De craſſa illa fallacia D. Hobbeſii, & Aſſeclarum, nempe, quando probare ſatagunt, animam eſſe mere materialem, ſupponunt ſimul, materiam eſſe ſubſtantiam, non ſolum figuræ & motus, ſed aliarum quoque incognitarum proprietatum capacem: Et, quando volunt probare, voluntatem & alias animæ operationes neceſſitati eſſe adſtrictas, tollunt materiæ omnes has occultas proprietates, & contra, ex illa faciunt meram ſoliditatem, quæ tantum figuræ & motus capax eſt. p. 132
De neceſſitate voluntatis determinatæ per ultimum intellectus judicium. p. 136
De certitudine divinæ providentiæ nequaquam

mentis libertati in agendo repugnantis. p. 138
De origine mali. p. 143
Prop. XI. Quod ſuprema cauſa & auctrix omnium rerum neceſſario infinite ſapiens eſſe debeat. p. 146
Quod probatur a priori. p. 148
Et a poſteriori, nempe a ſapientia & perfectione in operibus Dei, & clarius adhuc oſtenditur per habitas hucusque obſervationes in Aſtronomia & Philoſophia naturali. p. 148
Prop. XII. Quod ſuprema cauſa & auctrix omnium rerum neceſſario eſſe debeat infinitæ bonitatis; juſtitiæ & veritatis atque aliarum moralium virtutum, quæ ſupremo mundi rectori & judici conveniunt. p. 153
De providentia. p. 160.
Neceſſitas bonorum moralium attributorum conſiſtit cum perfecta libertate. p. 161
De neceſſitate, ut Deus ſemper agat, quæ optima & aptiſſima ſunt, reſpectu univerſi. p. 163
De impoſſibilitate male agendi. p. 165.
Quod Libertas in ſe non ſit quædam imperfectio, ſed potius perfectio. p. 166.
De maxima perfectione morali creaturarum rationalium, quæ non excludit libertatem naturalem. p. 168.
Quod fundamenta omnium moralium obligationum et officiorum æterna & neceſſaria ſint, atque a nullis legibus dependeant. p. 167
Concluſio.

DEMONSTRATIO
EXISTENTIAE
ATQUE ATTRIBVTORVM DEI:
POTISSIMVM ADVERSVS HOBBESIVM, SPINOSAM EORVMQVE SEQVACES.

OMnes qui ſerio & animitus, nullum Numen Supremum exiſtere credunt, vel qui hoc præ ſe ferentes, Athei audire geſtiunt, vel quod eodem redit, omnes illi qui præcipua Dei attributa funditus evertunt: ponendo interea Numen aliquod ſenſione & intellectu deſtitutum, neceſſario duntaxat agens, vel ſi magis proprie loqui velimus extrinſecus actum, cum ſponte & voluntario nihil omni-

no agat : omnes, inquam, qui hoc ſenſu ſunt Athei, propter unam vel alteram ex hiſce tribus rationibus evadant tales, neceſſe eſt.

Primum, propter craſſam ignorantiam & ſtupiditatem quæ incultum tenet animum, ita ut veritatem quamvis obviam a falſo ſeparare non norint, vita etenim ita incogitanter transacta, ut vitam brutorum tantum non minimum tranſcendat.

Secundum, propter vitam diſſolutam & vitiis ita obrutam, quæ principia rectæ rationis ita corrumpit & naturæ humanæ ſtatum adeo pervertit, ut ſolide de natura rerum diſſerere non noverint, neque velint quidem, vel ſi maxime noverint, ne poſthæc tacitis conſcientiæ morſibusi reprehenſi, turpibus voluptatibus timidius atque parcius navent operam.

Tertium denique, quod ſibi firmiter perſuadeant utpote rationibus philoſophicis freti, argumenta ſua adverſus exiſtentiam Numinis ſupremi allata, noſtris multo eſſe evidentiora, quæ ad eam probandam adhibere ſolemus.

Hæ ſunt cauſæ unæ ac præcipuæ, quæ excogi-

cogitari poſſunt, propter quas Deum exiſtere poſſit temerarius aliquis negare; ita ut omnes Athei qui ſunt, fuere, vel futuri ſunt, una vel altera harum cauſarum absque omni dubio ſe moveri patiuntur; Quantum quidem ad primam & ſecundam claſſem hominum attinet, intactas præteribo; cum ejus generis homines propter inveteratam mentis ignorantiam & voluntatis depravationem ad argumentationes noſtras examinandas ſint plane inepti, ne quicquam habentes quod reponant niſi ludibria quæque & chachinnationes; multo eſſet convenientius cum hujusmodi viris de natura hominis & de convenientia rerum in genere confabulari ſæpius & ſolide, quam de Deo & de re ſacra, ut quodammodo ſeſe dignoſcant: ſed qnamdiu hoc non factum fuerit, operam plane inutilem poſituri ſumus; illorum enim eſt culpa, quod fruſtra reclamante recta ratione, malis affectibus animi indulgeant. Cum tertio igitur Atheorum genere ſermones in præſentia conferre æquum duximus, ſic ſibi enim ſatisfacere videntur, ſe neque temere neque injuria, ſed rationi ſanæ innixos negare

Deum exiſtere, cum his inquimus, utpote argumentatione dignis confligemus.

Antequam tamen ad rem ipſam veniatur, in anteceſſum, Atheorum conceſſiones nounullas præmittere prudenter volumus, quas & ipſi ſecundum ſua principia nobis largiri vel inviti tenentur.

I. Si optio detur, viro prudenti, nihil certe deſiderabilius, nihil utilius aut aptius eſſe poteſt, quam ut Numen ſupremum bonum, juſtum & ſapiens (ſi non de facto exiſtit) tamen exiſtat, quod univerſo præſit & curam habeat rerum humanarum: Quascunque Athei effingunt hypotheſes, qualescunque cudant ſibi objectiunculas, ſua argumenta & ſuppoſitiones usque & usque eos cogunt, ut confiteantur, noſtram hypotheſin in ſe eſſe exoptatiſſimam. Si v. gr. objiciant, notitiam quam de Deo habemus, non ex limpidis naturæ & rationis fontibus eſſe hauſtam, ſed aſtutia eorum, qui potiuntur rerum & Reſpublicas adminiſtrant, fuiſſe excogitatam; Sed nonne inde ſimul neceſſario ſequitur, notionem & agnitionem Dei quam plurimum contribuere ad inſerviendum tranquillitati publicæ.

In-

Inſuper, ſi regerunt univerſum neſcio quo felici caſu, fuiſſe generatum, eodemque plane modo diſſolutioni omni temporis momento eſſe obnoxium, & forſan ſubito peſſundatum iri fierique chaos.

- - Maria ac terras cœlumque
Una dies dabit exitio, multosque per annos
Suſtentata ruet moles & machina mundi.
- - - Dictis dabit ipſa fidem res
Forſitan & graviter terrarum motibus orbis
Omnia conquaſſari in parvo tempore cernes.
Lucret. Lib. V.

Nullum eſſe hominem ita vecordem arbitror, qui in hujusmodi rerum ſtatu ſibi gratulari & contentus poſſit vivere, quemadmodum merito quisque vivat ſub regimine omnipotentis, optimi atque ſapientiſſimi Numinis. Adde huc, Atheos identidem ſignificare, ſe in fabrica univerſi ingentes percipere defectus & imperfectiones quamplurimas; melius ergo esſet, ſi univerſum a ſapientiſſimo aliquo Architecto magis compoſite & elegantius fuiſſet ædificatum. Deinde ſi regeſſerint, actiones humanas ſusque deque ita haberi, nulla plane boni vel mali ratione habita,

iterum reſpondemus eapropter optabilius & convenientius eſſet multo, ſi Deus juſtus, ſapiens, exiſteret, cui pœnas darent mali & a quo expectarent præmia boni, quam ut caſui fortuito ſubjiciantur omnia. Denique ſupponant, mundum eſſe ab æterno, neceſſario exiſtentem, & conſequenter inexorabili fato omnia eſſe obnoxia, ita ut neque prudentia neque conſilio evitari poſſit, quod eſt in fatis; Nemo horum negare audet, quin electio & libertas agendi longe ſint præferendæ fatali alicui rerum ſtatui, in quo non ſecus ac ſaxa deorſum in omnibus actionibus noſtris neceſſario & usque propellimur. Quæcunque itaque effugia Athei ſibi excogitent, vel quocunque ſe convertant, tandem fatendum eſt illis, deteriorem multo eſſe conditionem humani generis, ſine ullo moderatore poſiti, quam rectori potentiſſimo & maxime propitio ſubjecti, quem ſupra ſuppoſuimus,

Homo certe, utpote animal maxime imbecille atque infirmum, omnes felicitatis partes (cujus eſt capax) ſuis viribus complecti non poteſt, malis etenim multipli-

tiplicibus obnoxius eſt, quæ nec prævidere nec evitare poterit, penuria omnium rerum laborat, cui ſuccurrere quemadmodum non novit, multisque incommoditatibus circumſeſſus, atque diſcriminibus expoſitus, ex quibus ſe expedire plane neſcit. Rerum fruitio brevis & incerta, ut nihil ſibi promittere poſſit, niſi dubia & infirma ſpe; quapropter ægerrime fert illa, quæ evitare non poteſt, & nimium vehementer inhiare ſolet ea, quæ fortaſſis nunquam obtinere poteſt. Ex quibus abunde patet ſuo malo nulla dari remedia, quibus æquo animo & fidenti credere poſſit, niſi illa a notitia Dei & religionis petita, quæ quidem mire & commodiſſime omnibus humanæ naturæ defectibus ſatisfaciunt. Quamobrem neceſſe eſt, ſapientes omnes fateantur, ad vitam feliciter inſtituendam, nihil notitia & agnitione ſupremi Numinis aptius, optabilius, aut commodius inveniri aut excogitari poſſe; quod ſi res ita ſe habeat, ſapientes quique nihil magis in votis habere poſſunt, quam ut illis demonſtretur ſine mora, mundum & omnia in eo contenta, ſapientiſſime dirigi a mode-

ratore potentiſſimo & æquiſſimo; imo Athei ſecundum ſua principia vehementiſſime debent exoptare, ut ſuæ opiniones ſint falſiſſimæ, & ut noſtræ contra ſint veriſſimæ: hinc tenentur, omnibus animi affectibus & ſtudio partium ſepoſitis, Argumenta noſtra, quibus probare conamur exiſtentiam & Dei attributa, æqua lance ponderare diligenter, cum de re ſua æterna agitur.

II. Iſti Athei Philoſophici, turpibus vitiis utpote liberi, cum quibus unis nobis eſt ſermo, ſecundum principia rationis, cui inniti potiſſimum videntur, tenentur agnoſcere pari modo, cujusvis generis deriſiones & ludibria adverſus religionem, omnia quoque ſcommata atque exploſiones adverſus noſtra argumenta eſſe partim humilia, partim infamia & ab omni honeſtate remotiſſima: quapropter ſi ſuis principiis ſteterint, e ſuo numero debent longiſſime abigere omnes illos moriones ridibundos, qui omni tempore pantomimorum more ſcenico, omni veritatum conſeque tia inhumaniter contempta, in riſus ſtolidos intempeſtive diſſolvuntur, cum

cum profecto obſervantia maxima cujuscunque veritatis diſcuſſioni debetur merito, multo magis quando quæſtiones habentur de veritatibus maximis atque æterni momenti?

III. Quandoquidem ii, cum quibus arma conſerimus, adigantnr eo, ut fateantur ſuppoſitionem Summi Numinis, utpote beneficio Univerſi commodam, noſtra optione eſſe digniſſimam: pari modo fatendum eſt illis, etiamſi in præſentia ſupponatur, exiſtentiam & attributa Dei non poſſe demonſtrari; tamen in eorum numero eam eſſe, quæ admodum ſunt probabilia & vero ſimiliora, quam falſo, & quæ a nemine falſa eſſe demonſtrari posſunt. Hisce ſaltem, inquam, ſuppoſitionibus, nihil æquius, nihil rationi convenientius aut humanæ naturæ conducibilius eſſe poterit, quam ut ſectemur virtutem, colamus religionem, & ut vitia quæque, utpote dignitati homini adverſantia profligentur & eliminentur e medio.

Hisce in anteceſſnm miſſis, ſi ſolummodo rationis ſuæ cultor audire geſtit, Atheus erit certe nullus, qui hæc nobis ſponte non

ſit conceſſurus, quia cum illis Atheis voluptatum eſca delinitis, ut ſupra dictum eſt, nulla de præſenti lis eſt, quippe qui rationi ſuæ non minus quam religioni, bella inferre ſatagunt. Pergamus itaque, & præcipuo inſtituto noſtro inſerviamus diligenter, & quantum poſſimus maxime, ob oculos horum, quorum modo meminimus, rei veritatem ponamus, ut vi veritatis perſuaſi, fateantur ipſi exiſtentiam Dei & ejus attributa, probabilia & ſimilima vero non eſſe tantummodo; ſed ex principiis evidentisſimis demonſtrabilia omnibus, qui a præjudiciis ſunt liberi, & qui intendent mentis aciem ad attendendum.

Verum enimvero quia viri, cum quibus hoc loco ſermones conferimus, nihil quicquam autoritati, cujuscunque generis ea ſit, tribuere ſolent; nos quoque æquum duximus, rationi potiſſimum inhærere, ejusque tribunal unum appellare, adverſariorum ingenio, quantum id agi poteſt, nos accommodantes. Plura ſane dantur argumenta, quibus Exiſtentia Dei & Attributa demonſtrare plures hactenus ſuſceperunt, quorum fortaſſis ſingula, ſi intelligantur, plenè

plene, & proponantur dextre, & ab omnibus vitiis liberentur, quibus laborant aliquando, devenirent fortiſſima. Sed ut ab omni ſermone perplexo abhorream, & perſpicuitati pro viribus inſerviam, non omnia Argumentorum genera hoc tempore adhibebimus, ſed dabimus operam pro mediocritate noſtra & debilitate ingenii, ut continua propoſitionum ſerie neceſſario nexu conjunctiſſime unitarum, Exiſtentiam & Attributa Dei evidenter demonſtremus. Et quia cum incredulis rem potiſſimum habemus, nulla argumenta quantumvis in ſe vera, & illuſtrationis cauſa utiliſſima, ſi objectionibus ſint obvia, afferre in medium, eſt firmum nobis propoſitum; ſed talia urgebimus præcipue, quæ negari non poſſunt, niſi deſtruatur ratio, quam tamen juxta nobiſcum, colunt adverſarii, eamque ponunt pro incredulitatis ſuæ ſtabilimento. Hæc attamen jure ab illis poſtulamus, ut præjudicia candide deponant, & ea imprimis ab artium terminis nullam ideam diſtinctam ſignificantibus, frequentius oriunda; ſeponant quoque axiomata quædam philoſophica pro veris hactenus

rece-

recepta, quæ tamen ſi cominus examinaverimus diligenter, propoſitiones eſſe vagas inveniemus illas, nullam plane habentes ſignificationem.

Primo itaque certo certius eſt, & omni exceptione majus, *Aliquid extitiſſe ab æterno.* Hæc propoſitio ita eſt evidens, ut nullus Atheus eam negare unquam fuerit auſus, neque opus eſt, ut eam multis probare laboremus; quandoquidem aliquid hoc tempore *exiſtit*, aliquid quoque omni tempore *extitiſſe*, abunde conſtat, alioquin res jam *exiſtentes*, e nihilo eſſent exortæ, ſine ulla plane cauſa, quod manifeſte implicat contradictionem: nam dicere, rem quidem eſſe productam, & hujus productionis nullam ponere cauſam, tantundem eſt, ac ſi dixeris, rem eſſe productam, ſed a nihilo eſſe productam, hoc eſt, eodem tempore non eſſe productam. Quicquid itaque exiſtit, habet cauſam ſuæ exiſtentiæ, aut neceſſitate naturæ & per conſequentiam æternum eſt, vel voluntate alterius; tum ille alter ſaltem ordine naturæ & cauſarum, antea exſtitit. Aliquid igitur exſtitiſſe ab æterno omnium certiſſima eſt

eſt veritas, ab omnibus, nemine contradicente recepta, (ſed quod res eſt fatear) ſi ad modum hujus exiſtentiæ reſpexerimus, nihil certe conceptu difficilius, quam hæc prima & clariſſima veritas. Nam quomodo *æterna duratio* nunc actu poteſt eſſe, ſuperat profecto captum noſtrum longiſſime, attamen negare propoſitionem ipſam, foret abſurdiſſimum, & multo magis incomprehenſibilius.

Ex quibus inferimus, quod etiamſi propoſitiones uonnullas, quæ exiſtentiam, attributa, infinitatem vel æternitatem Dei quocunque modo reſpicientes, in ſe evidenter demonſtratas, reſpectu tamen modi alicujus obſcuras admodum & difficiles inveniamus, non eſt quod anxie laboremus, neque veritatem ſemel demonſtratam eo minus colamus & firmiter teneamus. Quod ſi nonnullæ propoſitiones & a parte veri & a falſi quoque parte, demonſtrari posſunt, id eſt, aliquas propoſitiones veras eſſe eodem reſpectu tum affirmative tum negative; poſito tali abſurdiſſimo caſu, fateor, res aliter ſe haberet, ſed hujusmodi incondita ſuppoſitio veri & falſi differentiam

e me-

e medio prorſus tollit, & omni ratiocinio ponit finem. Sed ab una parte, veritate aliqua abunde ſemel demonſtrata, ab altera tamen parte, difficultatibus aliquibus ortis, ex ignorantia forſan ipſarum rerum, vel ex earum inadæquata cognitione, non eſt profecto, quod propter ejus generis difficultates multum laboremus. Superius evidentiſſime demonſtravimus, *aliquid exſtitiſſe ab æterno;* omnes itaque objectiones adverſus alicujus rei æternitatem inde veniunt, quod æternitatis conceptum plenum & diſtinctum non habeamus; quamobrem tales objectiones leviſſimæ habendæ ſunt & nullius momenti. Exempli gratia, demonſtrari poterit, aliquid neceſſario actu eſſe infinitum, ſed multæ perplexitates inde fluunt, quod rerum finitarum menſuras ad res infinitas imprudenter & inepte applicare ſolemus, & quod temere ſupponimus, res finitas eſſe partes infinitarum, cum reapſe non ita ſe habeant, ſed potius quemadmodum punctum Mathematicum ſe habet ad qualitatem, nulla ad ſe invicem, proportione habita. Porro demonſtrari poteſt, quantitatem diviſibilem eſſe in infini-

finitum, objectiones vero contra motæ, ex comparatione *numerorum æqualitatis alicujus imaginariæ* vel *inæqualitatis*, in partibus quantitatum inæqualium, quarum partes, re vera nullum prorſus adhibent *numerum*, pueriles merito & ineptas eas æſtimamus. E. gr. ſi quis rogaverit, utrum partes quantitatum inæqualium numero pares ſint necne, cum numerum abſolute omnem natura ſua reſpuunt, perinde eſt ac ſi rogaſſet, an duæ infinitæ lineæ longitudine ſint æquales (i. e.) an ſimul & ſemul in uno puncto finiuntur necne, cum ambæ omnem finem plane reſpuant.

II. *Ens* aliquod *unum*, *immutabile*, *independens ab æterno exiſtit*. Quoniam abunde conſtat, aliquod fuiſſe ab æterno, quemadmodum ſupra vidimus, inde ſequitur, aut unum quid immutabile, & independens ſemper exſtitiſſe, a quo res omnes quæ ſunt, fuere, vel futuræ ſunt, ſuam mutuantur originem, aut infinitam ſucceſſionem rerum mutabilium, & dependentium, a ſe invicem productarum progreſſum, ſine ulla originis cauſa, neceſſe eſt ut ponas; quæ profecto hypotheſis ita eſt indi-

indigeſta & perabſurda, ut etiamſi huic ſoli innitatur Atheiſmus (quod infra docebitur) verum tamen quoad novimus, nullus ullo tempore exſtitit Atheus, qui ejus hypotheſeos defenſionem in ſe ſuſcipere auſus fuerit palam & ex propoſito; quoniam ſibi contradictoria ſit & plane impoſſibilis. In præſentia non eſt animus, ex infinitæ ſucceſſionis ſuppoſita impoſſibilitate abſolute conſiderata, contra eam diſputare, propter rationes infra memorandas, ſed ſi intueamur hujus generis *progreſſum infinitum* ut unam integram rerum dependentium ſeriem infinitam, patet, integram hanc rerum ſeriem, nullam extra ſe poſſe habere cauſam ſuæ exiſtentiæ, quoniam omnia quæ unquam in univerſo exſtiterunt vel poſthæc exſtititura ſunt, in illa *ſerie* comprehendi ſupponitur; patet quoque, intra vel in ſe, nullam habere exiſtentiæ ſuæ rationnm, quia in hac infinita ſerie, nulla res ex ſe vel neceſſario exiſtens ponitur, ſed ſingula a ſua antecedente dependens, & ſi nulla pars hujus ſeriei ſit neceſſaria, conſtat ſatis neque totum poſſe eſſe neceſſarium; Abſoluta etenim neceſſitas

tas exiſtentiæ, non eſt externa quædam relativa & accidentalis tantummodo rei determinatio, ſed rei exiſtentis proprietas plane inſeparabilis & eſſentialis. Infinita igitur rerum mere dependentium ſucceſſio, ſine ulla cauſa primaria vel independente, eſt ea rerum ſeries, quæ neque intra neque extra ſe habet ullam cauſam, aut neceſſitatem ſuæ exiſtentiæ, hoc eſt, mera impoſſibilitas & contradictio, vel ſi malueris, eſt ſupponere aliquid cauſari & effici (quia in nullo ſuæ ſucceſſionis ſtudio ſupponitur eſſe ex ſe neceſſarium) & integre tamen ſumptum, a nihilo plane cauſari, quod quisque ſatis videt, quando in tempore tale quid fieri ſtatueretur, contradictionem eſſe maximam, & quoniam in hoc caſu, duratio nullam admittit differentiam, ita & æque eſt abſurdum tale quid poſſe fieri ab æterno: & conſequenter oportet ex contrario, aliquid *immutabile independens* neceſſario exſtitiſſe; id quod mox demonſtrabimus.

III. Res iſta immutabilis independens, quæ ab æterno exiſtitit ſine ulla cauſa externa ſuæ exiſtentiæ, per ſe, id eſt, neceſ-

 ſario,

ſario, exiſtat quam maxime oportet; quoniam neceſſe eſt, ut omne id, quod exiſtit, aut e nihilo in actum nullius cauſæ interventa tranſeat, aut agnoſcat cauſam aliquam externam; aut denique, exiſtat neceſſario & per ſe. Sed ſuperius demonſtravimus, aliquid in actum tranſire ſine ulla interveniente cauſa eſſe impoſsibile & abſurdisſimum. Omnia vero nulla re plane excepta, etiam ab externa cauſa produci, eſt utique impoſsibile; ſed ut aliquid ab æterno & independens ſit neceſſe eſt, quod oſtendimus quoque in ſuperioribus; reliquum eſt, ut iſtud ens quod ab æterno independenter exſtitit, *per ſe* neceſſario exiſtat. Sed monendum in tranſitu, *exiſtere per ſe* non denotat rem a ſeipſa produci, quod quidem implicaret contradictionem, ſed denotat neceſſario exiſtere ex ipſius rei natura; (clariorem hactenes conceptum alicujus rei per ſe exiſtentis non habemus) Et hæc necesſitas exiſtendi, reſpectu noſtri concipiendi modi, rei exiſtenti præcedens putatur, non vero in tempore, quia & res ipſa eſt æterna, hoc eſt, hæc neceſſitas nonſequentia ex

ſup-

ſuppoſitione entis hujusmodi exiſtentiæ (quia tum non eſſet neceſſitas abſoluta, & hoc pacto exiſtentiæ rei nullius poſſet eſſe fundamentum, ſed ejusdem conſequens potius, ſed talem debes habere indolem, ut antecedenter in mentem noſtram vel nobis renitentibus, ſe intrudat. Etiamſi etenim vel maxime velimus ſupponere nullum eſſe in univerſo ens neceſſario exiſtens, nihilominus tamen (præter quod ſupra de neceſſitate alicujus entis ab æterno exiſtentis diſſeruimus) ideas qualescunque infinitatis & æternitatis vivide ſentimus. Quas ſi velimus ex animo eximere, affirmando, malum eſſe ens in univerſo, cui hæ proprietates neceſſario, ut in ſuo ſubjecto inhærent, contradictio erit manifeſtisſima; ſi quis enim immenſitatem & æternitatem e medio tollere conetur, removebit eodem ſane ſucceſſu, (ſi diis placet) rationem æqualitatis inter bis duo, & quatuor, ex hominum animo. Ex hactenus dictis ſequitur

I. Quod una & vera idea, entis neceſſario vel per ſe exiſtentis, ſit talis entis idea, *cujus non exiſtentiam vel ſemel ſup-*

ponere, implicat explicitam contradictionem. Quoniam impoſſibilitas eſt abſolutisſima, aliquid per ſe, & ex necesſitate ſuæ naturæ non exiſtere. Satis conſtat illam necesſitatem non eſſe ex aliqua ſuppoſtione antecedente enatam (quia dihil poteſt rem per ſe exiſtentem accedere, ne propria quidem voluntas, modo tali ut ſuæ exiſtentiæ ſit cauſa) ſed abſolute, talis necesſitas natura ſua eſſe debet, jam abſoluta necesſitas, ſua natura talis, quæ nec relativa nec conſequutiva nominari poteſt; nihil aliud eſt quam mera contradictio vel imposſibilitas ſupponendi contrarium. Verbi gratia, relatio æqualitatis inter bis, duo & quatuor, eſt abſoluta necesſitas, quoniam manifeſta eſſet contradictio, illos numeros ſupponere inæquales, hic eſt unicus conceptus quem habemus de abſoluta necesſitate, & ſi in alia ſignificatione videatur accipi, nihil prorſus ſignificat. Sed ſi quis forte quæſiverit, qualis eſt iſta idea entis, cujus non exiſtentiæ ſuppoſitio implicat contradictionem? reſpondetur, eſt omnium, quas formare poſſumus prima & ſimplicisſima idea, & quam ab animo noſtro

(niſi

(niſi cogitare ceſſaverimus) nullo pacto removere poſſumus, ſed ens ſimplicisſimum æternum & infinitum mentis perceptioni jugiter exhibet. Ille enim qui nullum ens primario independens exiſtere ſupponit, ſibi contradicit ut ſupra oſtendimus. Et ille qui ſupponit posſibile eſſe, ut nullum ens æternum & infinitum in univerſo exiſtat, iterum ſibi contradicit, quod vel hinc paset (præterquam quod hæc duo attributa neceſſario fluant ex independenti exiſtentia quod ſuo loco fuſius) quod quantumvis contorqueat animum imaginando, nihil tale ab æterno exiſtere; non poteſt tamen quin percipiat aliquid inane nihil (ut ita dicam) qnod erit æternum & infinitum, id eſt removebit quantum in ſe eſt & æternitatem & immenſitatem ex univerſo, non obſtante tamen temerario hoc conatu, manet æternitas, manet immenſitas in illo *nihilo*, quod ſupponit Atheus rerum omnium eſſe originem.

Carteſiani qui Ideam immenſitatis, meræ materiæ ideam eſſe; hoc argumento ita premuntur, ut ad eam abſurditatem confugerent, & affirment (ſi non expreſſe rea-

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

pte tamen) materiam eſſe ens neceſſario exiſtens citius quam immenſitatis ideam e mente ſua poſſent removere, utpote neceſſatio exiſtens & cum idea æternitatis inſeparabiliter unitæ: quod quidem carteſianorum argumentum ineptisſimum, probat quidem Immenſitatis neceſſariam eſſe, & e mente humana immobilem, etiamſi ad materiam applicatum (quod illi faciunt) eſt abſurdisſimum, quia ſine ulla contradictione posſimus ſupponere materiam non exiſtere.

Mais peut etre je raiſon maler (i.e.) male fortaſſis ratiotinor, concludendo proprietatem qua ineſt idea mihi repræſentandi extenſionem (i. e. ſenſu Carteſiano materiam) enaſci ex extenſione ipſa ut ſua; quid enim impedit quominus credam, ſi non a me, ſaliem ab aliquo ſpiritu me nobiliore proveniat hac proprietas, qui hanc extenſionis Ideam in me produxit, etiamſi extenſio ipſa nondum exiſtat? Verum enim vero re melius trutinata, me ſolidiſſime diſputaſſe percipio, & nullum ſpiritum quantumvis excellentem poſſe in me producere ideam extenſionis, ut mihi extenſio-

ſionem potius quam ullam aliam rem, niſi extenſio ipſa vere exiſtat. Hoc enim ſi faceret in me quivis ſpiritus, ſequeretur ideam extenſionis quam habeo, non repræſentare extenſionem, ſed eſſet potius repræſentatio quod eſt impoſſibile, Nihilo ſecius fortaſſis fallor dum puto ideam extenſionis quam habeo, objectum actu quoque exiſtens ſupponere. Quoniam videtur me poſſidere Ideas nonnullas quæ nullum objectum ſupponunt, verb. gr. aurei montis eſt mihi idea, quamvis nihil tale quid exiſtit; attamen cum ad examen ſeverius rem revoco, diſcrimen hoc invenio inter ideam extenſionis & illam montis aurei, quod illa naturalis & genuina, a mea voluntate independens ſupponit tale objectum, quale repræſentat, hæc autem artificialis eſt, quæ quidem ſupponit objectum, ſed non eſt neceſſarium, ut objectum abſolute tale ſit quale ab idea repræſentatur, quia pro arbitrio voluntatis illi quid addere aut demere poſſum, quemadmodum antea monui, & poſtea in tractatu de idearum origine ſum probaturus. Regis Lib. I. part. I. cap. 3.

II. Hinc ſequitur, nullum eſſe hominem ratio-

ratione ſua mediocriter utentem, qui non facile eertiorem exiſtentiæ alicujus cauſæ ſupremæ & independentis ſeſe reddere poſſit, quam nullius alius rei, niſi exiſtentiæ ſuæ. Nam quomodocunque ſit res ardua, demonſtrare hujus entis alia attributa reliqua, ut & in aliis veritatibus ſæpius ſolet contingere; quod tamen attinet ſuam exiſtentiam, aliquid ſcilicet exiſtere ab æterno, quod infinitum eſt & natura ſua neceſſarium origo & cauſa omnium rerum. Hæc certe eſt una ex primis & facilioribus concluſionibus quam homo ſani ſenſus ſibi formare poterit. Neque magis de ejus veritate fas eſt dubitare quam bis duo æqualia eſſe quatuor. Contingere quidem poteſt aliquando, propter incogitantiam homines nonnullos nunquam ſibi formare hanc ſimpliciſſimam veritatem aliquid (puta) *eſſe æternum infinitum* & tamen ut contrarium concipiat eſſe verum, non magis uſu venit, quam ut quis poſſit concipere bis duo plane non eſſe æquale quatuor, quapropter conſtanter ajo, neminem qui hominum vel mediocri intellectu præditum qui non certior eſſe poteſt exiſtentiæ ſummi Indepen-

den-

dentis & infiniti Numinis quam ullius præterea rei cujuscunque.

III. Et hinc obſervandum eſt, primam certitudinem, quam habemus de Exiſtentia Dei, non inde oriri ex idea (vel ſi malueris ex definitione Dei) quam in mente formamus, utpote denotantem Ens infinite perfectum, *Exiſtentiam neceſſariam* & *per ſe* includens, ſed multo rectius hinc, nimirum quod & negative & poſitive poſſit demonſtrari, ſcilicet omnia e nihilo naſci non poſſe, neque progreſſu infinito a ſe invicem dependere, & quod poſitive, in Univerſo aliquid detur extra nos exiſtens, cujus Non Exiſtentiæ ſuppoſitio prorſus manifeſtam implicet contradictionem. Argumentum tamen ex Idea in mente noſtra deſumptum, utpote in ſe exiſtentiam neceſſariam comprehendens, non plane rejicimus ut inefficax, ad Exiſtentiam Dei demonſtrandam, fortaſſis enim accurrata & longa deductione inveniatur eſſe ſolidum; nihilominus propter ejus nimiam ſubtilitatem, cum non ſatis ſit obvium & intellectui humano accommodatum, & ad Atheum convincendum nullo pacto efficiatur, quod vel inde

patet, quod viris doctis de Deo optime ſentientibus,non potuerit hactenus ſatisfacere, ſed laudatur ab his, culpatur ab illis, magnaque animorum diſſentione ſcriptisque adverſariis mire exagitatum fuit. Ejus obſcuritas & defectus in eo potiſſimum latere videtur, quod ad *Ideam nominalem* aut *definitionem Entis per ſe exiſtentis* præcipue ſe extendit, neque ſufficienti evidentia, & conſequentiarum valido ſatis nexu applicari judicamus, ad ideam realem iſtius entis actu extra nos exiſtentis. Sed adhæc neceſſe eſt, ut rei ipſius ideam habeamus extra mentem reapſe poſitæ, & videndum eſt, quo conſiſtit hujus ideæ removendæ aut extirpandæ impoſſibilitas, & deinde vel ejusdem Non-Exiſtentiæ ſuppoſitionem contradictionem eſſe, accurate demonſtrandum eſt. Nuda Idea hujus propoſitionis datur *Ens per ſe exiſtens.* Probat quidem rei poſſibilitatem, (quoniam rei impoſſibilis non formatur conceptus) ſed quod actu & revera exiſtit, ex nuda Idea non probatur, niſi adhæc, ex rei neceſſario exiſtentis poſſibilitate ſequatur quoque ejusdem actualis Exiſtentia, quod in hoc caſu, judicio multorum recte pro-

ce-

cedit, quod facile negari non poteſt, quia fatendum eſt in idea exiſtentiæ neceſſariæ eſſe aliquid inſolens & ſingulare, quoniam manifeſtum eſt, ſi Exiſtentia neceſſaria (eſt procul dubio) ſit perfectio poſſibilis, invicte pertinebit de facto & realiter, ad aliquod Ens omnimodis poſſibilibus perfectionibus præditum, quod ſi de facto ad tale Ens pertineat, erit prorſus impoſſibile, ut idem Ens non exiſtat, & hinc deduci videtur, tale Ens neceſſario exiſtere de facto: hoc quidem, inquimus, improbatu difficile eſt, ſed argumentatio melius procedet & diſtinctius, ſi demonſtremus, revera intra nos exiſtere. *Ens*, cujus exiſtentia eſt *neceſſaria* & *per ſe* ex manifeſta contradictione, quod contraria ſuppoſitio neceſſario poneret, quemadmodum ſupra oſtendimus, nec non ex impoſſibilitate diluendi nonnullas Ideas ex animo, etiamſi quam maxime velimus, æternitatis puta immenſitatis ejusque generis alia, quæ propterea neceſſario eſſe debent *Entis per ſe exiſtentis* proprietates, qui actu extitit; habeo enim rei ideam neceſſario exiſtentis, quam ne cogitando quidem a mente mea removere queam, magis quam ideam

ideam æqualitatis inter bis duo & quatuor. Certitudo itaque iſtius utpote eodem freta fundamento, nimirum quod illa æqualitatis ratio tolli non poteſt aut removeri ſine manifeſta contradictione. Ergo perſuaſiſſimi ſumus Exiſtentiæ Numinis ſupremæ & independentis, quia demonſtrare proclive eſt & facillimum, aliquid exiſtere in Univerſo, cujus Non-Exiſtentiæ ſuppoſitio implicaret contradictionem.

IV. Et hinc fas eſt concludamus, mundum materialem nullo modo poſſe Ens illud primum increatum, per ſe exiſtens, æternum & independens, quoniam, ut ſupra oſtendimus, Ens æternum independens, nullam ſuæ Exiſtentiæ cauſam agnoſcens, neceſſario debet eſſe Ens per ſe exiſtens; & quicquid exiſtit per ſe, natura ſua neceſſario opportet exiſtat: inde deducimus, niſi mundus materialis indole ſua neceſſario exiſtat, ut contradictio eſſet, ejus Non-Exiſtentiam ſupponere, nequaquam poteſt eſſe independens vel ex ſe æternus. Mundum autem materialem & ſpectabilem non exiſtere neceſſario clarum eſt quam quod clariſſimum, abſoluta enim exiſtendi neceſſi-

tas

tas & exiſtendi poſſibilitas, ſunt ideæ ſe invicem plane deſtruentes, & ſibi quam maxime contraria; hinc manifeſtum eſt, mundum materialem non poſſe neceſſario exiſtere, ſi poſſimus ſine ullo contradictionis periculo illum ſupponere non extitiſſe, aut ſaltem alio modo aut reſpectu exiſtere potuiſſe, quam illum, quo jam cum exiſtere cernimus; qua quidem ſuppoſitione nihil profecto facilius aut juſtius eſſe poteſt, nam ſive mundi formam cum motu & diſpoſitione partium, ſive ejus materiam, qua talem conſideravimus, nulla præſentis formæ ratione habita; quicquid in illo eſt, tum totum, cum partes ſingulæ, diſpoſitiones, motus, forma & materia ipſa, ſive ſimul ſive conjunctim ſumpſeris, res plane ſunt arbitrariæ, quam quod maxime, utpote ab omni neceſſitate remotiſſimæ. Convenientiæ neceſſitatem illis ineſſe fatemur, nimirum reſpectu commoditatis totius Univerſi, neceſſe eſt, ut res ſingulæ ſint quales & quemadmodum eas videmus, ſed nulla quidem veſtigia neque ſimulacra neceſſitatis abſolutæ (quam Atheus ſuſtinere debet,) percipiuntur. Si quis denuo inſtiterit,

terit, (inſtabit Atheus absque dubio,) aut Univerſi formam, aut ſaltem materiam ejus & motum eſſe neceſſarios : ſed quid quæſo fingi poterit abſurdius, vel ſi dixerit, formam particularem eſſe neceſſariam, ſimul incumbit & illi probare abſonum quid eſſe & contradictorium, ſi ſupponatur, vel minimam mundi partem ullo reſpectu aliter poſſe eſſe, quam nunc eſt. Oportet expreſſa ſit contradictio, plures vel pauciores ſupponere ſtellas vel planetas, vel earum magnitudinem, figuram, motum aliter eſſe, quam de præſenti ſunt; aut pauciores vel plures plantas aut animalia, aut habere aliam magnitudinem aut figuram, quam habere ſolent. In hisce omnibus nullam aliam neceſſitatem conſpicimus præter eam, quæ ad pulchritudinem & conſervationem Univerſi attinet, de cæteris omnia quam maxime ſunt arbitraria.

Si Atheus affirmaverit, motum omni materiæ in genere eſſe neceſſarium, ſequitur, contradictionem eſſe expreſſam, ſupponere ullam materiam quieſcere, quod ſane ita eſt abſonum, ut nullus Atheus, quoad hactenus novimus, ſive ſit antiquus ſive

ex

ex recentioribus, id ſupponere fuerit auſus. Eſt quidem unus ex recentioribus, qui eo venit, ut ſuſciperet probare, motum i. e. conatum ad motionem, materiæ omni eſſe eſſentialem, ſed quam inſipienter vel hinc abunde patet: *Conatus eſſentialis* ad motum aliquarum aut unius cujusvis particulæ materiæ in *infinito pleno* imaginario hujus Autoris, debet eſſe conatus movendi ad unam viam determinatam vel ad omnes partes ſimul quaque verſus; conatus vero ad unam partem ſolummodo, materiæ nequaquam eſſe eſſentialis, cum illum a cauſa externa naſci oportet, quoniam nihil imaginari poteſt in materiæ natura, cur huc potius quam illuc moveatur; conatus autem ad omnes circumquaque partes ſimul, vel eſt quid contradictorium, aut ſaltem in materia nihil aliud producens, niſi quietem perpetuam, ſingulisque ejusdem partibus.

Sed pergendum eſt: Si Atheus poſuerit motum non omni ſed alicui materiæ eſſe eſſentialem, iterum reſpectu determinationis motus eadem naſcitur abſurditas, jam etenim ſupponit, neceſſitatem abſolutam non eſſe univerſalem, id eſt, vult, ut una ma-

materia quieſcat ; alteru vero ſine culpa contradictionis nullo modo quieſcere poſſe ſupponit. Quod ſi affirmaverit nudam materiam, quod ſi aſſeruerit Atheus, puram materiam eſſe neceſſariam, tum præter iſtam abſurditatem, qua & motum & formam Univerſi caſui fortuito tribuitur, (cui opinioni inconditæ fere omnes valedixerunt Athei, propterea nos quoque eam intactam præteribimus,) miſſis aliis argumentis bene multis, hoc uno demonſtrabimus, materiam non eſſe rem æternam ; Si materia ſit illud Ens neceſſario exiſtens, (quia eſſe unicum, ſuo loco infra oſtendemus,) tum in iſta neceſſaria exiſtentia includitur vis gravitandi vel non includitur, ſi negaveris, tum in mundo mere materiali, cui nullus præeſſe ſupponitur intellectus, nullus unquam potuiſſet eſſe motus, quippe qui, quemadmodum oſtendimus, natura ſua minime neceſſarius ; quod ſi forſan vim gravitationis in neceſſaria materiæ exiſtentia includi dixerit, (quod quidem impoſſibile eſt, quia gravitatio concipi poteſt ſine materia, & vice verſa, materiam conſiderare poſſumus ſine gravitatione,) tum includitur vel in neceſſa-

ria exiſtentia omnis materiæ, vel alicujus ſolummodo, ſi poſterius, tum materia non conſtat partibus ſimilaribus, & conſequenter non eſt neceſſaria; in abſoluta enim neceſſitate nulla adhiberi poteſt varietas magis quam diverſi gradus: quod ſi gravitatio ſit proprietas univerſalis omnis materiæ, tum dabitur vacuum, (quod ſatis oſtenditur a Nobiliſſimo Neutonio) & ſi detur vacuum, tum materia non eſt Ens neceſſarium, quia poſſibile eſt, ut non exiſtat. Si ulterius regeſſerit Atheus dicendo: materiam poſſe eſſe neceſſariam, quamvis non neceſſario ubique exiſtat: reſpondeo, en contradictionem palpabilem, quia abſoluta ſemper tibi conſtat & ubique talis eſt, nam ſi non repugnat, ut materia ab uno loco abſit, quid quæſo obſtabit, quin ab alio, imo vero a ſingulis locis abeſſe poſſit, quia ex rei natura neutiquam eſt impoſſibile, quandoquidem de neceſſitate aliqua relativa & per conſequens in hoc argumento nullus eſt ſermo.

Spinoſa inter recentiores Atheos facile princeps, qui docuit, ſubſtantiarum nullam eſſe differentiam: *Una ſubſtantia non poteſt produci ab alia ſubſtantia*, Ethic. P. 1. Prop. 1.

Sed totum, ſingulasque mundi materialis partes, eſſe Ens neceſſario exiſtens, & præter Univerſum nullum alium eſſe Deum. *Omnis ſubſtantia eſt neceſſario infinita*, ibid. Prop. 8. *ad naturam ſubſtantiæ pertinet exiſtere*, ibid. Prop. 7. *præter Deum, nullam dari neque concipi poteſt ſubſtantiam*, ibid. Prop. 14. Et ut commodius evitet abſurditates turmatim inde enaſcentes, in progreſſu ſermonis ambiguis phraſibus anxie niſus eſt occurrere iſtis argumentis, quibus aſſertionem ſuam refutandam bene animadvertebat: Primo enim poſuit totidem verbis, omnem ſubſtantiam eſſe neceſſario exiſtentem, *ad naturam ſubſtantiæ pertinet exiſtere*, Prop. 7. Poſtea id, quod affirmavit, ambiguis verbis revocare conatur, dicendo, rem ſingularem ideo neceſſario exiſtere, neque aliter, in ullo reſpectu, quam jam eſt, eſſe potuiſſe, *quia a divina manant eſſentia neceſſario. Res nulla alio modo nec alio ordine a Deo produci potuerunt, quam producti ſunt*, Prop. 33. *Ex neceſſitate divinæ infinita infinitis modis* (*hoc eſt omnia, quæ ſub intellectum infinitum cadere poſſunt*) *ſequi debent*, Prop. 16.

Qui-

Quibus ſi lector incautus, intelligat illum nihil aliud velle, quam quod res neceſſario ſunt, quales actu exiſtunt, quia Dei infinita bonitas & ſapientia non potuit aliter res diſponere, quam ut commoditati totius inſerviretur, longe profecto ſibi nimia fallit credulitas: talis enim neceſſitas eſt moralis tantummodo, & per conſequentiam deducta, non vero naturalis, de qua eſt quæſtio, ſed Autoris intentio longe alio ſpectat. Inſuper ſi lector intelligat, non aliud voluiſſe Spinoſam, quam Deum non ex neceſſitate voluntatis ſuæ & ſapientiæ determinatum fuiſſe ad omnia producenda eo ordine, quo actu exiſtunt, ſed potius ex neceſſitate naturæ ſuæ, omnem voluntatem & electionem excludente; neque hæc illius eſt intentio, quia hic ſenſus quamvis abſurdiſſimus, ſupponit tamen, Deum eſſe ſubſtantiam a mundo materiali diſtinctam, quod ille ſupra expreſſe negat. Imo ſi quis adhæc exiſtimet, illum voluiſſe dicere, omnes ſubſtantias in Univerſo divinæ eſſentiæ ſolummodo eſſe modificationes, neque hic quidem eſt hominis ſenſus, quia ſic ſaltem ageret in ſeipſum modis diverſis, prout vult,

 ſed

ſed id ipſum expreſſe negat, *Deum non operari ex libertate voluntatis.* Prop. 32. Corol. 1. & Schol. ad. 17. Senſus itaque Spinoſæ genuinus hic eſt, (quantumvis obſcure ſæpius & de induſtria forte loquatur,) aut ſane nullus erit; ſcilicet res una ab alia produci non poteſt. *Una ſubſtantia non poteſt produci ab alia ſubſtantia.* Prop. 6. ita, ut & ipſo Deo eſſe impoſſibile, alias vel diverſo modo res produxiſſe, quam jam ſunt: *Res nullo alio modo, neque alio ordine a Deo produci potuerunt, quam productæ.* Prop. 33. Quicquid exiſtit, oportet eſſentiæ divinæ ſit pars, non ut modificatio a voluntate, arbitrio vel ſapientia, in ea eſſentia cauſata, ſed ut in ſe abſolute neceſſarium, non ſolum reſpectu totius, ſed etiam reſpectu modi exiſtendi cujusque partis: *non alio modo neque ordine* &c. Senſu itaque Spinoſæ ſic rite explicato, hoc eſt, quod contendit, materialem mundum ſingulasque ejusdem partes, juxta cum modo & ordine cujusque partis, eſſe id unum & ſolum Ens neceſſario vel per ſe exiſtens; hoc poſito vel invitus agnoſcere debet, omnes illas conſequentias, quas antea oſtendi, neceſſario emanare ex iſta opinione;

nione; Neceſſe eſt itaque, ſi ſibi conſtiterit, affirmare conſtanter eſſe cotradictionem, ſupponere rem quamcunque, vel modum, figuram, numerum vel rei ordinem alias potuiſſe, quam revera exiſtunt. Cogitur affirmare, motum per ſe eſſe neceſſarium, & conſequenter nullam rem quieſcere, contradictionem eſſe in terminis aut affirmandum eſt illi (quod longe abſurdius eſt, ut ex ſecundo capite generali hujus tractatus abunde patet, id quod ille tamen amplexus eſt, ut ex ſuis verbis manifeſtum eſt: *Corpus motum vel quieſcens, ad motum vel quietem determinari debuit ab alio corpore, quod etiam ad motum vel quietem determinatum fuit ab alio, & illud iterum ab alio, & ſic in infinitum.* Part. II. Prop. 13. Lem. 3.) motum quatenus rem dependentem ab una materiæ particula cum altera fuiſſe communicatam per omnia ſecula ſeculorum, ſine ulla cauſa ſive interna ſive externa ſuæ exiſtentiæ, quæ quidem conſequentiæ informes aliæque ſimiles, ut ſponte ſua ex Spinoſæ ſententia fluunt, ita eam quoque deſtruunt, recenſione ſolummodo ea eſt eorum abſurditas; & per conſequens

C 3 mun-

mundum integre ſumptum eſſe unum illud Ens per ſe e neceſſario exiſtens falſiſſimum eſſe demonſtravimus.

Dum conatus fuerim oſtendere, mundum materialem nullo modo poſſe eſſe illud primum originarium, increatum, independens & *per ſe exiſtens*, Argumentum vulgo depromptum a rei ipſius impoſſibilitate, ſcil. infinita ſeculorum ſerie, mundum exſtitiſſe, concilio prætermiſimus propter inſequentes rationes.

I. Quia inter nos & Atheos non eſt quæſtio, an mundus poſſit eſſe æternus, ſed utrum poſſit eſſe nec ne, *Ens iſtud primum originale independens per ſe exiſtens*, quæ quidem quæſtio toto cœlo eſt diverſa, multi etenim, qui unum conceſſerunt, alterum conſtanter tamen negarunt; Omnes fere Philoſophi antiqui, qui aſſeruerunt, mundum eſſe ab æterno, (& quorum autoritati temere & immerito innituntur Athei recentiores) ita ſententiam ſuam defendunt, ut ſatis appareat, ſe nullo modo voluiſſe affirmare, mundum materialem eſſe Ens originale independens & per ſe exiſtens, ut e medio removerent notionem atque exiſten-

tiam

tiam ſupremæ mentis omnia ſapientiſſime dirigentis, quod eſt, quam habemus, de Deo Idea. Ita ut Athei noſtri temporis, qui Supremi Numinis negant exiſtentiam, fruſtra antiquos Philoſophos æternitatem mundi aſſerentes, in partes ſuas vocant: etenim mundi æternitas, quamvis ita eſſet vera, quam eſt falſiſſima, deſperatiſſimæ cauſæ Atheorum, ne hilum prodeſſe poterit, omnes etenim Philoſophi antiqui, inquam, qui mundi æternitatem poſuerunt, non ideo fecerunt, ut inde concluderent, mundum eſſe Ens independens & per ſe exiſtens, ſed argumentationes huc ſpectabant imprimis, aut ut probent, ſimpliciter aliquid neceſſario eſſe ab æterno, & Univerſum non potuiſſe abſolute ex nihilo ſine ulla cauſa naſci, quod unum Ocellus Lucanus contendit, & huc redit omnis ejus argumentatio; aut quod mundus eſt effectum æternum & neceſſarium ab immutabili & eſſentiali energia divinæ naturæ promanans, quæ quidem ſententia videtur placuiſſe Ariſtoteli; aut tertium mundum eſſe æternam atque voluntariam emanationem ex ſapientiſſima & ſuprema cauſa, quæ opinio præter cæteras

Platonicis quamplurimis ariſit. Nulla harum opinionum ne minimam recentioribus Atheis opem afferre poterit. Quamvis enim opinio de æternitate mundi, ejusdem creationi in tempore e diametro eſt oppoſita, attamen quamdiu hujus ſententiæ vindices crediderint, eam non repugnare ſententiæ ſaniori, quæ ponit, mundum eſſe opus a mente æterna ſapientiſſima omnipotenti productum, aut ſe poſſe hanc ſententiam talibus argumentis, quæ nullo modo ſupponunt, mundum eſſe independentem aut neceſſario exiſtentem, ſed potius contrarium ſtatuunt; inepte igitur Antiquorum placitis freti, hujus temporis Athei intempeſtivos canunt triumphos.

Ocellus Lucanus, omnium, qui mundi æternitatem poſuerunt, antiquiſſimus, cujus autoritatem & vetuſtatem ipſi *Moiſi* opponere Athei non dubitant. Vide librum, cui titulus: *The Oracles of reaſon, Letter to Mr. Gildon* (i.e. Rationis oracula, Epiſtola ad Gildonium, pag. 216.) Super hac re disſerens, loquitur quidem non ſecus, ac ſi vere crediderit, mundum eſſe ex ſe exiſtentem. Ἀγέννητον τὸ πᾶν καὶ ἀνώλεθρον.

Ἀναρ-

Ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον. κόσμος αὐτὸς ἐξ ἑαυτοῦ ἀΐδιος καὶ αὐτοτελὴς διαμένων τὸν πάντα αἰῶνα. Ἀεὶ ὄντος κόσμου, ἀναγκαῖον καὶ τὰ μέρη αὐτοῦ συνυπάρχειν. Λέγω δὲ μέρη, οὐρανὸν, γῆν &c. Ocellus Lucan. περὶ τῆς τοῦ παντὸς, (i. e.) *Mundum eſſe ingenerabilem, ſine principio & ſine fine; ex ſe æternum, perfectum & in perpetuum permanentem, inſuper & omnes mundi partes, cælos & terram & neceſſario eſſe quoque æternas.* Sed cum ſententiam ſuam rationibus ſtabiliturus, argumenta ſua vel ita ſunt incondita atque puerilia, ut hodiernos Atheos pudere debeat illorum meminiſſe, v.g. Τὸ ἄναρχον καὶ ἀτελεύτητον τοῦ σχήματος καὶ τῆς κινήσεως, πιστοῦται διότι ἀγέννητος ὁ κόσμος καὶ ἄφθαρτος. Ητε γὰρ τοῦ σχήματος ἰδέα, Κύκλος οὗτος δὲ πάντοθεν ἴσος καὶ ὅμοιος, διόπερ ἄναρχος καὶ ἀτελεύτητος, ἥτε τῆς κινήσεως &c. ibid. (i. e.) *Imo figuram mundi atque motum eſſe ſine principio & ſine fine, unde manifeſtum eſt, mundum eſſe tum ingenerabilem, cum incorruptibilem, figura etenim ſphærica eſt, & propterea utrinque æqualis, ideoque ſine initio, ſine fine, mo-*

tus quoque circularis eſt , &c. Oracles of reaſon, (i. e.) *Oraculum Rationis pag. 215.* Aut talia ſunt argumenta, quæ ſolummodo probant, aliquid neceſſario exiſtere ab æterno, quod nemo, quoad novimus, diffitetur; impoſſibile enim videtur, ut ſuo marte ſine ulla cauſa e nihilo quid exſiliat, aut in nihil revertatur. Sic ſonant ſua verba : Ἀγέννητον τὸ πᾶν, ἐξ ȣ̃ γὰρ γέγονεν, ἐκεῖνο πρῶτον τȣ̃ παντός ἐςιν. — Τόγε δὲ πᾶν γινόμενον, σὺν πᾶσι γίνεται, καὶ τȣ̃το γε δὲ ἀδύνατον —— ἐκτὸς γὰρ τȣ̃ παντὸς ȣ̓δέν. Ocell. Lucan. *Mundus debet eſſe æternus, quia contradictorium eſt, Univerſum habuiſſe initium, nam ſi habuiſſet initium, tum ab aliquo cauſatum fuiſſet, & conſequenter non eſſet Univerſum.* Et hic in compendio ſummam libri totius habes *Ocelli.* Unde patet, illum nullo modo aſſerere, materiam eſſe per ſe exiſtentem, ut eo deſtruat *Intelligentiam* vel *Mentem*, ſed hoc unum contendit, ut neceſſe eſſe oſtendat, in Univerſo *Ens* aliquod *æternum* exiſtere. Ea etenim, quæ de neceſſitate abſoluta partium atque ordinis in Univerſo adducit, plane ſunt (ut vidimus) ineptiſſima, & nullo modo

modo probata; & in quibusdam locis hujus libri *Ocelli*, & in aliis ejus fragmentis, ille ipſe ſupponit, & fateri cogitur expreſſe, quod etiamſi neceſſitas omnium rerum in Univerſo ſtatuatur, nihilominus tamen iſta neceſſitas emanare debet ab æterna mente. Τὸ ἀκίνητον θεῖον μὲν καὶ λόγον ἔχον καὶ ἔμφρον. Ocell. Lucan. de leg. fragm. *Aliquid immobile divinum ratione utens.* Συνέχει τὸν κόσμον ἁρμονία, ταύτης δ' αἴτιος ὁ Θεός. ibid. *harmonia mundi eſſe Deum.* Τὰς δυνάμεις καὶ τὰ ὄργανα καὶ τὰς ὀρέξεις ὑπὸ Θεοῦ δεδομένας ἀνθρώποις, οὐχ ἡδονῆς ἕνεκα δεδόσθαι συμβέβηκεν, ἀλλὰ &c. Idem περὶ τῆς τοῦ παντὸς φύσεως, (i. e.) *Organa & ſenſus hominibus eſſe conceſſas a Deo, non propter voluptatem, ſed propter alios nobiliores fines.*

Ariſtoteles magnus quoque fuit mundi æternitatis aſſertor, ſed non ea mente, ut exiſtentiæ, potentiæ, ſapientiæ & bonitati Dei ſeſe opponeret, e contrario ideo hæc aſſeruit, quod crediderit, Deum utpote cauſam primam atque æternam, debere ex æquo habere effectum æternum quoque, puta Univerſum. Tantum enim abhorruit ab

ab opinione eorum, qui ſupponunt, materiam eſſe originem & cauſam omnium rerum, ut e contrario paſſim pronunciet, Deum eſſe Ens intelligens incorporeum, primum motorem omnium, illum tamen immobilem; inſuper expreſſe affirmat, ſi nihil eſſet in Univerſo præter materiam, tum nullam fore cauſam primariam, ſed cauſarum progreſſum in infinitum, quod illo judice abſurdum eſt. Græce ſic habeto νȣ̃ς *Mens.* — Θεὸν ἀσώματον ἀπέφηνε, *Deum ſcil. eſſe immortalem*, Diogen. in vita Ariſtotelis. Τὸ πρῶτον κινȣ̃ν ἀκίνητον, *motorem eſſe immobilem.* Ariſtot. Metaphyſ. — εἰ μὴ ἔςαι παρὰ τὰ αἰσθητὰ ἄλλα, οὐκ ἔςαι ἀρχὴ καὶ τάξις, ἀλλ᾽ ἀεὶ τῆς ἀρχῆς ἀρχή. ibid. *Si nil eſſet in mundo præter materiam ſenſibilem, tum nullus eſſet rerum ordo, ſed cauſarum progreſſus in infinitum*, quod abſurdum eſt.

Illos vero philoſophos quod attinet, qui expreſſe docuerunt materiam, non ſolummodo eſſe æternam, ſed etiam independentem, & per ſe exiſtentem, & cum Deo coexiſtentem independenter, ut ſecundum vel alterum *principium*; ſed materiam in nullo

nullo ſenſu per ſe poſſe exiſtentem, in hujus capitis ingreſſu docuimus. Et infra de Unitate Dei quando ſermonem habituri, de induſtria ſententiæ hujus falſitatem fuſius oſtendemus. Quicquid ſit de opinionibus Platonis de materiæ natura & origine, de Univerſi tamen formatione nihil illo diſtinctius aut clarius eſſe poterit. Affirmat enim expreſſe fuiſſe compoſitum a Deo providentiſſimo, ſapientiſſimo, & inter omnes antiquos philoſophos, nullus eſt qui tam magnifice loquitur quam ipſe Plato de Natura Dei & Attributis. Ὁ ποιητὸς καὶ πατὴρ τοῦδε τοῦ παντὸς, *opifex & pater omnium.* Ὁ γῆν, οὐρανὸν καὶ θεοὺς καὶ πάντα τὰ ἐν οὐρανῷ καὶ τὰ ἐν ἅδου, καὶ ὑπὸ τῆς γῆς ἅπαντα ἐργασάμενος de Repub. Lib. 10. *Deus nimirum terram, cælum atque Deos & omnia quæ ſub terra & in infernis ſunt operans.* Tamen quod attinet tempus formationis mundi, videtur apud eum fuiſſe indefinitum, cum dicit πᾶσα ἀνάγκη τόν δε κόσμον, εἰκόνα τινὸς εἶναι, *neceſſe eſt ut Mundus alicujus ſit imago.* Plato in Timæo, quæ verba in noſtris codicibus ſatis ſunt imperfecta a *Cicerone* ita ſunt latine red-

reddita: *Si ergo generatus (eſt mundus) ad id effectus eſt, quod ratione ſapientiaque comprehenditur, atque immutabili æternitate continetur. Ex quo efficitur, ut ſit neceſſe hunc, quem cernimus mundum, ſimulachrum æternum eſſe alicujus æterni. Cicer. de Univerſ.*

Qui autem a Deo quidem factum fatentur, non tamen eam volunt *temporis* habere, *ſed ſuæ creationis initium; ut modo quodam vix intelligibili, ſemper ſit factus. Auguſt. de Civit. Dei Lib. II. Cap. IV.*

De mundo, & de his quos in mundo deos a Deo factos ſcribit Plato, apertiſſime dicit eos eſſe cœpiſſe, & habere initium - - - verum id quomodo intelligant, invenerunt (Platonici) non eſſe hoc videlicet temporis ſed ſubſtitutionis initium *ibid. Lib. 10. Cap. 31.* Sed mundum quidem fuiſſe ſemper, philoſophia auctor eſt; conditore quidem Deo, ſed non ex tempore, *Macrob. in Somn. Scip. Lib. 2. Cap. 10.*

Καὶ εἰ βούλει, παραδείγματι σέ τινι τῶν γνωρίμων ξυναγήσω πρὸς τὸ ζητούμενον Φασὶ γὰρ ὅτι καθάπερ αἴτιον τὸ σῶμα τῆς ἑκάστου σκιᾶς γίνεται ὁμότιμος, οὕτω δὴ καὶ ὁ κόσμος

κόσμος παρακολούθημα ἐστι τοῦ θεοῦ αἰτίου ὄντος αὐτῷ τοῦ εἶναι καὶ συναΐδιος ἐστι τῷ οὐκέτι δὴ καὶ ὁμότιμος, Zacharias *Scholaſt. diſput. ſenſus huc reddit, quod ſicut umbra coæva eſt corpori tamen dignitate inferior ita & mundus coæternus eſt Deo quamvis dignitate inferior. Sicut enim, inquiunt, (Platonici) ſi pes ex æternitate ſemper fuisſet in pulvere, ſemper ei ſubeſſet veſtigium; quod tamen veſtigium a calcante factum nemo dubitaret; nec alterum altero prius eſſet, quamvis alterum ab altero factum eſſet : Sic*, inquiunt, *& mundus atque in illo dii creati, & ſemper fuerunt; ſemper exiſtente qui fecit; & tamen facti ſunt. Auguſt. de Civit. Dei Lib.10. Cap.31.*

Platonis inquam aſſeclæ videntur ſic illum ſaltem intellexerunt, ut nullum definitum formationis mundi tempus ſtatuat; ita ut Platonis creatio non denotet creationem in tempore, ſed ordine naturæ ſolummodo, cauſalitatis & dependentiæ, hoc eſt, cum voluntas & vis agendi in Deo ſit æterna non ſecus ac ejus eſſentia, effecta voluntatis iſtius & potentiæ, ſimiliter voluntati & potentiæ, coætaneæ & duratione

ne commenſurabilia jura ſupponuntur, quemadmodum ſi ſol æternus, & lux quoque eſſet æterna, & ſi corpus opacum esſet æternum & umbra ejus quoque æterna foret, & impreſſio ſigilli correſponderet ſigillo, ſi horum effectorum cauſæ ſupponantur eſſe æternæ.

Ex quibus manifeſtum eſt temere & fruſtra Atheos hujus temporis gloriari de authoritate Antiquorum de æternitate Univerſi, poſito enim caſu eam opinionem eſſe veram (ut eſt falſiſſima) nihil inde proventus noſtris adverſariis, antiqui quippe Philoſophi nuſquam (quod faciunt recentiores) negarunt eſſe cauſam intelligentiſſimam & ſapientiſſimam in Univerſo, multo minus, ejus loco, brutam & materiam in artem, ut cauſam omnium rerum poſuiſſe inveniuntur.

II. Altera ratio, quare probando mundum materialem non poſſe eſſe cauſam primam increatam, independentem & per ſe exiſtentem, argumentum vulgo petitum ab abſurditate & impoſſibilitate progreſſus cauſarum in infinitum plane negleximus, hæc eſt; illum etenim argumentum, quantum-

tumvis in ſe veriſſimum, nunquam tamen urgeri poterit usque eo ut convincantur & eo afficiantur Athei, quos nequaquam dociles & animo diſpoſitos in hanc paleſtram deſcendere ſupponimus, impii, quippe, qui Scholaſticorum diſtinctionibus tantum tribuentes quantum eſt minimum, poſſibilitatem æternitatis mundi nunquam poſſumus ita refutare, quin Atheus retorſerit Argumentum contra cujuscunque entis æterni poſſibilitatem, & conſequenter argumentum eſſe plane nullum, ſed difficultatem eſſe tantummodo ex noſtra inadæquata & obſcura idea quam de æternitate formamus. Mundum autem non eſſe ens neceſſario vel per ſe exiſtens, ſed ab alio Ente ſapientisſimo & intelligentiſſimo productum, ſola ratione evidentiſſime poteſt demonſtrari (ut ſupra oſtendimus) adverſus pervetſiſſimos quosque Atheos, ſed tempus quod attinet, *quando* vel in tempore ſtricte loqnendo fuit creatus, ſola ratione difficile eſt probata; (ut videre eſt ex Antiquorum ſenſibus ſuper hac quæſtione) ſed revelatione probandum eſt. Probare enim ſi quis ſuſtinuerit, non poſſe da-

ri *tempus* aut *ſpatium infinitum* ex impoſſibilitate partium finitarum additionis *infinitum* usque & usque componentium, aut exhaurentium, aut ex imaginaria annorum, dierum & horarum inæqualitate quæ continerentur in uno, milliarium, vero ulnarum atque pedum in altero (in ſpatio puta) nihil aliud eſt quam ſupponere infinita, ex numero finitorum eſſe compoſita, id eſt, ſupponere quantitates finitas eſſe infinitorum partes aliquotas & conſtituentes, cum revera res longe alias ſe habeat, cum reſpectu *infiniti* plane eandem habeant proportionem (ſive parvæ ſint ſive magnæ, plures vel pauciores) quam punctum mathematicum tenet ad lineam, vel lineam ad ſuperficiem, aut momenta reſpectu temporis, hoc eſt, proportionem prorſus nullam. Ita ut ſi quis diſputaverit contra poſſibilitatem abſolutam *ſpatii* aut *temporis infiniti* mere ex eorum ſuppoſititia inæqualitate numerorum partium ſuarum, quippe qui non ſunt *infiniti* partes conſtituentes, ſed proportione habita merum nihil; idem eſt ac ſi diſputet contra cujuslibet *finiti* exiſtentiam ex numeris inæquali-

bus

bus punctorum mathematicorum vel linearum quæ in eodem continentur, cum propric nullos habeat in ſe numeros, ſed numerum indole ſua plane reſpuat. Similiter, nulli prorſus numeri, nullæ quantitates poſſunt eſſe partes conſtituentes aut aliquotæ *infiniti*, neque reſpectu hujus ullam habere proportionem aut ullo modo cum illo niſi temere comparì poſſunt & conſequenter argumenta hinc petita ſunt minus ſolida.

IV, Entis per ſe & neceſſario exiſtentis ſubſtantia aut eſſentia nobis plane lubet, neqne ejus poſſibile eſt habere adæquatam ideam. Talem ſubſtantiam extra nos exiſtere certum eſt (quod ſupra demonſtravimus) inſuper novimus negative, quid non eſt, ſcilicet, id non eſſe mundum materialem (quod affirmant Athei noſtri temporis) ſuperius quoque oſtendimus: ſed quoad ſubſtantiam ſuam vel eſſentiam quid eſt, nos fatemur ingenue, hoc captum humanum ſoperare neque ullo modo comprehendi poſſe, quod tamen ne minimum debilitat exiſtentiæ ejusdem certitudinem ante demonſtratam. Quia noſſe aliquid exi-

ſtere, & ejusdem exiſtentiam penitus dignoſcere longe inter ſe diſcrepant, unum demonſtrari poteſt evidenter, cum iterum omnem tranſcendat intellectum noſtrum. Majore jure perfecto exiſtentiam laminis aut ſonorum cœci aut ſurdi, quam Dei exiſtentiam ulli Athei negare poſſint; quippe illi teſtimonio alieno fidem habeant neceſſe eſt, cum illis a natura negatum ſit harum rerum ideas ſibi comparare, non modo exiſtentiæ, ſed proprietatum & effectorum multorum rerum conceptum plane habeant nullum; Athei vero ſua ratione exiſtentiæ Summi Numinis ſe certiores reddere poſſint invictisſimis argumentis; eademque facilitate quamplurimus ejus proprietates ſibi cognitas poſſunt acquirere (quod inferius docebimus) manente tamen ejusdem eſſentia nobis plane intelligibili. Quamobrem nihil plane inſolentius aut abſurdius eſſe poteſt, ſi quis Atheus exiſtentiam Summi Numinis negaverit ea de cauſa potiſſimum, quod mente ſua debili & infirma nullum conçeptum vel ideam eſſentiæ divinæ, vel cauſæ primæ formare poſſit. Rerum profecto omnium & nobis maxi-

maxime familiarium, eſſentia tamen eorum vel ſubſtantia nobis utique latent, etiamſi alias putemus illas nobis abunde & ſatis eſſe cognitas. Imo nulla plantula aut animalculum, quantumvis vile ſit & humile, quam perſpicaciſſima omnium ingenia percellat & confundat, adhæc rerum quoque inanimatarum maxime ſimplicium, eſſentia aut ſubſtantia in obſcuritatis abyſſo poſitæ aciem mentis noſtræ plane fugiant. Quid itaque quæſo ineptius objectiunculis contra Dei exiſtentiam formatis, potiſſimum propter ſuæ eſſentiæ incomprehenſibilitatem, aut quid temerarius eſſe poterit, quam in dubium revocare ſubſtantiæ alicujus incorporeæ exiſtentiam, non alia de cauſa quam quod ejusdem ſubſtantia a nobis capi non poſſit, cum neque inſolens quid neque abſurdum exiſtimetur exiſtere objecta bene multa, ſenſibus & ſcrutinio quotidiano opprime obvia quorum eſſentia tamen manet incognita.

Ex hactenus traditis licet deducere, I. *Illorum ineptiam qui ſibi fingere non verentur, ſpatium infinitum adæquatam eſſe ideam cauſæ primæ & ſupremæ.* Hæc pro-

fecto futilis eſt & inepta cogitatio inde enaſcens, quod ſenſibus noſtris plus juſto tribuimus, falſo imaginantes *res ſpirituales* utpote ſenſibus minime obvias non entia eſſe vel plane nihil, quemadmodum de aëre pueri judicare ſolent, ſenſibus quippe parum obvio illum innane quid & præterea nihil eſſe credunt. Sed hæc nimis abſurda ut illis inhæreamus, cum res pene infinitæ aliæ exiſtunt, quarum eſſentia nobis ita eſt incognita, quam cœco colores aut ſoni ſurdo ſunt intelligibiles; Imo nulla exiſtit ſubſtantia quæ nobis eſt cognita, ſolummodo hujus proprietates plures, illius autem pauciores habemus perceptas. *Spatium infinitum* nihil aliud eſt, quam *immenſitatis* abſtracta aliqua idea, quemadmodum infinita duratio eſt idea abſtracta æternitatis; neque quicquam puto abſurdius, ſi quis dixerit, æternitatem eſſe eſſentiam primæ cauſæ, quam qui affirmat immenſitatem talem eſſe, cum ambo nihil aliud eſſe videntur quam eſſentiæ incompreſieuſibilis attributa. Idem uſu venit quando cujusvis rei aliæ eſſentiam comprehendete cupimus, propter ingenii infirmitatem in maximas protrudimur abſurdidates.

II.

II. Patet hinc quoque Scholaſticorum pueritas, qui quemadmodum in omnibus, ita & de Dei Exiſtentia, heu quot ſesquipedolia verba, terminos artis obſcuriſſimos, diſtinctiones ſine differentia & ſine fundamento excogitatas, ſub prætextu rei dilucidius temere explicandæ temere obtrudunt! quæquidem obſcuræ voces diligentius expenſæ, nullam ſignificationem aut ideam certam ſecum adferunt, v. gr. Deus eſt *purus actus*, *mera forma*, & ejus generis alia, aut denotant Divinæ potentiæ aliorumque attributorum perfectionem aut nihil plane ſignificant, Scholaſtici tamen his formulis, quid aliud intelligunt quod illi ipſi parum concipiunt,

III. *Etiamſi eſſentia aut ſubſtantia Entis per ſe exiſtentis, plane ſit incomprehenſibilis, attributa tamen ejus juxta cum ſua exiſtentia demonſtrabilia ſunt.* Et ante omnia ſe ſiſtit æternitas, quæ cum ente neceſſario exiſtente ingenti vinculo & ita ſtricto connectitur, adeo ut neceſſe ſit aliquod independens exiſtere, quia opus eſt ut aliquid ſit æternum & vice verſa, ponunt enim ſe invicem & tollunt: per ſe exi-

ſtere quid aliud eſt, quam neceſſitate abſoluta, & ſua natura exiſtere, jam hæc neceſſitas, cum ſit abſoluta a nulla cauſa extra ſe dependente, ſemper eadem immutabilis eſſe debet, nihil enim mutabile, niſi quod ab alio quodam afficitur extrinſecus. Ens itaque neceſſario exiſtens, nullam cauſam exteriorem agnoſcens, ſed ſua natura exiſtit, neceſſe eſt ut ab æterno & in æternum ſine fine exiſtat. Modum quod attinet exiſtentiæ æternæ, manifeſte patet, omnium facultatem longe tranſcendere, quippe quæ multa præſentia neceſſario ignorat, multo magis præterita & futura; cogitationes etenim noſtræ & facultates, gradus & periodos ſuas habeant neceſſe eſt, inſuper transientes & ſucceſſivæ ſunt rebus iſtis ſimillimæ, e contrario cauſa ſuprema (poſito eſſe ens intelligens, quod inferius probabimus) neceſſario eſt immobilis independens, omnia cernens perſpicue, ita ut nullum durationis ſuæ æternæ ſit momentum, quo omnia præſentia præterita & futura non habeat penitus perſpecta, uno divinæ mentis ſuæ ictu vel intuitu, omnia quoque potentiæ atque directioni ſuæ obnoxia, ac ſi

ſimul

ſimul atque ſiſterentur coram, nullaque esſet rerum ſucceſſio. Hæc hactenus intelligibilia ſunt, & ita evidenter de æterna duratione diſputata, ut nullus Atheus pro impoſſibilibus aut abſurdis ea ſibilare poſſit; uno verbo, æterna duratio *eſt interminabilis vita tota ſimul & perfecta poſſeſſio*, gravioribus verbis aut magis Emphaticis uti, ſane non novimus.

Alli putarunt modum exiſtentiæ æternæ a modo exiſtendi a rebus creatis, ſic poſſe commodiſſime diſcerni, hæc nimirum, *continuata & tranſiens ſucceſſio durationis*, illa vero *punctum* eſt vel inſtans æternitatem in ſe complectens, quo omnia ſunt præſentia; Sed hæc diſtinctio utpote rei noſtræ nihil conferens, illam intactam præſentibus. Nam etſi eſſet veriſſima, tamen arduus eſt labor eam ita urgere & explicare ad plenam convictionem. Præterea quemadmodum Scholaſtici eam defendunt mordicus, ita pari modo a viris doctis non infimi ſubſellii, doctrina & virtute nulli ſecundis, plane rejicitur. Crucem ingenio figere & rem capiat fugientem captum --- *tam fieri non poteſt ut inſtans (temporis)*

 coexi-

coëxiſtat rei ſucceſſivæ quam impoſſibile eſt punctum coëxiſtere soëxiſtendı lineæ --- -- Luſus merus non intellectorum verborum Gaſſend. Phyſic. Lib. I. Non vobis obſtrepam „cum Scholaſticis notionibus inter ſe pa„rum cohærentibus & minime intellectis de „æternitate Dei, quam ita illi definiunt; „Duratio tota ſimul in qua nulla ſucceſſio „concipienda venit, ſed in inſtante imagi„nanda. Eodem profecto jure & immen„ſitatem Dei punctum eſſe dicamus quam „ejus æternitatem eſſe inſtans --- & quo„modo id poteſt eſſe ſimul quod ſucceſſio„ni coëxiſtere neceſſario opportet, qni hæc „capere poteſt licet capiat Tillobſon. Vol. „7. Serm. 13. idiomate Anglicano.

Alii dicunt Deum noſcere futura præ„ſentialitate & coëxiſtentia omnium rerum „in æternitate, dicunt enim futura actu „præſentia eſſe & exiſtentia coram Deo, „quamvis non in Menſura propria, tamen „in Menſura aliena, multa hujus furfuris „alia apud Scholaſticos, neque ulli hujus „linguæ barbaræ notitiam equidem invide„bo, mihi profecto videatur eſſe verba ina„nia nihil ſignificantia, ab hominibus nau-

cis

cis & otioſis excogitata, quos & alii ne-"
mediocriter videantur docti jugiter ſe "
quuntur & opprime ea intelligere volunt"
ſed miror valde poſt tot ingenii proprii"
& alieni cruciatus cum vocibus non intel-"
lectis, explanationis titulo audeant inſi-"
gnire forraginem, Archiepiſcop. Tillot-"
ſon. Vol. 6. Serm. 6.

VI. Ens per ſe exiſtens, neceſſario infinitum eſſe debet & omnipræſens, infinitatis itidem idea, cum ea exiſtentiæ per ſe, indiſſolubili cruciuntur nexu; quia neceſſario oportet dari aliquid infinitum, oportet quoque ut idem ſit per ſe exiſtens (alioquin nullum daretur infinitum niſi poſueris effectum nobilius eſſe ſua cauſa) & vice verſa. Per ſe exiſtere, eſt natura ſua neceſſario & abſolute exiſtere (quod ſupra) cum hæc itaque neceſſitas ſit abſoluta & a nulla cauſa externa dependens, inde manifeſtum eſt, ut neceſſario tam ubique, quam ſemper immutabilis eadem exiſtat. Ea neceſſitas enim quæ ſine ulla exceptione loci aut temporis non eſt conſtanter eadem, ſolummodo eſt neceſſitas per conſequentiam, ab aliqua cauſa externa dependens, non

non vero abſoluta & natura ſua talis, quæ neque ad tempus, neque ad locum quicquid habere intelligitur relationis, vel ad ullum aliquid aliud: ideoque quemadmodum æternum ita & infinitum oportet eſſe quicquid *per ſe exiſtit.* Supponere Ens finitum per ſe exiſtere, eſt ſupponere contradictorium eſſe, illum ens non exiſtere, cujus abſentia tamen commodiſſime concipi poteſt ſine ullo contradictionis periculo, quoniam ſi ab uno loco ens aliquid ſine ulla culpa contradictionis abfuerit. ab alio loco ſimpliciter abeſſe poterit. Et quicquid de neceſſitate ſuæ exiſtentiæ diſſerueris, ea ſane neceſſitas ex aliqua cauſa externa oriri debet, & non ex ſe, & ſua natura. Et per conſequens tale ens non eſt per ſe exiſtens.

Porro & hinc ſequitur. Quod infinitas Entis per ſe exiſtentis, debet eſſe tam plenitudinis, quam immenſitatis, hoc eſt, non ſolummodo *infinitas* ſine terminis, ſed inſuper ſine diverſitate defectu aut interruptione qualicunque. Ex. gr. ſi largiamur materiam eſſe ſine ullis limitibus diffuſam, vel interminabilem, non inde tamen ſe-

que.

queretur, eandem proprie & perfecte infinitam, quoniam, quantumvis ſit ſine terminis ullis in diffuſione ſui, nihilominus tamen, intra hiatibus aut vacuitatibus laborare poteſt. Sed quod per ſe exiſtit in omni loco, æque neceſſario exiſtat oportet, & per conſequentiam oportet habeat infinitatem proprie dictam atque perfectiſſimam tam *plenitudinis* tam *immenſitatis*.

II. Inſuper & hinc ſequitur Ens *per ſe exiſtens*, neceſſario debere eſſe ſimpliciſſimum, immutabile, incorruptibile, pattibus, figura, motu, diviſibilitate expers, omnibus ejus generis proprietatibus materiæ plane deſtitutum. Hæ enim omnes affectiones, finitatem implicant, & cum infinitate inconſiſtentes; diviſibilitas eſt partium ſeparatio realis, aut mentalis, (per mentalem intelligimus, non tantam apprehenſionem partialem, ſed etiam partium ſeparationem a ſe invicem, & disjunctionem interventa imaginationis) & omnis hujusmodi mentalis ſeparatio aut remotio partium a ſe invicem, eſt revera, aut mente tenus ſaltem, limitem alicui figere; utrumvis horum ideam infinitatis prorſus deſtruit. Idem dictum

dictum puta de motu. Et certe diverſæ partes, proprie loquendo, aut denotat differentiam & diverſitatem exiſtentiæ, quæ neceſſitati abſolutæ adverſantur maxime, aut ſaltem diviſibilitatem realem vel mentalem ſignificant, quæ cum *infinitate* proprie ſic dicta ſunt incompatibiles. Corruptio, mutatio, aut quaqualis alteratio, motionem vel ſeparationem partium & finitatem indicant; Et qualiſcunque autem compoſitio perfectæ ſimplicitati oppoſita, differentiam & diverſitatem in modo exiſtendi denotat, quæ omnes cum neceſſitate plane pugnant.

Patet igitur Ens per ſe exiſtens, ſtrictiſſimo & in ſenſu maxime proprio infinitum eſſe debeat, ut diſtinguatur & opponatur modo exiſtendi rerum finitarum, quæ nonniſi in uno loco ſemel adeſſe poſſunt, nobis equidem latet, neque poſſumus id magis explicare, quam infinitatis adæquatam ideam nobis formare. Nihiloſecius Ens infinitum ubique eſſe præſens, verum eſt, quam quod veriſſimum, quod nemo ſapiens unquam negaverit, magis quam dari actu Ens aliquod infinitum exiſtens. Scholaſtici quidem aſſeruerunt, Dei immenſitatem

eſſe

eſſe *punctum*, quemadmodum ſuam æternitatem eſſe *inſtans*; ſed cum hæc perplexa ſint & non intelligibilia, miſſa ea facimus in præſentia. Sed hoc poſſumus affirmare, quod quidem cuique ſapienti atque bono debet ſufficere, & quod nullus Atheus jure poſſit reſpuere; ſcilicet quod res creatæ omnes, ſimul & ſemel, nonniſi in uno loco definito adeſſe poſſunt, & res corporeæ equidem & in uno loco, potentiæ & activitatis ratione habita, imperfecte admodum adſunt, ſucceſſivo puta motu diverſarum partium, membrorum & organorum ſuorum. Contra cauſa prima quippe quæ ſimplicisſima, omniaque in ſe comprehendens modo perfectisſimo, omni tempore cuique interminatæ immenſitatis punctulo præſens eſt, tum eſſentia ſua ſimplicisſima, tum exercitio omnium ſuorum attributorum, non ſecus ac ſi *Immenſitas* ipſa non eſſe niſi punctum.

VII. *Ens per ſe exiſtens oporte neceſſario eſſe unum;* hoc ſequitur ex exiſtentia neceſſaria: neceſſitas enim ſimpliciſſima eſt & uniformis, ſine ulla poſſibili diverſitate aut varietate, omnis quippe varietas ab

aliqua

aliqua cauſa externa naſcitur, a qua neceſſario quoque dependet. Suppoſitio enim duarum naturarum pluriumve per ſe neceſſario exiſtentium & a ſe invicem plane independeutium, hanc cuique obviam implicat contradictionem, nimirum cum harum naturarum unaquæque ab alia independenter exiſtere ſupponitur, illa alia vel aliæ cauſæ Sociæ, ſine ulla contradictione, non exiſtere comodiſſime ſupponi poſſunt, & conſequenter nulla earum neceſſario exiſtit. Quicquid ergo neceſſario exiſtit, eſt ea una eſſentia Entis per ſe exiſtentis: & quicquid ab ea differt, non exiſtit *neceſſario*; quia in neceſſitate abſoluta nulla datur exiſtentiæ diverſitas. Infinitæ res aliæ præter hanc exiſtere poſſunt, ſed nulla alia *per ſe* & *neceſſario* poteſt exiſtere, quia hoc pacto cum ea idem eſſet individuum, cum tamen exiſtimatur ab ea eſſe diverſa.

Et hinc iterum concludendum eſt,

1. Unitatem Dei eſſe unitatem naturæ vel eſſentiæ, quoniam, ut perſpicuitati ſtudeamus, de ea ſolummodo volumus, præſens ſermo paſſim intelligatur: quod ad perſonarum diverſitatem in ea eſſentia attinet, nimi-

nimirum, num in unitate eſſentiæ divinæ, poſſint coëxiſtere cum cauſa prima vel ſuprema, tales emanationes æqualiter æternæ, infinitæ & perfectæ, participatione abſoluta omnium divinorum attributorum, gradu infinito & perfectiſſimo, *prima originatione* ſui ſolummodo excepta, quam cum nulla communicat; de his certe ex ratione nihil producere poſſumus ad eaſdem ſtabiliendas, neque ad has veritates infirmandas, ratio, nulla ſuppeditabit argumenta, demonſtrando rei impoſſibilitatem; & cum acceſſerit revelatio, habemus, quo nobis ſatisfaciamus, & illis adhibeamus fidem.

Porro

2. Sequitur ex dictis impoſſibilitas *duorum principiorum* differentium per ſe & neceſſario exiſtentium, *bonorum* puta & *malorum*, ſecundum placita aliquorum Philoſophorum. Quandoquidem enim *exiſtentia per ſe* eſt *neceſſaria*, & contradictio eſt maxima, duas naturas diverſas dari, quarum ſingula exiſteret per ſe *neceſſario*, (quod vide ſupra) hinc ſubito apparet bini principii boni & mali magna abſurditas.

3. Obſervemus inſuper ſtultitiam & vani-

nitatem Spinoſæ, qui, cum natura per ſe exiſtens neceſſario debet eſſe una, inde præpoſtere deducit, totum *Univerſum* & ſingula in eo contenta, eſſe unam, uniformem, neceſſariam & increatam ſubſtantiam *Una ſubſtantia non producit alteram.* Eth. P. I. Prop. 7. *Præter Deum nulla dari neque concipi poteſt ſubſtantia.* Prop. 14. Cum contra concludere debuiſſet, nimirum, quoniam in Univerſo omnia inveniri a ſe invicem diverſa, & præ ſe ferentia ſigna arbitrii & mutationis manifeſtisſima, (ſed neceſſitatis plane nulla) diverſis inſuper facultatibus ad diverſos fines obtinendos inſtructa, nulla harum rerum conſequenter per ſe neceſſario exiſtere potuiſſe, ſed ab aliqua cauſa externa, id eſt, ab Ente aliquo per ſe neceſſario exiſtente omnino dependere. Quod in hunc craſſum errorem & pernicioſum duxit hominem, cui omnes ejus cogitationes innituntur, eſt iſta abſurdisſima ſubſtantiæ definitio. *Per ſubſtantiam intelligo id, quod in ſe eſt, & per ſe concipitur, hoc eſt, id cujus conceptus, non indiget conceptu alterius rei, a quo formare debeat.* Defintio 3. Et paulo poſt: *Ad naturam ſubſtantiæ pertinet*

tinet exiſtere, hoc eſt, ipſius eſſentia involvit neceſſario exiſtentiam. Ethic. Part. I. Prop. 7. Quæ definitio falſiſſima eſt, aut nihil prorſus ſignificans, & tum cadit tota moles huic innixa, aut ſi eſſet vera, tum neque materia neque ſpiritus neque ulla alia res finita qualiscunque in eo ſenſu eſſet ſubſtantia, (quod antea docuimus) ſed ſolum ὁ ὢν, Ens ſcilicet per ſe exiſtens, & ſic non obſtante tanto demonſtrationum apparatu, illius ſcopo nihil omnino inſerviet, qui huc nimirum redit, ut demonſtret, in Univerſo nullam eſſe potentiam aut libertatem, ſed ſingula quicquid ea ſunt, eſſe necesſitate abſoluta. *Res nullo alio modo, neque alio ordine a Deo produci potuerunt, quam producta ſunt.* Prop. 33. Supponamus, inquam, ſuam definitionem ſubſtantiæ eſſe veram, ſuo tamen præcipuo ſcopo, nequaquam ſuccurreret, ad ponendam puta omnium rerum fatalem & abſolutam necesſitatem; Quoniam ex hac definitione, neque materia neque ſpiritus neque quicquam finitum eſſent ſubſtantiæ, ſed modi tantum. Quomodo quæſo exinde, quod ſubſtantia ſit Ens per ſe exiſtens, ſequitur, & ejusdem modos

 eſſe

eſſe per ſe exiſtentes? *Ex neceſſitate*, inquit, *divinæ naturæ infinita infinitis modis (hoc eſt, omnia, quæ ſub intellectum infinitum cadere poſſunt) ſequi debent.* Prop.16. Recte quidem, poſito, cauſam infinitam per ſe exiſtentem, non eſſe voluntariam, ſed ex mera neceſſitate agentem, vel potius ab alio actum; quæ ſuppoſitio in quæſtione præſenti eſt petere principium, & quod attinet ea a Spinoſa allata ad ſuam opinionem confirmandam, examinanda venient in ſequentibus.

VIII. *Ens per ſe exiſtens, vel cauſa prima omnium rerum, debet neceſſario eſſe Ens intelligens vel mente utens.* In hac propoſitione cardo quæſtionis inter nos & Atheos agitatæ merito ponitur; aliiquidem enim neceſſario exiſtere, idemque eſſe æternum, infinitum, cauſamque omnium rerum & originem non ita magnopere controvertitur, Athei enim, ſive aſſerant, mundum ex ſe æternum eſſe, tum ratione formæ, tum ratione materiæ; ſive ponant, materiam ſolam eſſe neceſſariam, formam vero contingentem, vel quamcunque aliam hypotheſin ſibi fingant, fateri debent neceſſario

dire-

directe aut ſaltem indirecte, Ens illud per ſe exiſtens non eſſe intelligens, ſed materiam pure inertem aut (quod aliis verbis tantundem valet) agentem mere neceſſariam, quod quidem agens in ſenſu magis proprio omni ſenſu carere ſupponitur, quemadmodum vetuſtiores, Ens per ſe exiſtens conceperunt, aut ejus intelligentia ab omni arbitrio & voluntate, vel facultate eligendi, reſpuendi, debet eſſe ſeparatiſſima, ſecundum Spinoſam, quod profecto excellentiæ & perfectius ullius ratione habita, in eodem redit, & cum vetuſtorum Atheorum opinione quam optime convenit, modo clarius & diſtinctius loqui velint.

Ens autem per ſe exiſtens ſenſu ſtricto & maxime proprio, eſſe intellectum agentem, a priori quidem non poteſt demonſtrari, quoniam non ſatis percipimus, in quo conſiſtit intelligentia, nec ſatis videmus, immediatum & neceſſarium quem nexum, cum exiſtentia per ſe, quemadmodum cernimus, cum ea neceſſario necti æternitatem, infinitatem, unitatem &c. Sed a poſteriore, tantum non res quælibet, in hoc mundo ſpectabili, invicta nobis argumenta

ſuppeditant, ad hanc magnam veritatem, extra omnem controverſiæ aleam dilucide ponendam.

I. Quandoquidem ſatis conſtat, in genere ineſſe rebus, facultates longe diverſiſſimas, atque excellentias variosque perfectionis gradus; oportet certe reſpectu ordinis cauſarum & effectorum, ut cauſa ſit prior ſuo effecto, atque eodem excellentior; & conſequenter cauſa per ſe exiſtens (cujuscunque ſupponatur eſſe indolis) utpote omnium rerum origo, in ſe continere debet neceſſario, ſummum & ſupremum perfectionis gradum, quam in aliis rebus cernimus. Non quod *Ens exiſtens per ſe* ideo omnes quascunque perfectiones in ſe habere neceſſe ſit, (quod quidem, etſi veriſſimum ſit, tamen non ita clare a priori demonſtrari poterit) ſed potius propterea, quod impoſſibile ſit, ut ſit perfectio in effecto, quæ non fuit antea in cauſa: nam ſi eam habeat, ea perfectio a nihilo produceretur, quod contradictorium eſt. Ens autem intellectu deſtitutum omnibus perfectionibus non eſſe præditum, manifeſtiſſimum eſt; Ergo omnia in univerſo a cauſa non intel-

ligenti

ligenti enaſci non poſſunt, quapropter *Ens per ſe exiſtens* neceſſario eſt intelligens.

Vim hujus argumenti, nullo alio modo poſſibili, Atheus quispiam evitare poterit, niſi aut affirmando nullam prorſus dari in Univerſo rem intellectu præditam, aut asſerendo ipſam intelligentiam vel *τὸ intelligere* nullam eſſe perfectionem ſeparatam & diſtinctam, ſed compoſitionem eſſe meram ex figura & motu ortam, quemadmodum colores atque ſoni eſſe exiſtimantur. Primam quod attinet Atheorum poſitionem, ſua cujusque conſcientia eam ſatis & abunde refellit & refutat. Alteram vero quod attinet, cui potiſſimum inhærent Athei, abſurdam eſſe & impoſſibilem, inferius docebimus, imo, vel ſi largiamur eam eſſe veram, nihilominus tamen, eadem ſuppoſitione ſequeretur, *Ens exiſtens per ſe* eſſe intelligens & mente præditum, quod in quarto hujus Sectionis argumento probabitur. Intermedio tempore *τὸ intelligere* vel ipſam rationem perfectionem eſſe, & id negare eſſe abſurdiſſimum, vel hoc argumento probabimus.

II. Quandoquidem in homine potiſſimum ineſt iſta facultas, vulgo vocata cogigitatio, intelligentia, conſcientia ſui, perceptio vel cognitio, quod ſane ſalva fronte & ratione non poſſit: Sequitur inde neceſſario, aut hominum infinitam ſucceſſionem eſſe ab æterno ſine ulla cauſa prima vel originaria, quorum nullus habeat exiſtentiam neceſſariam, ſed omnino precariam & dependentem; aut dicendum eſt, ea Entia perceptione & cognitione prædita, aliquando orta fuiſſe, ex eo, quod neque perceptione nec conſcientia, vel ulla alia hujusmodi qualitate erat inſtructum, aut certe ab aliquo ente intelligente producta ſunt. Omnes Athei qui ſunt, fuerunt vel futuri ſunt, coguntur agnoſcere, unam ex triplici noſtra ſuppoſitione eſſe veram, duæ priores igitur ſi demonſtrentur eſſe falſiſſimæ & impoſſibilia, Tertia vera erit neceſſario. Primam eſſe falſam, colligitur ex dictis in ſecunda parte hujus capitis generalis, alteram vero eſſe falſam, ita demonſtratur, ſi perceptio vel intelligentia, qualitas ſit diſtincta, vel perfectio ſeparata, & non compoſitionem aliquam, & effectum & motus,

qui nullla tali qualitate pollent. Sequitur, res intelligentes & ſibi conſcias ex re bruta nulla tali proprietate nullo modo oriri poſſe, quia nihil perfectionem aliis dare poteſt, quam non actu aut virtute & eminenter, ſed perceptio vel *τὸ* intelligere qualitas eſt diſtincta & non motus & figurarum productio. Primo, *ſi perceptio aut intelligentia realis & diſtincta qualitas aut perfectio & non mera compoſitio ex figuris & motibus orta, tum res perceptione & conſcientia prædita, ex rebus plane hiſce qualitatibus deſtitutis oriri impoſſibile, quia nihil dat, quod in ſe non habet aut actu aut eminenter & excellentiore gradu.* Hoc manifeſtum, quia ſi qualiſcunque res poſſet aliis perfectionem aliquam dare, quam ipſa non habet, ſane hæc perfectio ex nihilo produci deberet, quod contradictorium eſt. (Si quis regeſſerit quemadmodum olim Gildonius in Epiſtola ad Blantium. Oracles of reaſons. pag. 186.) ſonos ſcilicet colores, quibus ex figura & motu oriri, qui quidem nullos in ſe habeat ejus generis qualitates materiæ illi a Deo eſſe inditas quæ quidem in Deo ſine blaſphemiæ crimine dici non poteſt & eodem pla-

ne modo & perceptione oriri ex eo, quod nullam talem in ſe habet qualitatem. *Si cum uno ex collocutoribus apud Ciceronem concludant totum debet eſſe intelligens quia ejus partes intelligentes ſunt — retorquemus argumenta cum alio colloquutore apud Ciceronem qui adverſario reſpondit, & totum debet eſſe aulicus muſicus ſaltator aut philoſophus quia partes aliquæ, tales ſunt. Mr. Tolands Cetter molion neceſſary le Matter.* Reſponſio eſt prompta, primo falſum eſt colores, ſonos, gallus & hujusmodi alias qualitates productiones eſſe meræ figuræ & motus quandoquidem in ipſis corporibus ſenſuum noſtrorum objecti nihil his qualitatibus ſimile deprehenditur, ſed hæ profecto meræ ſunt cogitationes aut mentis noſtræ modificationes, quæ eſt ipſa intelligentia, & objecta externa eorum cauſæ non ſunt ſed ſolummodo occaſiones mediante figuræ motusqne impreſſione. Neque quicquam (in hac diſputatione) Atheo proderit etiamſi in ſuam gratiam quamplurima liberaliter iili largiamur imo vel abſurdisſimam hanc propoſitianem *mens eſt pura puta materia & nequaquam ſubſtantia*

tia immaterialis, cum tamen illi fatendum eſt men'em eſſe materiam perceptione, conſcientia & non ſolum figura & motu inſtru-ctam, tum usque recurret difficultas ſcilicet colores, ſonos ſimilesque aliæ quæ non ſunt rei brutæ & non intelligentis qualitates, ſed mentis perceptiones, neque commodius & citius oriri poſſe ex figura & motu nulla perceptione prædito, quoad colorem poſſe triangulum & ſonum eſſe quadratum aut aliquid cauſari a nihilo, quod attinet poſtea ſecundam partem objectionis figuram diviſibilitatem aliosque qualitates multas a Deo (quod æquo animo concedimus) materiæ eſſe inditas, quæ quidem in Deo ſine injuria dici non poſſunt & non disſimili modo perceptionem & intellectum oriri a re aliqua non intelligente, & hic facilior eſt reſponſio. Diviſibilitas figura aliæque qualitates bene multæ proprie non ſunt materiæ affectiones poſitivæ & diſtinctæ, ſed negativæ tantum, defectus, imperfectiones. Et hoc modo quamvis cauſa nullam realem perfectionem quam ipſa non poſſidet cum ſuo effecto communicare poterit, nihilo ſecius effectum poterit facile habere

impet-

imperfectiones vel qualitates negativæ quas cauſa non habet, quamvis igitur figura & diviſibilitas (utpote meræ negationes, & omnes reveræ ſunt omnes limitationes) poſſunt eſſe in effectu & non tamen in cauſa. Attamen intelligentia (quam de præſenti ſupponimus eſſe qualitatem poſitivam & non meram negationem quod ſuo loco mox probabimus) nullo modo ita ſe habere poteſt, his igitur demonſtratis nimirum ſi intelligentia ſit perfectio diſtincta (imo materiæ tantum quod vult Atheus) & non ex figuræ & motus nihil intelligentibus aliqua compoſitio orta; tum entia perceptione & conſcientia prædita non poſſunt oriri ex tali cauſa nulla harum qualitatum inſtructa, qui ſemper valet ipſa regula, nihil dat quod in ſe non habet actu aut eminenter. Secundo facile oſtendemus *perceptionem aut intelligentiam talem eſſe qualitatem vel perfectionem & nullo modo ex figura & motu compoſitio aut effectam & eopropter potiſſimum, quia perceptio non eſt motus, figura neque conſcientia.* Quicquid ab aliis etenim componitur, ſemper eſt ea res quibus componitur, & ſi dentur com-

compoſitiones infinitæ, in æternum res ſemper erunt eædem; & omnia eorum producta, non aliud æſtimanda, quam eorundem novæ repetitiones, ex. gr. figuræ alicujus, qualescunque mutationes vel compoſitiones, & diviſiones, motus, ſemper ſunt meras motus in perpetuum; ſi tempus itaque fuit, quando in univerſo nihil exiſtebat præter materiam & motum; præter materiam & motum in æternum nihil potuit eſſe præterea: & tam fuiſſet impoſſibile, intelligentiam, conſcientiam imo lucem, calorem, ſonum unquam exiſtere potuiſſe, vel ullam aliam qualitatem quam vulgo appellamus qualitatem ſecundariam, quam ut motus hoc tempore ſit cæruleus, ruber; aut ut triangulum mutetur in ſonum, in hoc negotio multi decipiuntur, propterea quod falſo imaginantur, compoſitum realiter eſſe quid diſtinctum a ſuis componentibus, quod error eſt maximus; omnia etenim de quibus ita vulgo judicatur, aut, ſi realiter ſunt diſtinctæ non ſunt compoſitiones vel effecta rerum quarum eſſe putantur, ſed aliquod toto cœlo diſtinctum. E. gr. cum vulgo æſtimatur coloras

& ſo-

& ſonos, proprietates corporibus cohærentes, cum reapſe pure ſint cogitationes mentis: aut ſi vere ſint compoſitiones, vel effecta, tum non ſunt res diſtinctæ ſed omnino res eædem quæ antea fuerunt. V. gr. duo triangula conjuncta, faciunt quadratum quod quidem nihil aliud eſt, quam duo triangula, & vice verſa ex quadrato æqualiter diviſo, fiunt duo triangula, quæ tamen nihil aliud ſunt, quam duo dimidia quadrati, aut cum ex mixtione pulveris cærulei & flavi fit color viridis, qui quidem (ut beneficio microſcopii manifeſtum eſt) nihil aliud eſt quam flavi & cærulei mixtio, quid multis omne quodcunque fit, compoſitione, diviſione & motu, nihil aliud eſt, niſi quod ante fuit, ſive integrum ſive partes ſumas, ordine, loco & diſpoſitione partium utique mutatis. Hujus argumenti ponderis Hobbeſius conſcius fuiſſe videtur, (parce quamvis & pudibundus loquatur) quippe qui anxius animus, propter difficultatem natam ex impoſſibilitate, ſenſum aut conſcientiam poſſe eſſe mera effecta figuræ & motus, (& quantumvis poſſibile) ſuo ſcopo minime multum inſervire poteſt, ſup-

ſupponere Deum actu mediato omnipotentiæ ſuæ aliquæ materiæ ſuſtemata aut compages conſcientia & cogitatione donare (de qua opinio ſuo loco) tandem eo abſurditatis coactus venit, ut dicat omnem materiam qua talem non ſolum figura & capacitate motus eſſe præditum, ſed etiam actuali ſenſu vel perceptione, ſed propter organorum defectum, non valet memoria animalium, ad ſenſationes ſuas exprimendas. *Scio fuiſſe philoſophos quosdam, eosdemque viros doctos, qui corpora omnia ſenſu prædita eſſe ſuſtinuerunt, neque video, ſi natura ſenſionis in reactione ſola collocaretur, quomodo refutari poſſit. Sed etſi ex reactione etiam corporum aliorum phantaſma aliquod naſceretur, illad tamen remoto objecto ſtatim ceſſaret: nam niſi ad retinendum motum impreſſum, etiam remoto objecto, aptu habeat organa, ut habent animalia; ita tamen ſentient, ut nunquam ſenſiſſe ſe recordentur — ſenſioni ergo, quæ vulgo ica appellatur, neceſſario adhæret memoria aliqua eo. Hobbeſ. Phyſit. cap. 25. Sect. 5.*

III.

III. Ens per ſe exiſtens, eſſe intelligens, & mente præditum ex varietate, ordine pulchritudine, ex harmonia admirabili omnium, & aptitudine ad proprios & reſpectivos fines, hoc argumentum ita docte ab antiquis & recentioribus eſt traditum, ut illum levi brechio de præſenti prætereo. Obſervandum tamen eſt, dum Carteſius aliique manopere laborant demonſtrare, quomodo mundus formari poſſet legibus motus tantum, nihil aliud hoc magno & apparenter cœpto ingentiſſimo, ſtuduerunt quam philoſophice explicare, quomodo Universi inanimata, hoc eſt pars maxime vilis,& minimi momenti poſſibiliter potuiſſe, legibus motus obſervatis formatum iri.

Curioſiſſimam erenim & plane ſtupendam animalium & plantarum fotmationem quam maxime ſapientia Creatoris conſpicitur, nunqnam cum illo proſpero ſucceſſu, imo vel mediocri quidem, eam exponere prætenderunt. Quemadmodum enim hæc origine ſunt formata, materia & leges docere oon poſſunt, & in hoc caſu tantum profecto valent quantum eſt minimum: Et quam abſurda Epichrea ſit hypotheſis,

quæ

quæ autumat terram caſu ea omnia primum produxiſſe, (quod tamen recentioribus Atheis non multum arridet) ex inventis proximi ſeculi philoſophicis, abunde patet nullam quippe dari generationem æquivocam, vel animalculi maxime humilis aut plantæ infimi omnium prælii ſatis oſtenſum fuit. Sol quippe terra, aqua juxta cum ſuis potentiis aut facultatibuc omnibus, nullam rem animatam neque vegetativam, ullo pacto poſſunt producere. (Ex quibus in tranſitu obſervandum, quanti uſus eſſe poteſt philoſophia naturalis & experimentalis, vel etiam in ſtabiliendis Religionis veritatibus) hæc cum vera ſinquam quæ veriſſima (& vel Atheis confitendum eſt maxime obſtinatis) Plantas & animalia aut eſſe opifici cum Entis intelligentis, & ab eo in tempore creata, aut ea ab æterno extitiſſe eodem ordine & methodo, qua jam exiſtunt, & ſic effecta ſunt æterna cauſæ intelligentis perpetuo ſuam potentiam infinitam, & ſapientiam exerentis, aut denique nulla interventa cauſæ primæ, illa ſeſe generaſſe ſucceſſione æterna, progreſſu infinito cauſarum dependentium. Prima

F

ma hypotheſis, eſt noſtra quam aſſerimus concluſio, ſecunda in eodem redit, (reſpectu puta Atheiſmi) tertiam denique ſupra oſtendimus in ſecundo capite generali hujus tractatus eſſe abſolute impoſſibilem & contradictoriam.

IV. Supponendo adhæc, eſſe poſſibile formam univerſi aliorumque rerum viſibilium omnium juxta cum eorundem ordine pulcbritudine ſymmetria partium, imo quod plus eo eſt, poſito caſu vel cogitationem & conſcientiam poſſe oriri ex materia ſtupida & non intelligenti figura & motu (quæ omnium hypotheſium abſurdiſſima) nihilo ſegnius, maneret demonſtratio firma qua probamus. Ens per ſe exiſtens (cujuscunque indolis id ſit) eſſe perceptione præditum, ſtupida quippe figura, & non intelligens motus, nunquam exſtitiſſent niſi illis prior extitiſſet cauſa rationalis intelligens. In motu v.gr. ponamus inſtantiam. Motum dari nemo eſt hominum qui inficiatur. Quicquid enim aut ab æterno extitit, aut aliquo tempore incipit exiſtere, ſi hoc ſupponatur, tum quod eſt in quæſtione, cauſam primam eſſe intelligentem, nobis conce-

conceditur, materiam quippe ſtupidam quietam, nulla mente præditam ex ſe nunquam moveri poſſe, manifeſtiſſimum: contra ſi ab æterno extiterit motus, tum ab cauſa aliqua intelligente ab æterno cauſabatur, aut ex ſe & neceſſario erat, aut ſine ulla naturæ ſuæ neceſſitate & ſine ulla cauſa externa neceſſaria, ſed ab ætero extitit communicatione ſucceſſiva infinita, ſi motus vero ab æterno a cauſa intelligente cauſabatur, tum habemus quod petimus, reſpectu hujus quæſtionis; quod ii ab æterno extiterat neceſſario, tum erit contradictio expreſſa, materiam ullam quieſcere imo adhæc contradictoriam ſupponere, plus potuiſſe motus exiſtere originaliter, quam reapſe extiterat, quod ita eſt abſurdum ut ipſe Spinoſa, qui etiamſi omnia eſſe neceſſaria ſtatueret, tamen de origine motus, parce & pudibundus loquitur, neque palam opinionem ſuam profecto imo potius ſibi contradicit. Spinoſ. Ethic. Part. I. Prop. 32. collatam cum Part. II. Prop. 13. Lemm. 3, Quod ſi dixeris motum eſſe ab æterno ſine ulla cauſa æterna, & ſine neceſſitate naturæ ſuæ ſed communicatione ſucceſſiva in

infinitum, ut Spinoſa inconcinne ſatis affirmare videtur. *Corpus motum vel quieſcens, ad motum vel quietem determinari debuit ab alio corpore, quod etiam ad motum vel quietem detarminatum fuit ab alio, & ſic in infinitum Ethic. Part. II. Ptop. 13. Lemma. 3.* hæc ante in probatione ſecundi capitis generalis contradictoria eſſe docuimus, reliquum eſt igitur, ut motus habeat authorem, cauſam aliqnam intelligentem, alioquin nullus unquam in univerſo extitiſſet motus, & conſequenter cauſa prima omnium rerum origo debet eſſe perquam neceſſario ens intelligens. Sequitur inſuper ex dictis, mundum materialem nullo modo poſſe eſſe ens per ſe exiſtens, quandoquidem ens per ſe exiſtens ut vidimus ſit ens intelligens, & mundus materiale tale non eſt ut ſatis patet; ſequitur mundum materialem non eſſe ens per ſe exiſtens, quod attinet opinionem de anima mundi, ſi per eam intelligant rem creatam & dependentem, in hac quæſtione nihil plane valet ad favendum Atheis; quod ſi per eam intelligant aliquid per ſe, & neceſſario exiſtens, quid aliud eſt quam notio involuta & obſcutior de Deo. IX.

IX. *Ens per ſe exiſtens & cauſa origi-lis prima, non eſt ens neceſſarium, ſed ens libertate & arbitrio præditum.* Hujus propoſitionis oppoſitio fundamentum eſt omnium argumentationum Spinoſæ & aſſeclarum de natura Dei, quam minus conſequentes & abſurdæ vero eorum rationes ſunt, docebitur in ſequentibus illuſtrationibus noſtræ propoſitionis, cujus veritas patet

1. Quia ex ſuperioribus neceſſario ſequitur; intellectus enim (quod obiter ſupra monui) ſine libertate excellentiæ, potentiæ aut perfectionis habita ratione, reapſe non eſt intellectus vel perceptio eſt quidem conſcientia, ſed mere paſſiva, conſcientia ſcilicet non agendi ſed pure patiendi. Sine libertate proprie loquendo nihil poteſt dici agens aut cauſa ullius rei cujuscunque. Agere enim neceſſario non eſt profecto agere, ſed potius actum iri vel pati. Quod itaque Spinoſa cum ſuo grege aſſerit de formatione omnium ex neceſſitate divinæ naturæ, & neceſſitate divinæ naturæ infinita infinitis modis ſequi debent, Ethic. Por. I. Prop. 16. loquentia eſt inanis ſine ulla ſi-

gnificatione. Per neceſſitatem etenim divinæ naturæ perfectionem & rectitudinem ſuæ voluntatis, qua Deus immutabiliter determinatus eſt ad faciendum quod bono totius conſultum eſt, ſi non intelligant (quod certe non volunt quia hoc conſiſtens cum libertate perfectiſſima & electione) ſed contra abſolutam & ſtricte dictam phyſicam intelligant neceſſitatem. Sequitur quam evidentiſſime, quod, quando dicunt Deum neceſſitate naturæ cauſam eſſe omnium rerum, non ullo nobiliore ſenſu cauſam illam intelligunt, quam ſi quis dixerit ſaxum neceſſitate naturæ cauſam eſſe caſus ſui, & terram percutiendi; quod revera non eſt agere ſed pelli, ideo cauſæ nomen nonniſi temere illi imponatur, ſed eorum opinio huc profecto redit, omnia æque eſſe entia per ſe & neceſſario exiſtentia & conſequenter univerſum eſſe Deum, quod contradictionem eſſe ante demonſtravimus. Itidem quando de intelligentia e notitia Dei loquuntur, nullo alio ſenſu illi volunt has proprietates tribui, quam quemadmodum philoſophi hylozoici (illi puta qui omnem materiam in genere animatam poſuerunt)

ὕλη

ὕλη vel materiæ trubeſcebant, hoc eſt lapidem cadendo perceptionem & conſcientiam habere ſui; ſed ea conſcientia nulla omnino eſt cauſa aut agendi potentia, quæ quidem intelligentia in ullo ſano ſenſu nulla eſt & per conſequens eadem argumenta probantia cauſam ſupremam eſſe ſenſu ſtrictiſſimo ens intelligens, probant eadem opera, eandem eſſe libertate & electione quam maxime præditam, quæ una ex potentia agendi,

2. Cauſa ſuprema ſi libertate & eligendi potentia non ëſt prædita, ſed ens plane neceſſarium actiones, cujus juxta cum ſua eſſentia ſunt abſolute neceſſariæ, tum ſequitur nihil poſſe prorſus accidere, quod ante non erat, & nil quod eſt, potuiſſe non fuiſſe neque ullum rerum motum, aut circumſtantiam aliter potuiſſe fuiſſe, quam ſunt de præſenti, quæ omnia cum evidenter abſurda & falſiſſima; contra ſequitur, cauſam ſupremam eſſe in agendo liberrimam, utpote facultate eligendi præditam hanc eſſe conſequentiam ex Doctrina Spinoſæ, ſua verba docent: *Alii putant Deum eſſe cauſam liberam, præterea quod*

 poteſt,

poteſt, ut putant, efficere ut ea quæ ex ejus natura ſequi diximus, hos eſt, quæ in ejus poteſtate ſunt, non fiant; ſed hoc idem eſt ac ſi dicerent, quod Deus poteſt efficere, ut ex natura trianguli non ſequatur, ejus tres angulos æquales eſſe duobus rectis. - - Ego me ſatis clare oſtendiſſe puto, a ſumma Dei potentia omnia neceſſario effluxiſſe, vel ſemper eadem neceſſitate ſequi; eodem modo ac ex natura trianguli ab æterno & in æternum ſequitur, ejus tres angulos æquari duobus rectis, Ethic. Part. I. Schol. ad Prop. 17.

Omnia ex neceſſitate naturæ divinæ determinata ſunt, non tantum ad exiſtendum, ſed etiam ad certo modo exiſtendum & *operandum, nullum datur contingens.* Demonſtrat. Prop. 29.

Si res alterius naturæ potuiſſent eſſe, vel alio modo ad operandum determinari; ut naturæ ordo alius eſſet: ergo Dei etiam natura alia poſſet quam jam eſt, Prop. 33. Demonſtr.

Quicquid concipimus in Dei poteſtate eſſe id neceſſario eſt, Prop. 35.

Deum

Deum non operari ex libertate voluntatis, Corol. ad Prop. 32.

Res nullo alio modo, neque alio ordine a Deo produci potuerunt, quam productæ ſunt, Prop. 33.

Ex neceſſitate divinæ naturæ, infinita infinitis modis ſequi debent, Prop. 16.

Immo Adverſarii (qui negant, ex neceſſitate divina omnia neceſſario fluere) Dei omnipotentiam negare videntur. Coguntur enim fateri, Deum infinita creabilia intelligere, quæ tamen nunquam creare poterit. Nam alias, ſi ſcilicet omnia, quæ intelligit, crearet; ſuam, juxta ipſos, exhauriret omnipotentiam, & ſe imperfectum redderet, ut igitur Deum ſtatuant, eo rediguntur, ut ſimul ſtatuere debeant, ipſum non poſſe omnia efficere, ad quæ ejus potententia ſe extendit. Coroll. ad Propoſ. 17.

Primum Argumentorum eſt mera petitio principii, nemo etenim ibit inficias, naturam infinite perfectam poſſe creare res infinitas infinitis modis, quia veriſſimum eſt,

ſed ut hoc actu faciat abſoluta neceſſitate natura, ſine ulla potentia eligendi, neque reſpectu temporis neque modi aut ullius alius circumſtanſtiæ; haudquaquam ſequitur a perfectione ſuæ naturæ, niſi ante ſupponatur, cauſam primam eſſe agens neceſſarium, quod illi erat probandum, non ſupponendum. Secundum argumentum (ſi id ſupponi poſſit) altero debilius: Quomodo enim quæſo ſequitur, quod ſi Deus ſecundum æternum certum propoſitum & infinitam ſuam ſapientiam, diverſas res diverſis temporibus & diverſis modis produxerit, ideo & ſua voluntas & natura Dei eſt mutabilis, non pari plane modo argumentari quis poſſit, ſi Deus (ſecundum principia Spinoſæ) *ſemper neceſſario producit res omnigenas, ideo & ſua voluntas & natura ſemper neceſſario varia, inæqualis & ſibi diſſimilis.* Ad tertium Argumentum quod pertinet, (præterea quod vanitas eſt mere metaphyſica, & nullam adhibet differentiam inter Deum, acta & neceſſario omnia poſſibilia omni modo poſſibili agentem, & inter eum, potentem vel capacem talia agendi,) idem eſt, ac ſi quis di-

diceret, ſi omnis poſſibilis (æterna) duratio non ſit actu ſemper exhauſta, nunquam plene exhauri poterit, & hoc modo Dei æternitatem aboleri. Sed quicquid de hisce argumentis, & ſi vel maxime eſſent plauſibiliora, quam vere ſunt, tamen hæc aſſertio, quod nulla res aut modus exiſtentiæ cujusvis rei prorſus non poſſit fieri ullo reſpectu, quam quod actu eſt, ita eſt abſona & experimentis, naturæ rerum & communi rationi contradictoria, ut quam primum aperiatur, ipſa recenſio quodcunque principium, cui freta eſt, funditus evertat. Omnia enim in Univerſo obvia plane apparent quam maxime arbitraria, & eſſe penitus non neceſſitatis, ſed ſapientiæ & arbitrii effecta manifeſtiſſima. Dari tamen neceſſitatem convenientiæ, nimirum res non potuiſſe alias eſſe, quam ſunt ſine diminutione pulchritudinis, ordinis & ſtatus proſperi totius (& quoad novimus, talis neceſſitas certe datur,) ſed tantum abeſt, ut ea inſerviat adverſariorum ſcopo, ut e contrario demonſtratio ſit invictiſſima, omnia eſſe ita pulchre diſpoſita, nonniſi a liberrimo ſapientiſſio. Sed id imprimis Spinoſæ oppo-

ponimus, ſcilicet, in hisce omnibus viſibilibus rebus, nulla veſtigia aut ſimulacra leviſſimæ abſolutæ neceſſitatis naturæ (ita ut vel minima variatio implicaret contradictionem) motus ipſe juxta cum omnibus ejus quantitatibus & moderationibus e gravitationis legibus, prorſus ſunt arbitrariæ, & alias potuiſſent eſſe, quam de facto ſunt, ſine ulla contradictionis crimine. Numerus & motus corporum cœleſtium in ſua natura nullam habent necesſitatem. Planetarum numerus minor aut major potuisſet eſſe, moderatio eorundem, motus, tum planetarum primariorum cum ſecundariorum uniformiter ab occaſu ad ortum, cum ex cometarum motu conſtat, nihil impedire, quare non quocunque alio modo transverſim moveantur; invictisſimum hinc argumentum, hæc omnia effecta eſſe ſapientiæ & arbitrii Nulla necesſitas cogit, quin omnia hæc poſſe alterari a præſenti ſtatu, in quo ſunt, imo nuperrimis inventionibus Aſtronomicis probatur, ea eſſe mutationibus multis obnoxia.

Porro, omne terreſtre magis adhuc apparet eſſe arbitrarium: Quid quæſo abſolu-

lutæ neceſſitatis, ut præciſe exiſtant tot animalium & plantarum ſpecies? Et quis quæſo ſine rubore cum Spinoſa auſit dicere: *Res nullo alio modo, neque alio ordine a Deo produci potuerunt, quam producta.* vid. ſupra. Ex. gr. inſtantiam afferamus unam in magnis animalibus, quæ neceſſitas iſtius conformitatis & ſimilitudinis, quam in cujusque ſpeciei membris principalioribus? Et quemadmodum amabo eſſet contradictio, ſupponendo in illis aliquid varietatis? Contradictio certe eſt talium monſtrorum continuationem ſupponere cum Lucretio, quæ perierunt propter illis deſtituta præcipua vitæ organa, ſi illi credendum eſt. Sed ſupponere boum puta aut equorum ſpeciem integram, potuiſſe ſubſiſtere ſex pedibus, aut oculis quatuor, utique nulla eſt contradictio, ſed hæc leviora ſunt, neque illis inhærendum, cum res ipſa ſe aperit. Potuiſſet quidem objici, majore cum applauſu & ſimilitudine veri, cauſam ſcilicet ſupremam non poſſe liberam cum quod optimam reſpectu totius Univerſi, neceſſe faciat in perpetuum. Sed hoc Spinoſæ ſcopo neutiquam eſſet ſatis, hæc quippe ne-

ceſſitas non eſt phyſica aut fatalis, ſed neceſſitas convenientiæ & ſapientiæ, quæ cum libertate quam commodiſſime convenit, hujus enim neceſſitatis fundamentum eſt voluntatis immutabilis rectitudo & ſapientiæ perfectio, ex quibus fit, ut Ens optimum ſapientiſſimum non poſſit apud ſe ſtatuere quid inepte, aut minus ſapienter aut male agere. Sed de his plura, quando deducenda venient Attributa Moralia Dei.

III. Si detur ulla cauſa finalis, ſequitur, cauſam ſupremam non eſſe neceſſariam, ſed agens liberrimum; & ipſe Spinoſa hanc conſequentiam ut optimam approbat, ideoque nihil illi reliquum eſt, quam ut cum ludibrio exſibilentur omnes cauſas finales, utpote ab ignaris & ſuperſtitioſis inventas. Verba Spinoſæ ſic habeto: *Naturam finem nullum ſibi præfixum habere, & omnes finales cauſas nihil niſi humana eſſe figmenta.* Append. ad Prop. 36. Oculos ad videndum, dentes ad maſticandum, herbas & animantia ad alimentum; ſolem ad illuminandum, mare ad alendum piſces, hæc omnia cum riſu alacriter exſibilat. An cum tali homine cum argumentis confligendum eſt, qui nihil, quod

quod reponat, habet, niſi exploſiones, ſcommata & chachinnationes ridiculas, jure dubitatur. Si quis plura de hoc capite videre cupiat, conſulat Galem *de Uſu partium*; Tullium *de Natura Deorum*; Boyleum *de Cauſis finalibus*, & Royum noſtrum *de Sapientia Dei in operibus Creationis Anglice.* Hic porro notatu digniſſimum eſt, quod quo plus coluntur diſciplinæ phyſicæ & Aſtronomicæ, eo magis indies eluceſcit hujus veritatis evidentia, in confuſionem & opprobrium Atheiſmi.

IV. Si ſuprema cauſa eſſet agens neceſſarium, nullum ejus effectum poſſet eſſe finitum, quippe quæ neceſſario agit, actionibus ſuis nullus adhibetur modus aut moderatio, ſed usque producit effecta ſecundum naturæ ſuæ indolem, unde patet, omne hujus naturæ effectum uniformiter usque & usque agentis neceſſario debet prorſus eſſe immenſum aut extenſione infinitum, & conſequenter nulla creatura eſſet finita; quo nihil abſurdius aut quotidiano uſu contrarius excogitari poterit. Spinoſa quidem ad evitandam hanc abſurditatem ſuæ doctrinæ, hæc lectoribus propinat

pinat medicamentum: *Ex neceſſitate divinæ naturæ infinita infinitis* (numero puta) *modis ſequi debent.* Ethic. Part. I. Prop. 16. Sed quando ad propoſitionis demonſtrationem venit, ita ſe explicat, ut lector quisque hujusmodi ſpeculationibus aſſuetus, ſi animum intenderit ad obſervandum, facile perſpexerit, ex ſua demonſtratione æque bene ſequi, ex neceſſitate divinæ naturæ infinita (puta extenſione) produci poſſe, quæ una ſua demonſtratio funditus evertit ſententiam, in cujus gratiam adducitur.

V. Si ſuprema cauſa non ſit libera & voluntatia, tum ſequitur in omni effecto (in motu e. g.) progreſſum dari cauſarum in infinitum, ſine ulla omnino cauſa prima & originali, nam ſi detur uspiam nulla libertes, tum nuſpiam erit cauſa ulla omnino, nullus motor, principium nullum, aut motus in illum, quia omnia in Univerſo erunt paſſiva; activa vero nulla, omnia mota effecta, nullus vero motor & cauſa nulla. Spinoſa equidem ad neceſſitatem divinæ naturæ (quod vidimus) omnia ut ad veram cauſam referre nititur, ſed hoc nihil aliud, quam verba

verba dare, & pura ſine ſignificatu garrulitas, quæ in hac quæſtione ne illi minimum quidem inſervitura. Nam ſi per exiſtentiam rerum ex neceſſitate divinæ naturæ intelligat, abſolute neceſſitatem exiſtentiæ, ita ut mundus atque ſingulæ ejus partes ſint neceſſario per ſe exiſtentes, (quod antea oſtendimus) & ut ſit expreſſa contradictio, ſupponere motum non exiſtere, quod Spinoſa non auſus affirmare. Quid ſi per hanc phraſin *ex neceſſitate divinæ natutæ* nihil aliud intelligat, quam *neceſſariam* effecti *conſequentiam* ex ſua cauſa, aut *quod cauſa neceſſario producit ſuum effectum*; hæc iterum neceſſitas ab aliquo antecedente debet determinari, & illud ab alio progreſſu in infinitum, quod expreſſe Spinoſa hic inde affirmat (quamvis videtur alterum non minus abſurdum ſenſum aliquando intelligere.) *Unaquæque volitio non poteſt exiſtere neque ad operandum determinari, niſi ab alia cauſa determinetur, & hæc rurſus ab alia, & ſic porro in infinitum.* Prop. 32. Dem. *Porro voluntas ad Dei naturam non magis pertinet, quam reliqua naturalia; ſed ad ipſum eodem modo ſeſe habet,*

ut motus & quies. —— *Deus non magis dici poteſt ex libertate volnntatis agere, quam dici poteſt ex libertate motus & quietis agere.* Coroll. ad Prop. 32. Quid vero motus & quietis ſit origo, clare ſatis his verbis ſignificat: *Corpus motum vel quieſcens ad motum vel quietem determinari debuit ab alio corpore, quod etiam ad motum vel quietem determinatum fuit ab alio, & illud iterum ab alio, & ſic in infinitum.* Ethic. Part. II. prop. 13. lem. 3. Et ſic cum motus in nulla ſtatione ſuarum communicationum ſit Ens per ſe exiſtens, (corpus quippe motum ſupponi poſſimus ſine contradictione quietum eſſe, & ſupponitur non a ſe, ſed ab alio derivare ſuum motum) Spinoſæ ſententia ſummarie huc redit, dari ſcilicet ſucceſſionem infinitam cauſarum a ſe invicem dependentium progreſſu infinito, ſine ulla cauſa prima vel origine, quam opinionem ſupra, contradictionem eſſe, ſatis demonſtravimus. Et cum hæc abſurditas nullo alio modo evitare poterit, niſi concedamus alicubi principium motuum & actionum quod erit libertas. Jam quemadmodum ſpero, abunde eſſe probatum, cau-

ſam

ſam ſupremam libertate & facultate eligendi eſſe præditam.

Ex quibus ſequitur, libertatem in ſe & in rei notione non implicare contradictionem & impoſſibilitatem, quemadmodum neceſſitatis & fati aſſertores mordicus contendunt, ut huic ſuppoſitioni tota ſuorum argumentorum vis innitatur: nam quod de facto exiſtit, certe non eſt impoſſibile; dari motum autem & non poſſe non exiſtere in ſuprema cauſa, fuſius ſupra oſtendimus. Præcipuum argumentum, ne dicam Herculeum, contra libertatem ab Atheis fati propugnatoribus allatum, hujuſmodi eſt, cum inquiunt, omne quid cauſam aliquam habeat, ſit neceſſe, omnis volitio aut determinatio voluntatis Entis intelligentis itidem habet ſuam cauſam, & iſta cauſam oportet habeat ſuam, & ſic porro in infinitum. Verba Spinoſæ ſic ſonant: *Mens ad hoc vel illud volendum determinatur a cauſa, quæ etiam ab alia determinata eſt, & hæc iterum ab alia, & ſic in infinitum.* Ethic. part. II. prop. 48. Sed ex hoc argumento contrarium plane ſequitur, quandoquidem enim oportet unamquamque rem aut ex ſe & na-

tura ſua aut extra habere aliquam cauſam, & contradictionem eſſe effectorum dependentium progreſſum in infinitum ſupponere ſatis ſuperque inculcavimus. Ergo oportet neceſſe exiſtere cauſam unam in Univerſo, cujus exiſtentia ſuæ propriæ naturæ innititur, & a nulla alia quippe acta, in ſe agendi principium vel motus habeat, neceſſe eſt; quod quidem eſt idea libertatis. Fateor, hoc argumentum ſolummodo cauſæ primæ libertatem ſtabilire, non comprehendens res creatas, ſed tamen ſatisfacit noſtro ſcopo præſenti, ut tantum abſit, libertatem in ſua idea applicare contradictionem, ut contra oporteat eam alicubi exiſtere, niſi volumus expreſſa contradictoria ponere; hoc in præſentia probato nullo labore demonſtrabimus ſuo loco eandem commodiſſime cum creaturis communicare poſſe.

Ens ex ſe exiſtens vel cauſam omnium rerum ſuprema infinita potentia neceſſario debet eſſe prædita. Hæc propoſitio firmiſſima eſt & invincibilis: nam (ut ante oſtendimus) præter eam unam nihil per ſe exiſtere poteſt, & conſequenter ſuam exi-

ſtentiam

ſtentiam res omnes illi acceptam referant oportet, imo ab ea usque & usque dependunt; & facultates rerum omnium ab eadem derivantur, & ea propter, illi omnino ſubditæ ſubordinatæ: manifeſtum eſt illius voluntati nihil poſſe reſiſtere, ſed ſine ulla exceptione loci aut temporis, omnia quæ illi lubent, ſimul & ſemel pro arbitrio voluntatis nullo labore efficit. Potentiæ divinæ in Sacris literis deſcriptionem habemus elegantiſſimam, & ita emphatice magnificam, ut operæ duxerim, locos nonnullos allegare Job. IX, 4. in Atheorum gratiam autoritatem ſacrarum literarum non urgeo, neque ea in præſenti quæſtione ſane nullum eſt opus, cum ex ratione manifeſtiſſime pateat, cauſam ſupremam neceſſario debere eſſe infinite aut omnipotentem, quæſtio verum eſt, quid propria hæc infinita potentia denotat, & ad quas res extendi intelligitur.

In hac quæſtione itaque decidendo, ſunt propoſitiones nonnullæ minimum controverſæ, quas igitur tantum recenſendo prætermus.

I. Infinitam nimirum potentiam ad omnia extendi poſſibilia, tamen ad efficienda ea, quæ implicant contradictionem, haudquaquam extendi intelligimus, v. g. rem poſſe eſſe & non eſſe ſimul & ſemel, & in iisdem reſpectibus rem eandem factam & infectam, extitiſſe & non extitiſſe, bis duo non poſſe eſſe quatuor, aut quod neceſſario verum, poſſe falſum, cujus rei ratio patet. Potentia etenim efficiendi ut res exiſtat eodem tempore cum reapſe, non exiſtit, eſſet potentia id producendi, quod merum eſt nihil, potentia ſcilicet omnino nulla.

II. Neque infinitam potentiam intelligitur extendi ad ea, quæ naturalem implicaret imperfectionem in ipſa cauſa, cui hanc infinitam potentiam tribuimus, ut ſe ipſam puta deſtruere aut infirmare poſſet, & ejus generis alia. Hæc quippe imperfectionem denotantia, ad cauſam per ſe neceſſario exiſtentem omnibus ajentibus pertinere non poſſunt. Sunt & alia, quæ alius generis imperfectionem denotant, moralem puta. Sed cum quæſtionis ſubjectum ipſum (negando prorſus eſſe differentiam inter bonum

num & malum morale) utique e medio eripiant, quamobrem hujus quæſtionis conſiderationem diſtineamus, donec ad deductionem Attributorum Dei moralium ventum fuerit. Sed nonnulla alia in hac quæſtione notanda veniunt, de extenſione potentiæ infinitæ puta, de quibus (excepta quæſtione, an cauſa ſuprema ſit ens intelligens) maxima lis eſt nobis cum Atheis.

I. Potentiam infinitam in ſe includere potentiam creandi materiam, quod Athei conſtanter negant, quam antiqui, tam recentiores, contra idem omnes affirmant, qui & exiſtentiam Dei agnoſcunt, & ejus attributa rite norunt. Una ratio, cui inniti poſſit Atheorum ſententia, eſt, quod res natura ſua ſit plane impoſſibilis. Sed dic amabo, unde patet hæc impoſſibilitas? Utique, quia, quemadmodum res eſſe poſſit, percipere nequeant. Rem etenim implicare contradictionem (quæ una eſt impoſſibilitas) haudquaquam auſi ſunt affirmare, neque eſt factu posſibile, etſi velint maxime. Affirmare enim rem aliquam, quæ ſemel non exiſtit, poſtea tamen exiſtere poſſe, neque directe vel per conſequentiam idem

eſt, ac ſi dixerim, res, quæ non exiſtit, poſſe eſſe, dum adhuc non exiſtit. Verum quidem eſt, nos quippe generationibus & corruptionibus ita aſſueti, & formationes non creationem rerum usque oculis noſtris conſpicientes, proclives ſumus, noſtram ideam creationis ideæ formationis accomodare, & asſimilare quautum posſimus maxime, & quemadmodum in formatione vidimus, præexiſtentem aliquam materiam, ex qua res formatur, ita imaginamur & in creatione, præexiſtere debere præexiſtens *nihil* ex quo, non ſecus quam ex cauſa materiali, res creatur, quod quidem videtur eſſe contradictioni ſimile. Sed propter ideas confuſas & minus diſtinctas creationis, ſolemus hoc modo diſcurrere, quemadmodum pueri ſolent concipere tenebras eſſe vere quid reale, expelli tamen bene mane a luce, aut in eam eſſe converſas, cum vera & accurata creationis idea non eſt aliquid formare ex nihilo, ſed aliquid in exiſtentiam producere, quod antea exiſtentiam habuit nullam; aut aliquid cauſari exiſtere, quod antea non exſtitit, & ſine hac cauſa non exſtitiſſet, quod quidem omne nullam implicat

cat contradictionem, plus quam alicujus formatio, quæ ante tali forma erat deſtituta, & profecto ſi clarius eloquerentur, ſumma omnium hactenus prolatorum, tum ab antiquis, tum a recentioribus Atheis, huc redit, (quod argumentum eſt ineptiſſimum) nimirum materiam incipere exiſtere, nullo modo potuiſſe, quia hoc eam ſupponit exiſtere, priusquam exiſteret, neque eandem poſſe incipere ſuam exiſtentiam, quando eſſet, quia & hoc ſupponit, eam non exiſtere, poſtquam exiſtit, quod argumentum ejusdem eſt farinæ, cum illo Philoſophi alicujus, qui demonſtrare geſtiit, nullum omnino dari motum, ex eo quod corpus neque in *loco quo eſt*, neque in *loco ubi non eſt*, movere poteſt, argumenta ex omni parte ſunt ſimillima, eodemque plane modo ſolvenda veniunt.

II. Potentiæ infinitæ perquam poſſibile eſt, producere ſubſtantiam immaterialem & cogitativam potentia principiandi motum & libertate voluntatis aut electionis præditam, quod inſuper hactenus omnes Athei negarunt: quæ quidem quæſtio cum maximi ſit momenti in Rebus Theologicis

G 5 & mo-

& moralibus, partes ſingulas ejus de induſtria accuratiſſime tractare ſtudebo.

I. Poſſibile eſt, inquam, potentiæ infinitæ ſubſtantiam immaterialem & cogitantem creare. Dari poſſe ſubſtantiam cogitantem, i. e. conſcientia & cogitatione inſtructam, in conceſſo quoad novi ab omnibus, quia omnis homo propria experientia & ſenſione convincitur, ſeſe eſſe ejusmodi ſubſtantiam; porro iſtis hactenus conceſſis, ajo æquum eſſe credamus, tales ſubſtantias cogitatione & conſcientia præditas (proprietates materiæ affectionibus, quam maxime diſtantes & disſimiles) eſſe iſtas ſubſtantias immateriales, de quibus ſermo eſt, concedetur, ni fallor, ab omnibus: quod reliquum itaque reſtat probandum, hoc unum eſt. Dari aut exiſtere ſubſtantias immateriales non eſſe impoſſibile, aut non includere contradictionem expreſſam, jam quicunque affirmare ſuſtinuerit hoc eſſe contradictionem, debet & idem aſſerere omnia præter materiam eſſe purum putum nihil, aut aliquid, quod reapſe nihil, nihiloſegnius exiſtere, quod quidem, ſi ſignificantioribus utamur verbis, ſic ſonat, nimirum omne,

de

de quo nullam habemus ideam, eſt nihil, & ut exiſtat, eſt plane impoſſibile. Nullo alio modo hæc propoſitio, *dantur ſubſtantiæ imateriales*, ad contradictionem reduci poterit, niſi ſupponendo, *eſſe immaterialem* & *nullam habere exiſtentiam, eſſe ſynonyma*; neque ulla alia via hoc probabis, niſi ſimul dixeris, talis rei nos nullam habere ideam ideoque neque unquam exiſtit, neque in æternum exiſtere poterit, eadem profecto argumentandi methodo (vel ſi illis maxime largiamur materiæ nimirum nos poſſidere ideas claras, ſubſtantiæ vero immaterialis plane nullam, quod falſiſſimum eſt) homo luminibus oculorum captus, invicte concludere poſſet contradictionem eſſe dari *lucem* aut *colorem*, quia neque *guſtus* neque *ſonus* ſunt. Potentia enim videndi lucem aut colorem cœco nato ita plane incomprehenſibilis, captumque ſupergrediens, quam operationes, perceptiones imo vel ſimplex eſſentia ſubſtantiæ puræ immaterialis aut ſpiritus nobis eſſe poſſint. Cœci itaque idearum defectus ſi non ſit probatio ſufficiens impoſſibilitatis lucis aut coloris, unde quæſo te, defectus noſter

ſter idearum probatio eſſe poſſit valida impoſſibilitatis ſubſtantiarum immaterialium. Sed res longe alia ajunt, cœcus teſtimoniis alienis fretus, dare lucem noverit, quam optime, & ita quoque nos nubem teſtimoniorum de exiſtentia rerum immaterialium habemus, ſed nimis dubito an Atheus teſtimonio velit decernatur quæſtio; ſed quicquid ſit, in hoc habemus nos meliorem partem & faventiorem hujus comparationis, quod ſepoſito aliorum teſtimonio, cœcus nihil quicquam ſecum reputando, probabilitatis percipere poreſt dari lucem aut exiſtere colorem; ſed nos e contrario & validiſſimas tenemus probationes, præter aliorum teſtimonia, ab experientia noſtra & ratione eſſe in rerum natura ſubſtantias immateriales, quamvis eorum ſimplex esſentia nobis adhuc lateat. Imo & primum & univerſale principium gravitationis theſin noſtram videtur demonſtrare, in omni materia inanimata, utpote ſuperficiebus corporum nullo modo neque horum particulis ſit proportionatum, ſed omnino ſolidis corporum contentis, manifeſtum eam gravitationem cauſari non poſſe a materia in ſuper-

ſuperficies alias materiæ agentis, quia plus eo agere nequit, ſed certe cauſatur ab aliquo ſolidam eorum ſubſtantiam penetrante. Sed res in animalibus facultate locomotiva donatis, & iu horum ſpeciebus nobilioribus, quæ adhuc ſublimioribus beata facultatibus res eſt longe manifeſtior. Videmus enim percipimus, obſervamus in nobis aliisque, facultates, operationes & perceptiones tales, quæ invicte ſeſe probant vel eſſe immaterialis ſubſtantiæ proprietates, aut neceſſe eſt confiteamur de intima materiæ ſubſtantia & eſſentialibus ejus facultatibus nos non temere clariores ideas quam eas quas de rebus immaterialibus habere ſolemus, quod ſi ita res ſe habeat, quare, & quo fundamento, ais res immateriales materialibus eſſe impoſſibiliores? ſed de his plura in ſequentibus.

Ex hactenus ſuper hoc capite, primum erit nobis reſpondere quibuscunque Atheorum captionibus, adverſus animarum humanarum immaterialitatem, utpote ſubſtantiarum a corporibus toto cœlo diverſarum, & probata ſemel tali ſubſtantia, omnis ratio dictat conſcientiam & ſubſtantiam

tiam cogitantem ejus eſſe generis, hæ quippe proprietates nihil prorſus cum materiæ proprietatibus habent commune, ſed ab illis quantum poſſit imaginari disjunctiſſime. Et ita omnium objectionum contra immaterialitatem animæ ipſum fundamentum plane diruimus. Objectiunculæ, aliæ particulares de præſenti, utpote jamdudum a viris doctis ſolutæ, non debent nos morari; ſed unam cui aliæ innituntur & ad quam reduci omnes commodiſſe poſſunt memorabimus, ſcilicet, cum omnes noſtræ perceptiones tantummodo ſunt interventa quinque ſenſuum externorum, qui quidem ab organis corporis omnino dependent, ergo anima ſine corpore nullam acquirit perceptionem, unde ſequitur eſſe plane nihil animam humanam quatenus talem.

... Si immortalis natura anima eſt
Et ſentire poteſt a corpore noſtro
Quinque (ut opinor) faciendum eſt ſenſibus auctam
Nec ratione alia nosmet proponere nobis
Poſſumus infernas animas Acheronte vagare;
Pictores itaque & Scriptorum ſecla priora

Sic

Sic animas introduxerunt ſenſibus auctas.
At neque ſeorſim oculi & - - -
Nec ſenſus ipſi ſeorſum conſiſtere poſſunt
Naribus atque manu, atque oculis atque auribus atque
Lingua; nec per ſe poſſunt ſentire nec eſſe.
Lucret. Lib. 3.

Ὅσων γάρ ἐστιν ἀρχῶν ἡ ἐνέργεια σωματικὴ, δῆλον ὅτι ταύτας ἄνευ σώματος ἀδύνατον ὑπάρχειν, οἷον βαδίζειν ἄνευ ποδῶν. Ariſtot. præterquam ut ſupra oſtendimus, hodie perceptiones de facto diſtinctas facultates a ſenſibus neque ullo modo ab illis ortas, quantumvis obſtructionibus aut indiſpoſitionibus corporis in operationibus ſuis impediantur, quo ſenſu, a corpore, recte eas reſpectu præſentis exercitii, dependere dixeris, ſed præterea unum abs illo peterem, an quinque ſenſus, abſoluta neceſſitate natura ſua, ſola ſint, & unica percipiendi media? Et an plane eſt impoſſibile, & contradictorium in Univerſo dari poſſe ens ullum aliis mediis percipiendi diverſis donatum a noſtris, e corporis diſpoſitione vel compoſitione enaſcentibus? an vero ſunt

ſunt hi ſenſus reſpectu cauſæ ſupra plane arbitrarii, ita ut ſi illæ viſum fuerit, aliis creaturis alia media perceptionis donare poſſet, imo & nobis ipſis in hoc ſtatu quo ſumus, alia donare potuiſſet & in alio ſtatu adhuc differentibus percipiendi modis poterit inſtruere? Si ſint itaque hi modi perceptionis arbitrarii, eorum defectus nequaquam inferre poteſt totalem defectum perceptionis, cum eadem anima quæ in præſenti ſtatu habet facultatem reflectendi, ratiocinandi & judicandi quæ facultates a ſenſibus plane differentes, In alio vero ſtatu quidni & alio modo beetur percipiendi, ſed ſi quis retulerit hoſce ſenſus noſtros neceſſario ſola eſſe media perceptionis, ſed te rogo unde hoc probas? imo nonne veroſimilius eſt ſupponere hoc eſſe merum præjudicium inde ortum, quod plus juſto ſolemus tribuere ſenſibus, rationi vero debito minus? *Has tamen imagines (mortuorum) loqui volebunt; quod fieri nec lingua, nec ſine palato, nec ſine faucium, laterum, pulmonum vi & figura poteſt, nihil enim animo (ad eos loquitur qui putabant, ſpiritus eodem modo percipere utpote iiſdem*

iisdem facultatibus inſtructos, quo mortales in hoc ſtatu præſenti) videre poterunt : ad oculos omnia referebant , magni autem ingenii eſt , revocare mentem a ſenſibus , & cogitationem a conſuetudine abducere , Cicero Tuſcul. Quæſt. I. Nam pone caſum, homines quatuor ſenſibus inſtructos ſolummodo creatos fuiſſe , & viſum illis fuiſſe plane incognitum, nonne eodem jure tum poſſent concludere , non eſſe prorſus niſi qnatuor percipiendi vias, quo jam concludirur nonniſi quinque dari poſſe, & ad viſum quod attinet eſſe perceptionis facultatem tantummodo chimericam & impoſſibilem, eadem audacia, qua jam aſſeritur facultetes rerum immaterialium eſſe tales, hoc eſt injuria & temerario caſu, pudeat illos & pigeat ſuæ vanitatis, qui ſuæ ignorantiæ negativæ tantummodo freti, ſine ulla poſitivi argumenti ſpecie, contra earum rerum poſſibilitatem ogganire non verentor, etiamſi omnia quorumcunque argumentorum conſenſione res de facto probetur exiſtere; ſed quia earum rerum non habeat ideam omnia argumenta contemnunt, ad difficultatem concipiendi naturam

unionis inter corpus & animum quod attinet, ita eam habemus cognitam quam unionem & cohæſionem inter partes cujusvis corporis in infinitum diviſibiles, ideoque ignorantia noſtra ſicuti non impedit quo minus credamus hujus veritatem, ita nullum poteſt miniſtrare argumentum quo minus alterius unionis veritates credamus.

II. *Infinitæ potentiæ poſſibile eſt, creaturam induere potentia percipiendi motum.* Hoc Athei unanimiter negant, quia inde ſequeretur voluntatis libertas de qua mox plura. Propoſitionem autem ſic probo: Si potentia incipiendi, ſit in ſe poſſibilis, nec non ut poſſit communicari, tum tali facultate creatura prædita eſſe poteſt, rem eſſe vero poſſibilem jamjam demonſtravimus probando; neceſſario alicubi talem potentiam incipiendi motum dari, alioquin motus ab æterno fuiſſe neceſſe eſſet, ſine ulla externa cauſa, qui tamen in ſua natura nullam innuit neceſſitatem exiſtendi: ita ut ſi alicubi non detur talis potentia, motus exiſtere neceſſario debet ſine ulla ſuæ Exiſtentiæ cauſa ſive interna ex natura ſua, ſive externa, quod antea contradictionem

expres-

expreſſam demonſtravimus; quamobrem dari alicubi motum incipiendi principium neceſſario oportet; ideoque eſt res in ſe poſſibilis. Quia neceſſario cauſæ ſupremæ ineſſe debet: pari modo, neque eſt impoſſibile ut cum aliis rebus communicari poſſit, Nullæ etenim facultates prorſus ſunt incommunicabiles, iis exceptis, quæ natura includunt exiſtentiam per ſe neceſſariam, & abſolute independentem, ut cauſa equidem ſubordinata per ſe excitat, vel abſolute ſit independens, equidem contradictio, ſed ut aliis facultatibus quibuscunque ſit prædita, nihil plane obſtat. Non ſumus neſcii defenſores fati, eſſe perſuaſiſſimos potentiam incipiendi motum non aliud eſſe, quam vere eſſe independens, aut facultatem agendi a qualicunque alia cauſa ſuperiore independenter. Sed hoc quid aliud quam verborum puerilis luſus. Potentia enim agendi hoc modo & hoc ſenſu pro arbitrio cauſæ ſupremæ communicata & durante eodem beneplacito continuata non eſt magis vera & abſoluta independentia, quam potentia exiſtendi & conſciendi, aut facultas alia qualiscunque includit in ſe in-

dependentiam (Atheorum enim arbitror fore neminem qui geſti & affirmare hanc facultatem exiſtentiæ per ſe eſſe continuam creationem quemadmodum facultatem per ſe movendi, continuum externum impulſum ponere ſolent) revera conceptu ita eſt arduum, quomodo conſciendi vel percipiendi facultas communicari poſſit cum rebus creatis, quam eſt difficile percepta facultas *ex ſe* movendi cum illis ſit communicabilis; niſi poſueris perceptionem tantummodo eſſe paſſivam receptionem externi impulſus; rem autem non ita ſe habere, ita eſt evidens, quam triangulum non eſſe ſonum, aut globum non eſſe colorem. Sed nemo hominum eſt qui dubitat, ſe juxta cum aliis omnibus non habere percipiendi facultatem: ergo & pari modo (quantumvis intellectu ſit difficile, reſpectu modi, ſed ut proxime oſtendimus nihil in re eſſe contradictionis potentiam incipiendi motum communicari cum aliis poſſe) nullum arbitror cordatum virum dubitaturum quin & ipſe hac facultate ſit præditus. Continua enim experientia & quotidiana omnium obſervatio, ita ſtringunt & probant rei veri-

veritatem, ut nihil niſi expreſſa demonſtratio probans rem ſua natura contradictoriam in animum cujusvis injicere posſit, quin certo certius ea facultate ſimus inſtructi. Imo ſi vel tantummodo, ſtrictisſimus quique fataliſta ſupponat, hominem facultate ſe movendi præditum, ex tali ſuppoſitione conſequentias omnes enoſcentet, in ſe, & in homine quoquo, facile inveniet: his itaque omnibus non obſtantibus affirmare ſpiritus per quos & membra corporis movemus & mentis cogitationes dirigimus ab aëre ſolummodo & materia ſubtiliore eſſe motos; eandemque materiam ſubtilem iterum ab alia, non ſecus ac Horologii rotulæ moventur ponderibus, eademque pondera gravitatione pelli & ſic porro, ita ut homo in ſe nullam habeat potentiam vel membrum movendi aut vel minimam cogitationem excitandi. Hæc, inquam, omnia ita experientiæ & rationi adverſantur ut pudifieri debeat vehementer qui talia inania effutire non verentur, imo homo vel modicum prudens aut verecundus dubitaret de ingenii ſui viribus potius, quam audacter abſurditatem in medio proferre nullo alio ſco-

po, niſi ut evitet alteram. Sunt quidem nonnulli qui facultatem incipiendi motum in hominibus, utique negant, qui tamen contra ea iis tribuunt facultatem *determinandi* motum. Sed hoc merus verborum luſus, hæc etenim *determinatio* ſi nihil aliud eſt quam quod in ſaxis cernitur pilam palmariam ad certam viam & certo modo reflectentibus, hæc profecto determinatio plane nulla eſt, quod ſi homo determinet motum ſpirituum huc vel illuc pro libitu, hoc prorſus idem eſt cum *facultate incipiendi motum.*

III. Potentia infinita poteſt creaturam *arbitrio & libertate voluntatis.* Jure merito poſſemus eſſe contenti argumentis ſupra allatis ad ptobandam facultatem *ſe movendi* aut *incipiendi motum* eſſe poſſibilem (viz) cum libertas neceſſario ineſſe debet ſupremæ cauſæ (quod in capite nono hujus tractatus demonſtravimus) neque difficilius eſſe ut communicetur, quam facultas ſe movendi, cum argumenta ab experientia & aſſervatione petita validiora ſunt, quam alia eſſe poſſunt ex difficultate rei percipiendi petita, ſed ut ut ſit, cum quæ-

ſtio

ſtio hæc maximi eſt momenti, tum in rebus ſacris, tum in vita civili, & cum Spinoſa & Hobbeſius cum ſequacibus magna audacia & ſtrepita hanc propoſitionem negent, nos itaque & ſuperabundanter oſtendemus ſigillatim quam infirma ſint argumenta ex quibus probare volunt impoſſibilitatem libertatis in voluntate. An voluntas proprie loquendo ſit ſedes libertatis parum refert, neque de verbis litigo, cum non quæritur ubi, an omnino datur in homine libertaa eligendi atque determinendi ſuas actiones, an vero contra actiones ſuæ omnes ſint neceſſariæ, quemadmodum motus horologii Spinoſæ atque Hobbeſii argumenta quibus negativam partem hujus quæſtionis probare conati ſunt, ad duo hæc commode reducuntur.

I. Quod cum quodvis effectum ab aliqua cauſa producatur oporteat, ergo quemadmodum quivis motus in corpore ab alio quonam corpore producitur & ſic in infinitum, pari modo ut quævis volitiæ & humanæ voluntatis determinatio ab aliqua cauſa producatur neceſſe eſt, & ea iterum ab alia & ſic porro ſine fine, & conſequen-

ter nullam prorſus dari volendi libertatem.

II. Cogitatio omneſque ejusmodi, volitio puta aliæque ſimiles ſunt qualitates & affectiones materiæ, & quandoquidem ipſam materiam neque motum incipere neque determinare poſſit nullo pacto ut manifeſtum eſt, hinc ſequitur quoque impoſſibile eſſe dare libertatem volendi.

His Argumentis tres propoſitiones inſequentes opponamus, quas & demonſtrare conabimur.

1. Omne omnino effectum non poſſe productum cauſæ externæ cum plane oportet alicubi eſſe initium operationis ſive potentia agendi a nulla præcedente cauſa acta, & quod tales potentia eſſe poſſit, & acta ſit in *homine* conſtanter affirmamus.

2. Cogitatio, volitio, neque ſunt neque eſſe poſſunt, qualitates materiæ, quamobrem neque hujus legibus obnoxia.

3. Poſito caſu animam non eſſe ſubſtantiam diſtinctam a corpore, & cogitationem, volitionem qualitates ſolummodo eſſe materiæ; neque hæc omnia, quicquam afficerent quæſtionem præſentem, ut inde pro-

probaretur quod libertas voluntatis omnino impoſſibilis.

I. Primam propoſitionem quod attinat omne nimirum effectum, non ab alia cauſa eſſe productum, ſed oportere alicubi dari initium operationis & potentia agendi a nulla cauſa præcedenter acta & hanc potentiam poſſe & revera eſſe in homine, cujus propoſitionis partes ſingulæ ſupra in ſecundo & nono generaliore capite hujus tractatus probationes dedimus & in ea parte capitis decimi, ubi diſputatur de poſſibilitate potentiæ ſe movendi cum rebus communicari creatis. Eodem repetere loco hoc, non eſt neceſſe, ſatis erit easdem ad Hobbeſii & Spinoſæ argumenta applicare eo usque tantummodo, ad demonſtrandas quicquid ab illis contra libertatem voluntatis hoc capite oblatum, eſſe plane invalidum: illi vero hoc modo diſputant. *Quicunque unquam effectus productus ſit, productus eſt a cauſa neceſſaria, nam quod productum eſt, eo ipſo quod productum eſt cauſam habuit integram, hoc eſt, omnia ea, quibus ſuppoſitis effectum non ſequi, intelligi non poſſit: Ea vero cauſa neceſſaria eſt,* Hobbeſ. Philoſophia prima c. 9. Cor-

Corpus motum vel quieſcens ad motum vel quietem determinari debuit ab alio corpore, quod etiam ad motum vel quietem determinatum fuit ab alio, & illud iterum ab alio, & ſic in infinitum. Spinoſ. Ethic. Part. II. Prop. 13. Lemma. 3.

Unaquæque volitio non poteſt exiſtere, neque ad operandum determinari, niſi ab alia cauſa determinetur, & hæc rurſus ab alia & ſic porro in infinitum. Ethic. Part. I. Prop. 32. Demonſtrat.

Nihil a ſe ipſo incipere ſed aliquæ immediata cauſa præcedente extra ſe & conſequenter homo quando primum quid deſiderabat quod ante non deſideraret, cauſa volendi non eſt voluntas ipſa, ſed aliud quod penes ſe non eſt. Hobbeſ. Diſp. cum Epiſcop. p. 289.

In mente nulla eſt abſoluta ſive libera voluntas, ſed mens ad hoc vel illud volendum determinatur a cauſa, quæ etiam ab alia determinata eſt, & hæc iterum ab alia, & ſic in infinitum, Spinoſa Ethic. Part. II. Prop. 48. Ex quibus ſatis patet hoſce homines non tantummodo libertatem in hominibus rejicere, ſed etiam eam

cauſæ

cauſæ ſupremæ, quod expreſſe agnoſcit Spinoſæ, *hinc ſequitur, Deum non operari ex libertate voluntatis*, Ethic. Part. I. Coroll. ad Prop. 32. hinc videre eſt quicquid hi cum tanto conclusionum apparatu & verborum ſtrepitu jactabundi ventilent, in unam hanc abſurdiſſimam propoſitionem reduci nimirum, *nullibi eſſe, neque eſſe poſſe ullum principium motus neque initium generationis omnino, ſed omnia æterna cauſarum dependentium & effectorum concatenatione ſine ulla independentia aut origine cauſari neceſſario.* Omnia ita eorum argumenta ſupra in ſecundo & nono generali capite hujus libri confutata ſunt, ubi neceſſario dari principium liberum motus & actionis infinitæ cauſarum dependentium eſſe abſurdisſimam, quam plane eadem opera ponit ſeriem rerum infinitam ab æterno productam iri a nihilo, quod idem eſt ac ſi dicerent, res in definito tempore a nihilo eſſe productas. (Nihil enim, ſive in æternitate ſive tempore definito nullum producere effectum.) Inſuper ex abundanti probavimus, in capite decimo facultatem incipiendi motum non ſolummodo in ſua

na-

natura poſſibilem ſed etiam *communicabilem* & acta cum *homine* de facto *communicatam*.

II. Cogitatio & volitio neque ſunt neque eſſe poſſunt qualitates aut affectiones materiæ, & per Conſequens neque ejus legibus ſunt ſuppoſitæ. Subſtantiarum immaterialium poſſibilitas (quarum etenim nullam includit contradictionem) jam demonſtrata eſt ſupra in hoc ipſo capite. Porro cogitationem & volitionem potentias eſſe prorſus a ſoliditate, figura, motu diverſas, quod ſi diverſæ, neque illas ab illis oriri vel ex illis componi, etiam in octavo generali capite demonſtratum eſt. Conſequens eſt, ut cogitatio volitio eſſe poſſint, & revera ſunt, ſubſtantiæ immaterialis qualitates aut attributa, niſi (quod faciunt nonnulli) rerum ideas inter ſe inepte confundamus per materiam intelligentes, non quod vox uſu communi & recepto denotat ſolidam puta ſubſtantiam, diviſionis, figuræ, motus capacem, ſed aliam ſubſtantiam plane incognitam, qualitatibus diverſis (a modo memoralis) donatam, in quo ſenſu vel ſi maxime cogitandi & volendi materia ſit capax,

in

in hac nihiloſegnius ſignificatione (quod mox docebo) nihil cauſæ adverſariorum inſervire vel ſuccurrere quicquam poterit, interea temporis quanta ſit abſurditas, ſupponere cogitationem & volitionem affectiones eſſe materiæ in propria & uſitata ſignificatione accepta, patet abunde ſine ullo alio argumento extrinſeco, vel recenſione Explicationis Hobbeſianæ obſonæ & perplexæ, de natura & origine ſenſationis & conſcientiæ. *Ex quo intelligitur, ſenſionis immediatam cauſam in eo, quod ſenſionis organum primum & tangit & premit; Si enim organi pars extima prematur, illa cedente, premetur quoque pars, quæ verſus interiora illi proxima eſt; & ita propagabitur preſſio, ſive motus ille, per partes organi omnes, usque ad intimum —— quoniam autem motui ab objecto per media ad organi partem intimam propagato, ſit aliqua totius organi reſiſtentia, ſive reactio, per motum ipſius organi internum naturalem; ſit propterea conatui ab objecto, conatus ab organo contrarius: Ut cum conatus ille ad intima, ultimus actus ſit eorum, quæ fiunt in actu ſenſionis, tum de-*

demum ex ea reactione aliquandiu durante, ipſum exiſtit phantaſma, quod propter conatum verſus externa, ſemper videtur tanquam aliquid ſitum citra organum. Hobbeſ. *de Senſione & motu animoli.* Porro *Phantaſma eſt ſentiendi Actus.* Id. ibid. *Cauſa ſenſionis eſt externum corpus ſive objectum, quod premit organum proprium; & premendo (mediantibus & membranis) continuum efficit motum introrſum ad cerebrum & inde ad cor; unde naſcitur cordis reſiſtentia, & contra ſeu ἀντιτυπία, ſive conatus cordis liberantis ſe a preſſione per motum tendentem extrorſum; qui motus propterea apparet tanquam aliquid externum; atque apparitio hæc ſive phantaſma eſt id, quod vocamus ſenſionem.* Leviathan, cap. 1.

Sed quo ſpectant hæc omnia, & quid quæſo ad ſenſionis explicationem contribuunt? Objectum impreſſionem ſenſorio communicat, equidem fatemur, & mediante organo phantaſmata excitat aut imagines, hoc impreſſiones aliquas imprimit in cerebrum. Sed dic, te rogo, in quo conſiſtit iſta vis vel potentia hanc *impreſſionem* per-

percipiendi & ſentiendi? Et quid quæſo ſimilitudinis habet ea impreſſio cum perceptione in mente excitata? Profectò eam quam *quadratum* cum *colore quodam* puta *cæruleo*, aut *triangulum* cum *ſono*, aut *acus* cum *ſenſu doloris*, aut *reflectio pilæ palmariæ* cum *intellectu humano*, ita ut Hobeſii definitio ſenſionis, nempe eam natura ſua ſolummodo eſſe phantaſma aut imaginem in cerebro factam, per impresſionem ab objecto communicatam, nihil aliud ſit, quam ſi colorem cœruleum definiret eſſe quadrati imaginem, aut ſonum eſſe picturam trianguli, aut denique dolorem eſſe imaginem aciculæ vel acus acutiſſimæ; nihil hic exaggeratur, nullum hic debito plus & juſto ulterius præter Autoris intentionẽm urgemus, quia ipſe confitetur rem ipſam. *Quæ qualitates omnes nominari ſolent ſenſibiles, & ſunt in ipſo objecto nihil aliud præter materiæ motum, quo objectum in organa ſenſuum diverſimode operatur, neque in nobis aliud ſunt, quam diverſi motus: motus enim nihil generat præter motum.* Leviathan c. 1. (quemadmodum pari modo manifeſtum eſt, figuram omneſque ejus quaſcunque compoſitio-

poſitiones nil poſſe producere præter figuram.) Si phantaſma itaque vel imago objecti per figuram & motum in cerebro facta ſit (ut ille ait) ſenſatio ipſa, non tum ſenſatio erit mera figura & motus? Omnes prædictæ abſurditates nonne genuinos ſuæ opinionis conſequentiæ? Hobbeſius inſuperabilis hujus difficultatis (quod antea monui) non prorſus videtur fuiſſe neſcius, ſed eum conſulto a lectoribus celat, illis plane imponendo, ambiguitate vocis *Phantaſma*. Sed ne quando premeretur ab adverſariis, & ut habeat, quo fugiat ad ſalutem, monet in tranſitu. *Scio fuiſſe Philoſophos quosdam, eosdemque doctos, qui corpora omnia ſenſu prædita eſſe ſuſtinuerunt: nec video, ſi natura ſenſionis in reactione ſola collocaretur, quomodo refutari poſſint. Sed etſi ex reactione etiam corporum aliorum phantaſma aliquod naſceretur, illud tamen remoto objecto, ſtatim ceſſaret: nam niſi ad retinendum motum impreſſum, etiam remoto objecto, apta habeant organa, ut habeant animalia; ita tamen ſentient, ut nunquam ſenſiſſe ſe recordentur; —— ſenſioni ergo, quæ vulgo ita appellatur, neces-*

neceſſario adhæret memoria aliqua &c. Hobbeſ. Phyſ. cap. 25. ſect. 5.

Itaque & ſenſioni adhæret proprie dicta, ut ei aliqua inſita ſit perpetua phantaſmatum varietas; ita ut aliud ab alio diſcerni poſſit, ſi ſupponemus enim eſſe hominem, oculis quidem claris cæteriſque videndi organis recte ſe habentibus compoſitum, nullo autem alio ſenſu præditum, eumque ad eandem rem eodem ſemper colore & ſpecie ſine ulla vel minima varietate apparentem obverſum eſſe; mihi certe, quicquid dicant alii, non videre videtur.—— Attonitum eſſe & fortaſſe aſpectare eum, ſed ſtupentem dicerem, videre non dicerem: Adeo ſentire ſemper idem, & non ſentire, ad idem recidunt. Id. ibid.

Hanc ſententiam Hobbeſius timide, parce & hæſitanter proponit, ut inde conjectari liceat, ſe nullam aliam ob cauſam, illam memoraſſe, niſi ut haberet ſacram anchoram, ad quam fugeret, ſi ſuperioris ſententiæ abſurditates illi forte objicerentur. In memorando hanc non immerito caute & parce ſe præſtitit, cum hoc profecto ſubterfugium ſuæ ſententiæ omni gradu abſur-

ditatis æquale eſt (nempe cogitationem merum eſſe motum) quid quæſo etenim abſonius vel ineptius excogitari poſſit, quam ſupponere materiam ita eſſe eſſentialiter ſui conſciam, quam eam extenſam novimus? Nonne inde ſequeretur unamquamque materiam particulam, utpote ex infinitis partibus diviſibilibus ſimul & ex conſcientiis infinitis, & infinita confuſione eſſe compoſitam? Sed pudet nos plures memorare abſurditates, ex hac monſtroſa opinione emanantes, ne nauſeam creemus lectoribus. Alii quidem, qui cogitationem materiæ affectionem affirmant, ab opinionibus prædictis prudentius abſtinent, ſatis habentes dicere, Deum pro ſuo arbitrio, nonnullas materiæ compages donare facultate cogitandi. Sed hæc plane eſt inſignificans & nullius pretii aſſertio. Idea etenim quam habemus de materia vera ſit aut falſa neceſſe eſt. Si vera Idea ſit, materiam nihil aliud eſſe, quam ſubſtantiam ſolidam diviſionis, figuræ & motus capacem, aliarumque compoſitionum ex illis naſcentium, ut nobis omni ſeveriore examiue habito conſtanter videtur: tum impoſſibile eſt, ut

ad

ad materiam cogitatio referatur, quippe quæ ex nullis materiæ modificationibus, qualitatibus aut compoſitionibus quibusvis oriri poterit cogitatio: quod ſi quis retulerit dicendo ideam noſtram de materia eſſe minus rectam; cum per materiam ſe non intelligere (cum aliis hominibus) ſubſtantiam ſolidam capacem ſolummodo diviſionis, figuræ & motus, juxta cum effectis variarum ſuarum compoſitionum, ſed ſubſtantiam plane aliam cogitationis multarumque præterea aliarum qualitatum incognitarum capacem, tum plane pueriliter ludit in ſignificatione vocis *materia*, illi novam notationem tribuendo, ab uſu vulgari ſeparatiſſimus, ut ille per materiam intelligere videatur quod nos intelligimus per *ſubſtantiam*. Et in hoc ſenſu, ſi ſupponamus cogitationem aut ullam qualitatem aliam activam ineſſe materiæ, quatenus ſubſtantiæ, tamen de qua nullam habemus ideam; nihil ſane facit ad rem præſentem, ut inde quid ſubſidii percipiant adverſarii, quia nullo modo eſt luculentior modus loquendi, quam ſi haſce qualitates (quod nos facimus) tribuiſſet ſubſtantiæ im-

materiali & matariæ ideam omnes qualitates diſtinctas & ſeparatas ponendo. Nam affirmo.

III. Poſito ſemel (ſecundum horum perturbatam viam diſputandi) animam a corpore vere non eſſe diſtinctam ſubſtantiam ſed cogitationem & volitionem meras proprietates materiæ eſſe; Et hoc quoque ne minimem hanc quæſtionem de *libertate*, mutare poſſet, neque multo minus probare libertatem voluntatis eſſe impoſſibilem. Quoniam demonſtratum eſt ſupra, cogitationem & volitionem non poſſe effectus aut compoſitiones ex figura & motu conflatas; quibuscunque ideo poſuerit cogitationem & volitionem qualitates materiæ, oportet etiam ſupponat, materiam eſſe capacem nonnullarum qualitatum prorſus a figura & motu diverſarum, & per conſequens nunquam probabis propterea, quod motus & figuræ effectus ſint neceſſarii, etiam qualitates ab illis toto cœlo diverſas, fore neceſſarias.

Hobbeſius ergo juxta cum aſſeclis turpiſſimam committunt fallaciam in eo argumento, cui potiſſimum nituntur, ſupponendo

nendo enim materiam cepacem cogitarionis & bolitionis, animam concludunt eſſe meram materiam. Et vivendo effectus figuræ & motus omnes eſſe neceſſarios, volunt quoque animæ operationes eſſe quoque neceſſarias: hoc eſt, quando probare volunt animam eſſe puram materiam, tum ſupponunt materiam non ſolummodo figuræ & motus, ſed adhæc aliarum qualitatum incognitarum ſubjectum capax eſſe: Et cum in eo ſunt, ut probent voluntatem omnesque alias animæ operationes eſſe neceſſarias, tum rurſus *materiam* omnibus qualitatibus ſuis incognitis, privant, & plane & eam definiunt, eſſe nihil aliud quam ſoliditatem figura & motu præditam. Propterea vocis *materiæ* ambiguitatibus quibus utuntur remotis, ad hasce conceſſiones neceſſario reducuntur, quarum unam neceſſario nobis largiantur. Si intelligant per materiam ſolidam ſubſtantiam ſolummodo figura & motu præditam, cum anima non poteſt eſſe mera materia, quoniam (fatente Hobbeſio) figura & motus nihil præter figuram & motum poſſunt producere, & conſequenter (quod antea

oſtendimus) ne unam ſecundariam aliquam qualitatem poſſunt producere, (ſonum puta colorem vel his ſimilia) multo minus cogitationem aut ratiocinationem. Unde ſequitur, quod cum neceſſario ſit anima ſubſtantia immaterialis, illis nulla ſuppeditantur argumenta, quibus poſſunt eam probare potentia, potentiam incipiandi motum non eſſe præditam, quod plane includit libertatem. Quod ſi contra, per materiam intellexerint ſubſtantiam incognitam, qualitatibus a motu & figura differentibus præditam; tum non poſſunt diſputare contra poſſibilitatem libertatis ex effectis figuræ & motus, quæ ſemper ſunt prorſus neceſſaria, quia libertas non includitur in motu & figura, ſed in illis aliis incognitis materiæ proprietatibus, quas Athei non melius explicare poſſunt, quam ſubſtantias immateriales. Ergo quod res eſt ut dicamus, neceſſe eſt ſupponant excogitationem aliquam ex figura & motu, ſi quid ſuis argumentis quid ponderis adjicere voluerint, contra *libertatem*, & tum non erit quæſtio num Deus poſſit facere, ut materia necne (quia tum voce materia ſolummodo abuteren-

terentur in ſenſu plane hactenus ignoto ad denotandam ſubſtantiam in genere) ſed quæſtio eſt, utrum figura & motus in quibusvis compoſitionibus aut diviſionibus abſolute poſſe eſſe perceptio aut cogitatio, quod (ut ſupra) idem eſt, ac ſi quis rogaverit, utrum poſſe fieri ut triangulum ſit ſonus, aut globus color. Uno verbo huc redeunt omnia, ſi anima ſit ſubſtantia immaterialis (& ut ſit plane neceſſe eſt ſi rectam de materia habeamus ideam) tum omnia Argumenta Hobbeſiana a materiæ proprietatibus petita, futilia ſunt prorſus, & nullius pretii: Quod ſi Adverſarii abſurde ſuſtinere auſint, animam nihil eſſe niſi materiam; tum per materiam opus eſt ut intelligant ſubſtantiam incognitam, tum activis tum paſſivis proprietatibus donatam, quod profecto & confundit ideam quam habemus de materia, & ſimul funditus deſtruit ſua argumenta adverſus *libertatem* ſolum proprietatibus materiæ obviis fundata; aut oportet loquantur clare quod ſentiunt, nempe cogitationem & volitionem eſſe effecta ex compoſitione figuræ & motus orta & præterea nihil, quod jam o-

ſtendimus expreſſam eſſe contradictionem.

Sunt & nonnulla alia argumenta contra poſſibilitatem libertatis vulgo oblata, quæ quidem ex reſponſionibus ad ea datis devenerunt illuſtria, cum revera quæſtionem non reſpiciunt, ſed ab ea plane aliena, v. gr. ea quæ ex neceſſitate ut voluntas determinetur ab ultimo dictamine intellectus, aut ex certitudine præſcientiæ divinæ derivata; primam quod attinet, nempe voluntatem, neceſſario ſequi ultimum judicium intellectus: hæc ſolummodo eſt neceſſitas hypothetica, id eſt neceſſario hominem quid velle, quando acta id velle ſupponitur, ac ſi dixe[illegible]s omne id quod eſt, neceſſario eſſe: quando enim acta eſt, non poteſt non eſſe. Ultimum etenim judicium intellectus quam ultima eſt noſtre determinatio (poſt conſiderationem plus vel minus habitam) aliquid eligendi vel non eligendi, quod reapſe coincidit cum ipſa volitione. Inſuper ponamus ultimum intellectus judicium vere eſſe diſtinctum, ab actu volendi, & unum neceſſario producere alterum. Sequeretur inde ſolummodo *moralis* & non proprie

phyſica

phyſica neceſſitas, id eſt *nulla eſſet plane neceſſitas* in ſenſu illorum qui oppugnant libertatem. Moralis enim neceſſitas quamoptime convenit, cum perfectiſſima naturali libertate. Ex. gr. homo ab omni dolore corporis & animi turbatione liber, temerariam eſſe judicat ſibi violentas manus injicere, aut minimum lædere, & dum a nulla temptatione aut violentia externa exagitatus, nullo modo prorſus contra judicium ſuum poteſt agere; non quod illi deſſit facultas aut potentia naturalis id patrendi, ſed quia abſurdum & moraliter impoſſibile, ut tale quid eligat, & non alia de cauſa creaturæ aliæ rationales nobis natura ſua nobiliores, non poſſunt peccare vel male|agere, non quod illis deſit naturalis potentia ad *actionem* talem eliciendi, ſed quia moraliter & impoſſibile ut creaturæ perfectiſſima cognitione boni præditi, uulla tempercitas, ut tamen earum voluntas ſe determinet ad multe & inepte agendum; non ſumus neſcii libertate oppugnatores, hic aſſerere nullam ſcilicet eſſe differentiam inter neceſſitatem phyſicam & moralem, homo a dolore corporis

&

& turbatione animi liber, ideo inquiunt ſe lædere non poteſt, quoniam neque intellectus neque voluntas ad ullam actionem ſine aliquo impulſu externo amborum reſpectu determinari poſſit, magis quam unum movere poſſit priusquam ab alio impellatur, ſed hoc quid aliud quam tranſire ex uno argumento ad alterum, deſerunt quippe argumentum a neceſſitate voluntatis ſequentis ultima judicium intellectus, recurrendo ad impoſſibilitatem abſolutam *principii ſe movendi*, quod ſupra ſatis ſuperque deſtruximus.

Alia quæ memoravimus argumenta a certitudine præſcientiæ divinæ mutuata, pari modo ab hac præſenti diſputatione ſunt plane aliena, ſi etenim non dentur alia argumenta, quibus antecedenter demonſtrari poſſit omnes actiones eſſe *neceſſarias*, manifeſtum eſt hoc ex ſola præſcientia divina nunquam demonſtratum iri. Nimirum ſi propter nullas alias rationes nihil obſtet, quo minus actiones hominum ſint liberæ, nudam præſentiam divinam eorum libertatem impedire nullo modo demonſtrari poterit, & conſequenter præſcientiæ divinæ certi-

certitudo ſeparatim ſumpta, nihil plane ad propoſitum, ſed quæſtionem præſentem de libertate prætergreditur. Alia quod attinet argumenta, qua ſolent cum hac quæſtione interſeri poſſim ab adverſariis, ſupra ſatis fuere ſoluta ſingulatim. Conſtat itaque certitudinem præſcientiæ divinæ haudquaquam adverſari eam libertatem voluntatis, præſcientia enim, qua talis, nihil prorſus afficit in ullo quovis reſpectu, modum exiſtendi rei cujuscumque, quicquid voluntatis oppugnatores, unqam ad hoc caput adduxerunt vel adducere poterunt, huc redit; Præſcientiam nimirum denutare certitudinem, & certitudinem innuere neceſſitatem; ſed falſum eſt certitudinem ponere neceſſitatem; præſcientia etenim nullam aliam ponit certitudinem, quam illam, quæ eſſet in rebus, etiamſi nulla eſſet præſcientia.

Præſcientiæ certitudo non cauſatur rerum certitudinem, ſed ea ipſa veritati exiſtentiæ earum nititur. Quicquid enim jam eſt, id certiſſimum eſt, & heri quoque æque erat certum, hodie fore quam hodie ſit certum Id exiſtere. Et hæc certitudo eventu

venta eſt ſemper eadem, ſive eam ſupponas præcognitam ſive non. Quicquid etenim ullo tempore exiſtit, ab æterno certum fuit reſpectu eventus rem *fore*. Neque minus fuiſſet prima hæc eventus certitudo, vel ſi nulla eſſet præſcientia. Nuda itaque & mera præſcientia nullam exercet influentiam omnino in ullam rem quamcunque, neque contribuit quicquam ad eam reddendam neceſſariam. Poſſumus quodammodo hoc illuſtrare ex noſtro modo cognoſcendi, e. gr. certo novimus res nonnullas eſſe & quando eas exiſtere novimus, non poſſunt non exiſtere, ſed paret noſtram cognitionem res ipſas nullo modo afficere ut ſint magis neceſſariæ, aut in ſe certiores. Præſcientia autem in Deo eſt eadem cum cognitone, omnia enim illi ſunt æque præſentia omnimode ſive cognitionem ſive potentiam reſpexeris, plene & perfectisſime novit res omnes quæ exiſtunt ſigillatim. Et quemadmodum novit omnia quæ acta ſunt, eodem modo omnia diſtincte præfuit quæ futura ſunt. Et ſicut videmus nullum in res exiſtentes cognitionem habere influentiam, ſic neque præſcien-

ſcientia in res futuras. Verum quidem eſt, modum quo Deus novit, niſi cauſarum concatenatione poſita, nobis eſſe plane ignotum; Sed multa alia quoque nobis plane latent reſpectu modi operandi, de quorum tamen veritate nulli dubitamus. Et ſi quid eſſet in hoc argumento ponderis non ſolummodo libertatis probaret ſed etiam præſcientiæ impoſſibilitatem; Nam ſi hæc duæ eſſent prorſus incompatibilia, ut una neceſſario deſtruatur. Doctrina fatalitatis abſolutæ & univerſalis, quæ omnem religionem & moralitatem radicitus extirpat, magis adhuc ad vituperium & imminutionem ſupremi Numinis facit, quam negatio ſuæ præſcientiæ faceret, quæ omnino hac hypotheſi eſſet impoſſibilis & contradictoria. Et caſus hic eſt longe alius, quamvis enim non poſſumus rite exponere quomodo actiones cauſarum liberarum præſcire poſſit, hoc ſaltem ſatis novimus, libertatem actionum quorumcunque natura ſua liberorum, omnino a præſcientia Dei non minui neque impediri; cum manifeſtum ſit, præſcientiam nulli rei omnino aliam certitudinem ponere, quam antea ha-

habuit etſi nulla fuiſſet præſentia. Niſi itaque antecedenter ſimus certi, rem nullam poſſe eſſe liberam, & libertatem natura ſua implicare contradictionem (quod res non ita ſe habere ſupra ſatis oſtendimus) mera præſcientia utpote naturam rerum ne leviſſime immutans, quæ commodiſſime cum ſumma libertate convenire judicamus, quanta ſit difficultas comprehendendi modum hujus præcognitionis. Nam ſi libertas ſit poſſibilis, mera actionis liberæ præviſio antequam in actum eliciatur, aut priusquam fiat (reſpectu ſcilicet præſentis quæſtionis) nihil differt a *ſimplici* ejusdem actionis *cognitione*, jam in actum productæ: ambæ enim hæ cognitiones certitudinem implicantes, quæ ſine ulla præcognitione æque eſſet ſtabilis & immutabilis.

II. Quæ cum ita ſe habet manifeſta res eſt, hanc certitudinem eventu nullo prorſus modo implicare neceſſitatem. Nam ſi fataliſta modo ſuppoſuerit (novimus utique illum id negare) hac vice ſaltem nobiscum, homini ineſſe facultatem ſe movendi & motum incipiendi, hoc eſt libere agendi, ſupponat quoque ſi videbitur, iſtas

actiones præcognita omnino impoſſibiles, nonne adhuc ſuppoſitione iſtâ nihil obſtante, eodem plane eſſet certitudo eventus ex parte rei, in omnibus hominis actionibus, non ſecus ac ſi eas poſuiſſet quam maxime fatales & neceſſarias. E. gr. ponamus hominem interno principio motus libertatis nullo atimo cogente impulſu, aliquam actionem hodie agere, ponamus adhæc eſſe plane impoſſibile ut heri præcognita eſſe potuiſſent. Nonne nihilo ſegnius, reſpectu eventus eadem fuiſſet certitudo? i.e. libertate iſtius hominis non obſtante, non æque fuiſſet certa veritas, hanc actionem hodie eſſe eventu perficiendam, (quantumvis prævisû imposſibilis) quum jam certum eſt eam eſſe perfectam? ex hiſce firmiter concludimus, præſcientiam præter certitudinem eventus, nullam aliam implicare necesſitatem.

Natura libertatis quemadmodum ſperamus ſatis perſpicue explicata & probata, licet inferamus ex dictis, nos commodisſime hoc loco ſatisfacere quæſtioni apud antiquos celebri neque minoris momensi, *πόθεν τὸ κακὸν unde origo mali.* Cum liber-

libertas etenim tum bene tum male agendi, potentiam naturalem denotet. Et natura rerum finitarum imperfecta, id committens ut valde ſit poſſibile, fore ut actu, male agendo ſua libertate abutuntur. Et cum etiam reſpectu pulchritudinis & ſalutis univerſæ & communis boni, & ad Dei ſapientiam magis probandam, cum plane neceſſe eſt variæ dentur creaturæ, aliæ aliis dignitate & naturæ nobilitate perfectiores, inde ſequitur mali poſſibilitas, etiamſi creator in ſe bonus & infinite optimus. Ut paucis rem expediamus, quicquid *mali* nomine inſigniri ſolet, aut eſt malum imperfectionis, defectus puta facultatis alicujus naturalis, aut excellentiæ, quibus nonnullæ aliæ creaturæ gaudere videntur; aut malum naturale ut dolor, mors & his ſimilia, aut denique malum morale ut vitium cujusvis generis horum primum proprie loquendo, non eſt malum: omnis enim facultas aut perfectio quibus ulla creaturæ eſt prædita, utpote Dei donam plane liberum, quod nullo ex debito ſed pro arbitrio ſuo, cum illis communicat non ſecus quam exiſtentiam ipſam, inde patet ma-

manifeſto, defectum alicujus facultatis aut perfectionis quæ ad hujus vel alius creaturæ naturam nunquam pertinuit, non proprius illis poteſt haberi malum, quam illis fuiſſet non exiſtentia, poſito eas nondum eſſe creatas. Secundum mali genus, quod vocamus naturale; aut, ex priore neceſſario eſt conſequens. Quemadmodum mors creaturæ nulla immortalitate præditæ, & hoc ſenſu non magis malum quam alterum ſupra memoratum, aut in genere alio bono æquipollenti aut majore præponderatur, ſicuti afflictiones & ærunæ bonorum, & tum re vera non eſt malum; aut denique ſupplicii aut pœnæ habet rationem, & ita conſequens eſt neceſſarium mali tertii generis, puta moralis, quod omnino ab abuſu libertatis oritur, quam Deus creaturis ſuis propter alios fines (puta) ad majorem perfectionem, & totius creationis pulchriorem ordinem impertiit Deus, illi tamen contra intentionem divinam & præceptum eo temere ſunt abuſi, in ſuum detrimentum & perverſionem, quod ad univerſi perfectionem valde erat neceſſarium, & hoc modo ortum ſuum habuit malum, ſine ulla

minima minutione bonitatis infinitæ Dei Opt. Max. qui omnia & creavit & dirigit.

XI. *Cauſa ſuprema & Author omnium rerum, neceſſario debet eſſe infinite ſapiens.* Hæc propoſitio ex aliis ſuperius probatis neceſſario ſequitur, quapropter neque opus eſt ut huic multum inhæreamus. Cum evidentius nihil eſt aut clarius, quam quod Ens infinitum, omnipræſens & intelligens omnia perfecte noſcat quæ exiſtunt, & quod ille qui unus eſt per ſe exiſtens & æternus, & omnium rerum Author, & a quo potentiæ omnes derivantur & dependent, continuo etiam ſcire debeat & poſſibilitatem omnem rerum futurarum, & quid quoquo reſpectu commodius & ſapientius agendum, & utpote omnipotens nunquam veniet impediendus aut prohibendus quo minus efficiat id quod aptiſſime agendum eſſe judicat. Hinc ſequitur quod omne effectum cauſæ ſupremæ debeat eſſe infinitæ ſapientiæ productum. Sed ſpeciatim: Cauſa ſuprema utpote infinita, ubique ſit præſens neceſſe eſt: & quia eſt intelligentia, vel mens infinita, quocunque ergo ea ipſa cauſa ſuprema præſens eſt, & ibidem eſt ſua cognitio, quæ a

ſua

ſua exiſtentia eſt inſeparabilis, ideoque & hæc debet eſſe infinita quoque: & ubicunque adſit ſua infinita ſcientia, omnia habeat in conſpectu plene & perfecte, ut illius aciem refugiat plane nihil, neceſſe eſt: includit enim ſua infinita præſentia, & circumdat omnia & viſu perſpicaciſſimo in eſſentiam rei cujusque penetret, imo receſſus quosque magis abditos & creaturarum rationalium intentiones, cogitationes quasque ſecretas, obvias habet & perſpectas. Adhæc, cum non ſolummodo omnia illi ſint cognita, ſed etiam ab eo plane dependentia, ut & eſſentiam facultatesque omnes illi acceptas referant. Abunde ergo conſtat, ſicut ille omnia novit quæ exiſtunt, ita pari modo omnia poſſibilia ſciat neceſſe eſt: quippe qui cum unus ex ſe exiſtens, omnibus & ſingulis facultates quibus prædita ſunt donaverit. Manifeſtum eſt, illum iſtas facultates a ſeſe derivatas habere plene cognitas, ut optime intelligat quid quaque harum producendi ſit capax atque uno intuitu mentis infinitæ omnes quasque compoſitiones, diviſiones, mutationes, circumſtantias & rerum dependentias, relationes, diſpoſitiones, ad aliquos fines aptas, ſemel

dextre & docte ſit explicatum, in atheiſmi æternum opprobrium & confuſionem. Hoc unum notandum velim, quo magis inquiritur in rerum naturam, experimentis, obſervationibus practicis detur opera, imo quo mundus labentibus ſeculis vel ætate ſit profectior; eo magis indies magisque veritas hujus argumenti eluceſcit; quod clare innuit veritati eſſe fretum. Si Galenus multa ante ſecula, potuerit tot ſigna & certa veſtigia alicujus mentis, omnia in corporis humani ſtructura intendentis & mire diſponentis, ut ſuo tempore fuerit coactus admirari ſapientiam ſui Authoris, in quam non admirationis exſtaſin raptus fuiſſet & quid non admirabundus dixiſſet, ſi in Anatomia, rebus naturalibus noviſſima inventa vidiſſet, circulationem puta ſanguinis, admirabilem & accuratiſſimam cerebri & cordis ſtructuram, glandium & valvorum pene innumerabilium ad ſecernendos & promovendos ſuccos varios in corpore, præter venas, arterias, vaſaque alia bene multa *ſuo tempore* prorſus incognita, ſed felicioribus his temporibus detecta, ut ſerviant ſcopis & finibus ſapientisſimis a con-

ditore ſibi deſtinato propoſitis ? Si ea Argumenta Epicuri & aſſeclarum contra exiſtentiam ſummiNuminis a defectibus,in conſtructione & diſpoſitione univerſi deprompta, iis temporibus (dum philoſophia naturalis in ſuis incunabulis & faſciis adhuc infans) videbantur majori longe porti humani generis inconſequentia & inaptisſima. Hiſce diebus Atheos profecto magnopere pudere debet cum experientia melius edocti, vel inviti videant, iſtos quos ſomniabant defectus & errores in diſpoſitione rerum, admodum facere in conſervationem & utilitatem univerſi? Et ne nimius ſim: Si M. Tullius Cicero ex cognitione Aſtronomiæ manca ſatis & imperfecta, ita certior eſſet corpora cœleſtia mota eſſe & diſpoſita a mente aliqua intelligentisſima, ut non dubitaret dicere: eos qui contrarium affirmarent, vecordes eſſe & ineptos. *Ceterum ergo admirabilem ordinem incredibilemque conſtantiam, ex qua conſervatio & ſalus omnium omnis oritur, qui vacare mente putat, is ipſe mentis expers habendus eſt. De natura Deorum.* Quid quæſo dixiſſet, ſi in Aſtronomia novisſimas inven-

ventiones cognoviſſet ? Immenſam mundi magnitudinem (iſtius pattis magnitudinem intelligimus, quæ inquiſitionibus & obſervationibus noſtris obvia) quæ tanto mundum tum temporis cognitum, facile ſuperat, quanto mundus ipſe ſecundum illorum ſyſtema, ſuperabat Sphæram Archimedis? Exquiſita planetarum omnium in ſuis motibus, ſine Epicylis, ſtationibus, retrogradationibus, aut ulla alia deviatione aut confuſione qualicunque ? Incredibilis aliqua atque delicatiſſima primariæ velocitatis & directionis in animali motu planetarum accommodatio, juxta cum diſtantia a centro & verſus idem gravitatio ? ſtupenda quoque proportio diurni motus terræ aliarumque planetarum circa ſua centra, ad diſtinctionem diei & noctis, ſine iſta incondita totius cœli circumrotatione, ab antiquis Aſtronomis neceſſario poſita. Huc egregia verba nobiliſſimi *Neutonis* aptiſſime referuntur : *Planetarum denſitates fere ſunt, ut radices diametrorum apparentium applicata ad diametros veros, hoc eſt, reciproce ut diſtantia planetarum a ſole, ducta in radices diametrorum ap-*

parentium. Collocavit igitur Deus Planetas in diverſis diſtantiis a ſole, ut quilibet pro gradu denſitatis, calore ſolis majore vel minore fruatur, Neuton. Princip. Lib. 3. Prop. 8. ita ut Planetæ ſuæ ſoli viciniores, ne quicquam a nimio calore, neque aliæ quæ ab eo ſunt longinquiores a nimio frigore patiantur injurias: ſed unaquæque tanta temperatura ad ſuos uſus gaudens, quanta ipſa terra ad noſtros uſus gaudere experimur? Ordo Inſuper, numerus & uſus multarum lunarum (ut ita eas non temere appellem) Antiquis protſus incognitarum, ſed noſtris diebus teleſcoporum beneficio diſtinctè ſatis circa planetas ſuas proprias movere percipiuntur, quarum motus ita bene ſunt cognitæ, ut earum Eclypſis eam exactè quam Eclypſis lunaris noſtra, ad calculum poſſint reduci & prædici poſſit. Admirabilis denique regularitas motus noſtri lunaris circa ſuum centrum ſemel in menſe ejusque eodem ſpatio temporis circa terram motus, cum tanta exactitudinis conſtantia, ut hoc modo eadem plane facies ſine ulla notabili differentia terræ perpetuo ſit obverſa? Quid inquam diceret il-

le

le *Marcus Tullius Cicero* ratiocinandi arte & judicandi omnium facile princeps, ut erant ſua tempora, ſi noviſſimorum ſeculorum deteƈtiones & inventa Dei ſapientiam mirandum in modum oſtendentia, in ſua ætate fuiſſent cognita? Atheiſmus certe qui criſtas erigere non eſt auſus propter vim argumentorum ab hoc fonte hauſtorum tempore Ciceronis, quanto minus hoc ſeculo comparere debet poſt tot ſubſidia nova & auxiliaria argumenta quotidie inventa, quæ ſingula inviƈte ſapientiam creatoris in operibus ſuis demonſtrant. Hinc etiam videre licet jure merito Authorem libri eccleſiaſtici pulchritudine ſolis, ſtellarum, reliquorum operum viſibilium Dei omnium eleganter ante deſcripta, ita concludere (quod non obſtantibus omnibus noſtris nuperrimis deteƈtionibus in perpetuum dicendum erit) cap. 43. verſ. 32.

XII. *Denique Cauſa ſuprema & rerum omnium Author neceſſarie debet eſſe Ens infinite bonum, juſtum & verax omnibusque aliis perfeƈtionibus præditum,* quæ Enti Supremo, & Univerſi moderatori optime conveniant diverſas variasque rerum relatio-

nes, & inter ſe dari reſpectus varios, ita eſt manifeſtum, quam diverſas res in univerſo exiſtere: a quibus quoque relationibus diverſis differentium rerum neceſſario oriri harmoniam, aut diſcrepantiam, in res ipſas, in applicatione unius rei ad alteram, in dictis variis diverſisque reſpectibus, certiſſimum eſt. Adde huc dari quoque certarum circumſtantiarum convenientiam vel aptitudinem ad certas perſonas, ad alteras vero, inconvenientiam vel ineptitudinem, naturæ rerum vel perſonarum indoli innixam; omnem voluntatem aut propoſitum ſive arbitrarium ſive poſitivum, quodcunque, antecedentem ab omnibus agnoſcendum veniet; qui non ajunt æque eſſe juſtum & conveniens ex natura rei ut natura innocens daret pœnas intenſiſſimas & æternas quam ut ab his ſit liberum. Datur itaque neceſſario & in perpetuum aptitudo & ineptitudo in rerum natura & notione fundata. Denuo inquam has relationes abſolute & neceſſario revera exiſtere, & tales omnibus creaturis rationalibus dilucide videri, niſi illis ſpiritu contradictionis percitis, omnia aliter quam in ſe ſunt in-

intuentibus (i. e.) quorum intellectus aut admodum eſt debilis & infirmus, aut prorſus corruptis moribus depravatus. Et ſecundum harum diverſarum naturalium relationem, notitiam vel cognitionem, omnes creaturarum actiones conſtanter diriguntur (quod in tranſitu ut moneamus, omnis moralitatis eſt baſis & fundamentum) niſi forte voluntas pravis moribus corrupta, aut affectibus aliquibus prævalentibus in diverſum diſtrahatur. Cauſa ſuprema igitur & rerum omnium conditor, cum (ut antea diximus) neceſſario infinitam cognitionem & ſapientiam habeat perfectiſſimam, ita ut plane ſit impoſſibile vel minimum erret, ut ullo modo, verarum relationum aptitudinem vel ineptitudinem quæ res diverſas reſpiciunt, ſit ignarus, deceptus aut aliunde impeditus in hoc negotio: Et cum pariter ſit per ſe exiſtens, abſolute independens & omnipotens, ita ut illi cum nihil plane deſit, fieri non poteſt quin ejus voluntas nullo pravo affectu dominari poſſit. Patet vel hinc manifeſtiſſime neceſſario illum oportere (non fatalem neceſſitatem ſed moralem, de qua ſupra, intelligimus) ſemper

agere

agere quod factu aptiſſimum & optimum noverit. Nimirum ſemper debet agere ſecundum ſtrictiſſimas & bonitatis, juſtitiæ & veritatis omniumque aliarum moralium perfectionum normas. Cumprimis certe, cauſa ſuprema neceſſario eſſe debet infinite bona, hoc eſt in perpetuum proclivis & propenſa modo immutabili, ad bene agendum, nec non ad ſuam bonitatem & felicitatem cum aliis communicandam, quippe quæ infinite beata fruitione ſui ipſius, atque infinitarum quoque perfectionum; nulla omnino adeſt ratio (quoad novimus) quamobrem ullas conderet creaturas niſi ut cum illis ſuas perfectiones liberaliter & benigne communicare poſſit, pro vario earum captu & conditione varia, ex natura ſua diſſimili orto, quemadmodum modo infinitæ ſapientiæ convenienti produci debuit, & pro diverſa proficientia & cultura dotum illis benigne conceſſarum, ex ea libertate creaturarum rationalium quæ illis eſt eſſentialis. Porro quod infinite bona eſſe debet Cauſa Suprema, vel inde patet quippe quæ eſt omniſufficiens, ab omni malitia, invidia aliisque tempationibus

bus male agendi neceſſe ſit longe remotiſſima, cum hæc vitia ſint defectus, impotentiæ & depravationis manifeſtiſſima effecta. Cauſa Suprema & rerum omnium opifex, pari modo infinite juſtus eſſe debet, cum norma æquitatis nihil aliud ſit præter *rerum naturam* & *relationes* neceſſarias ad ſe invicem a Deo poſitas. Et juſtitia executiva, non ſit alia quam accommodatio rerum circumſtantias ad qualificationes perſonarum ſecundum iſtam originariam convenientiam aut aptitudinem, quam antea neceſſario exiſtere oſtendimus antecedenter ad omnem voluntatem & poſitiva propoſita, quamobrem ſumme neceſſarium eſt ut illa Cauſa quæ æquitatis normam recte noverit, & de rebus judicat, ſicut revera in ſe ſunt, & adhæc plenam habeat potentiam exequendi juſtitiam ſecundum ſuam notitiam, quæque nulla qualicunque templatione vel minimum ab ea deflectere poſſit, quæ neque decipi ab alio, neque ullo affectu flecti vel ab ulla potentia dominari poſſit, neceſſario debet in perpetuum juſte agere ſine iniquitate, partialitate, præjudicio, aut reſpectu perſonarum.

De-

Denique oportere cauſam primam eſſe veracem & fidelem in omnibus ſuis declarationibus & pollicitationibus manifeſtiſſimum eſt; quia omnes poſſibiles mentiendi & falſificandi rationes, vel a temeritate, oblivione, inconſtantia, impotentia, metu mali aut a ſpe lucri deriventur, neceſſe eſt; a quibus omnibus, cauſa infinite ſapiens & omniſufficiens & optima, longiſſime ut remota ſit, oportet; & conſequenter quemadmodum ipſe decipi, ita quoque decipere alios non poteſt: Οὐκ ἔστιν οὗ ἕνεκα ἂν θεὸς ψεύδοτο — κομιδῇ ἄρα ὁ θεὸς ἁπλοῦν καὶ ἀληθὲς, ἔν τε ἔργῳ καὶ λόγῳ· καὶ οὔτε αὐτὸς μεθίσταται· οὔτε ἄλλους ἐξαπατᾷ· οὔτε κατὰ φαντασίας· οὔτε κατὰ λόγους· οὔτε κατὰ σημείων πομπάς· οὔθ᾽ ὕπαρ οὐδ᾽ ὄναρ. Plato de Repub. lib. 2. ſub. finem. Uno verbo, omne genus mali & imperfectionis cujuscunque, aut ab infirmitate intellectus, defectu potentiæ, aut ex irregularitate voluntatis ortum omnino deducere in propatulo eſt, quorum ultima derivata cum primis ex corruptione aut depravatione cum quid aliud eſt, quam electio directa agendi contra rationem rectam, & naturam rerum; a quibus omnibus cum cauſa ſuprema

ma quam maxime abhorreat, conſequens eſt neceſſarium ut Ens ſit infinitæ bonitatis, juſtitiæ, veritatis omniumqne aliarum perfectionum moralium.

Huic Argumentationi a priori nihil quantum novimus, reponi poſſit niſi una tantummodo objectiuncula a poſteriori ſumpta, ex experientia & obſervatione inæqualis diſtributionis providentiæ in univerſo. Sed (ut nihil dicam de vindicatione ſapientiæ & bonitatis providentiæ in ſuis diſtributionibus vel reſpectu hujus ſolummodo a Plutarcho aliisque Æthnicis Scriptoribus accuratiſſimo judicio facta) objectio ipſa a quæſtione eſt alienisſima, quoniam ex partiali intuitu diſpenſationum Dei (imo cujusvis alius qui ſummæ rerum præeſt) nullum temere ferendum eſt judicium, ſed ex matura omnium partium deliberatione, quamobrem ſolummodo quæ jam nobis obvia, ſed etiam illa quæ fuerunt & quæ ſunt futura diligenter ſunt conferenda, quod ſi æqua lance fecerimus, omnia apparebunt optime & juſtiſſime eſſe effecta.

Attributis Dei ita explicatis ſequitur, quod,

I. Omnes

I, Omnes Actiones divinæ quamvis omnino liberæ, & per conſequens exercitium perfectionum ſuarum moralium non poſſunt dici neceſſarie eadem ſignificatione *neceſſitatis* qua exiſtentiam & æternitatem neceſſariam ſuam eſſe aſſeruimus; nihilominus tamen hæ perfectiones morales vere & realiter ſunt neceſſariæ, tali ſcilicet necesſitate quæ quidem cum ſumma libertate, quamvis non ſit inconſiſtens, nihiloſecius ita eſt certa & infallibilis, & cui fidere posſimus, quam ipſa Dei exiſtentia aut æternitas. Quamvis etenim nihil certius eſſe poteſt (quod ſupra propoſitione nona oſtendimus) quam quæ Deum agere non neceſſario, ſed libere cum certo concilio & intentione; novit enim ſe bene agere & ita ſibi proponere liberrime ex ſuo arbitrio, nullam aliam cauſam eum ad agendum adigentem agnoſcens, præter ſuam bonitatem, quæ voluntatem pronam reddit, ad ſe ipſum communicandum, & ad bene agendum, ita ut divina natura, nullæ aliæ necesſitati ſit obnoxia, niſi tali, quæ quamoptime cum ſumma libertate convenit: (& hoc eſt fundamentum omnium invocationum

num noſtrarum precum, atque gratiarum actionum) attamen ita eſt omnino & abſolute impoſſibile ut Deus non faciat (multo minus quid contrarium) quod attributa ſua moralia agenda poſtulant, non ſecus ac ſi eſſet re vera non liberum ens ſed neceſſarium. Hujus rei ratio clara eſt, quoniam infinita cognitio, cum potentia & bonitate infinita conjunctiſſime unita, poteſt omnino, non obſtante libertate & electione agendi, cum tanta certitudine & conſtantia agere, quam neceſſitas fatalis agere ſupponitur vel ſupponi poſſit: imo aliter non poſſunt agere, libertas quippe in ente infinitæ cognitionis, bonitatis atque potentiæ, non magis contra has perfectiones poteſt agere, quam cognitio poteſt eſſe ignorantia, aut potentia fieri debilitas, aut ut bonitas fiat malitia; ita ut in tali Ente libertas principium ſit æque certum & conſtans, quam *ipſius fati* neceſſitas. Poſſimus itaque æque certe & infallibiliter attributis Dei moralibus inniti & fidere, quam naturalibus, quandoquidem æque ſit impoſſibile ut agendo adverſetur illis, quam ut his ſe ſpoliet privetque. Neque minus

contradictorium eſt ſupponere, illum quid velle juſtitiæ, bonitati & veritati inconveniens; quam ſupponere eum infinitate ſua potentia & exiſtentia privatum iri. Unum, immediate adverſatur abſolutæ neceſſitati ſuæ naturæ, alterum immutabili rectitudini ſuæ voluntatis; unum eſt contradictio in terminis; alterum quoque reſpectu perfectionum divinarum contradictio eſt expreſſa. Unum affirmare eſt, & dicere aliquid abſolute exiſtere cum eodem tempore omnino non exiſtit; alterum vero aſſerere eſt, & dicere cognitionem infinitam poſſe agere ignoranter, potentiam infinitam debiliter, aut denique bonitatem & ſapientiam infinitam poſſe ea agere quæ neque bene neque ſapienter facienda ſunt. Quæ omnia æque ingentes & manifeſtæ ſunt abſurditates. Hæc quemadmodum divinorum Attributorum moralium explicatio valde eſt intelligibilis, menti ſatisfaciens ſine ulla idearum perplexa complicatione, potuimus quidem uno verbo (quod res eſt) dicere juſtitiam, bonitatem omniaque alia moralia Dei attributa naturæ ſuæ ita eſſe eſſentialia, quam infinitas, æternitas, hisque ſimilia naturalia attributa; ſed homines

nes impii, omnes poſteaquam ſint convicti, neceſſario exiſtere in univerſo ens aliquod æternum, neceſſarium, infinitum & omnipotens; adhuc mira pertinacia contendent ſe nullum percipere nexum bonitatem, juſtitiam aliaque moralia ejus attributa cum perfectionibus ſuis naturalibusc opulantem, quamobrem dedi operam moralia ejus attributa particulari deductione demonſtrare hac methodo quam ſequuti ſumus hactenus.

II. Hinc ſequitur quamvis Deus ſit Agens liberrimum, tamen non poteſt non agere ſemper, quod actu optimum & reſpectu totius ſapientiſſimum. Cujus rei ratio manifeſta, perfecta quoniam ſapientia & bonitas, tam certa ſunt & firma agendi principia, quam ipſa neceſſitas: Ens etenim infinite ſapiens & bonum perfectiſſima libertate præditum, non magis eligere poteſt contra ſapientiam & bonitatem agere, quam ens neceſſarium contra neceſſitatem per quam agitur poſſet agere: æque eſt abſurdum reſpectu *electionis* ut infinita ſapientia & bonitas eligat inſipienter aut male agere, quam in *natura*, ut abſoluta neceſſitas non neceſſario effecta ſua producat. Nullam fateor fuiſſe neceſſitatem in *natura rerum*

ut Deus talia entia quæ creata ſunt, velut ulla omnino crearet, utpote in ſe ſibi ſufficiens & beatus: nulla itidem in natura neceſſitas, ut res creatas conſervaret, quia ſine earum conſervatione æque ſibi ſufficiens eſſet, quam ante creationem illarum fuit. Sed æquum & bonum erat ut infinita ſapientia ſe apperiat & manifeſtet & infinita bonitas ſe communicet. Ptopterea in hoc ſenſu neceſſitati, & ut res tali tempore crearentur & poſtea continuarentur in ſua exiſtentia variisque donis & perfectionibus tali gradu, quemadmodum infinitæ bonitati & ſapientiæ videbatur illis optime convenire, omnino neceſſitas erat. Quando & quamdiu res exiſtunt eædem, perfectiones morales abſolute poſtulant, ut diſponantur & dirigantur res omnes juxta exactisſimas & immutabiles æternæ juſtitiæ, bonitatis & veritatis leges. Qnamdiu enim res & relationes ſuæ exiſtunt, non poſſunt non eſſe tales, quales ſunt: Et ens infinite ſapiens omnes relationes haſce optime cognoſcens eſſe tales quales ſunt, & judicans perfectisſime, de earum varia aptitudine vel ineptitudine, & ens infinite bo-

num

num non poteſt non eligi ſecundum iſtam convenientiæ rerum diverſæ, vel inconvenientiæ notitiam, conſtanter agere. Ita enim imposſibile eſt, ut tale ens liberum, quod neque corrumpi, neque decipi poteſt, eligat transgrediendo has leges, ſuas perfectiones deſtruere, quam ut *exiſtentia* neceſſaria deſtruat ſe ipſam.

III. Hinc ſequitur quod Deus, quantumvis perfectisſime liberrimus, & infinite potens non poteſt tamen malum quid committere, bujus rei ratio manifeſta eſt; quemadmodum etenim infinita potentia non ſe extendit ad naturales contradictiones, quæ annihilationem ipſius potentiæ, a qua produci putantur, neceſſario implicant; pari modo neque extendit ſe ad contradictiones morales, quæ implicant quoque nonnullorum attriburorum ad eſſentiam divinam æque neceſſario quam ipſa potentia pertinentium everſionem totalem. Jamjam oſtendimus juſtitiam, bonitatem & veritatem divinæ naturæ, æque eſſe neceſſarias, quam potentiam, intellectum & rerum notitiam eſſe ſupponitur. Ergo ita eſt imposſibile & contradictorium ſupponere quod ſua vo-

luntas eligat contra juſtitiam, bonitatem & veritatem quid agat, quam ut ejus potentia poſſet quid agere quod inconſiſtens eſſet cum potentia. Nihil detrahimus a potentia, dicendo eam non poſſe ea producere quæ non ſunt ex numero ſuorum objectorum, & ſimiliter neque quicquam potentia aut libertas diminuitur ſi talem immutabilem voluntatis rectitudinem habeat ut non poſſit eligere, aut contra hanc rectitudinem aliquid agere.

IV. Conſequens ex dictis eſt, proprie loquendo, libertatem non eſſe imperfectionem, ſed perfectionem, quippe quæ in Deo ipſo quam maxime viget, omnis enim actio quæ exercet ullum ex attributis ſuis moralibus, bonitatem puta, juſtitiam, aut veritatem, a libertate maxima & arbitrio procedens, abſque qua bonitas non eſſet bonitas, juſtitia atque veritas quoque non haberentur excellentiæ vel perfectiones; hæ omnes enim notione & natura ab omni neceſſitate quam maxime abhorrent. Docuerunt quidem nonnulli libertatem utpote anſam omnibus malis & ærumnis præbentem imperfectionem eſſe maximam, ſed ſi emen-

emendate voluerimus loqui, non libertas, ſed ejus abuſus multis nos exponit incommodis. Verum quoque eſt, libertas capaces peccandi nos reddit, & conſequenter miſeriæ obnoxios, quorum nullæ nos ſine libertate affici poſſemus. Sed qui vocaverit omne id imperfectionem, cujus abuſu, natura redditur infelicior, quam ſi Deus illo dono nunquam inſtruxiſſet, dicendum illi quoque eſt, ſaxum eſſe creaturam homine multo feliciorem, utpote miſeriæ incapacem, quemadmodum homines eſſe comperimus. Neque diſſimiliter, affirmare licet, rationem & intellectum, & unamquamque perfectionem aliam, imo ipſam exiſtentiam probaveris eſſe imperfectiones, absque qua etenim nulla creatura eſſet miſera. Sed dicamus quod res eſt libertatis abuſus, vel ejus rei depravatio, ſine qua felix creatura nulla eſſe poteſt, eſt cauſa una & ſola miſeriæ; ſed libertas in ſe ſpectata, eſt magna perfectio, & quanto ulla creatura perfectior, tanto libertas ſua quoque perfectior, & perfectisſima omnium libertas, eſt ea quæ neque ab ignorantia, fraude, aut corruptione

qualicunque ab electione proprii objecti, nimirum ſummi boni, ullo pacto, diſtrahi posſit.

V. Inſuper ſequitur ex hactenus allatis, quod etiam ſi loquendo ſtricte philoſophice nulla detur creatura inpeccabilis; attamen ſatis percipietur, quomodo Deus creaturas nonnullas quas his eminentisſimis donis dignas judicat, in eo ſtatu cognitionis & communionis intimæ cum ſe ipſo, ut bonitas atque ſanctitas ita illis appareant perpulchræ & amabiles & ibidem templationibus & corruptionibus longisſime amotis ut ſit prorſus imposſibile nihil obſtante naturali voluntatis voluntate, ut ſeducantur ab immutabili illa beatitudine in perpetua & æterna electione & fruitione ſummi boni, & talis eſt Angelorum bonorum & ſanctorum in cœlis.

Denique hinc ſequitur, hoc eſſe fundamentum & baſin, omnium æternarum vel moralium obligationum, nimirum necesſarias & æternas differentes *rationes*, quas res diverſæ erga ſe invicem ferunt ut ſupra, nec non illa conſequens convenientia vel inconvenientia, in applicandis rebus diverſis

vel

vel relationibus diverſis ad ſe invicem, neceſſario oriens ex rerum ipſarum differentia;hæ rationes (quod ſupra monuimus) quæ voluntatem divinam determinant neceſſario, debent quoque omnium ſubordinatarum rerum voluntatem determinare. Et quando hoc non fit, illæ creaturæ utpote voluntatem propriam opponentes naturæ & rerum indoli, conantur quantum in ſe eſt, ut res id ſint, quod nec ſunt, nec eſſe poſſunt: quo nihil temerarius aut inſolentius eſſe poteſt, agunt quippe contra ſuam rationem & cognitionem, conantes iſtum ordinem quo ſubſiſtit univerſum evertere, & conſequenter rerum omnium conditori, ſummam afferunt injuriam, qui & ipſe juxta haſce normas omnes ſuas actiones dirigit, atque poſtulat ut omnes creaturæ rationales idem jugiter faciant. Illi qui omnes obligationes morales, ultimum, in voluntatem Dei reſolvunt, eodem tandem recurrant, neceſſe eſt, (cum hac tamen differentia) quod illi non ſatis perſpicue docere videntur; quomodo natura & voluntas Dei debet eſſe neceſſario bona atque juſta, quod nos præſtare inſudavimus.

Illi vero qui omnes morales obligationes legibus inniti volunt, in ſocietatis civilis utilitates conditis, opinionem profecto fovent (præterea quod jam ſatis probata ex iis eſt, quæ diximus de differentiis rerum æternis) ita ſibi minus conſtantem & contradictoriam, ut miremur valde, hanc opinionem non magis fuiſſe animadverſam, nam ſi nulla erat differentia inter bonum & malum prius quam eſſent ullæ leges conditæ nulla profecto erit ratio quare omnino ullæ ferrentur leges, cum res omnes natura ſua ſecundum illos ſint indifferentes. Dicere leges conferre in bonum humani generis (i. e.) ad conſervationem & perfectionem naturæ humanæ; quod propterea ſapientes neceſſario putant ſanciri legibus, ſi hæc, utique eſt ratio, quare nonnulla a ſapientibus ſanciantur legibus, nimirum quia ad bonum & utilitatem humani generis tendit & conducit. Manifeſtum ea fuiſſe bona & utilia priuſquam de illis obſervandis ſancirentur leges: aliter, ſi antecedenter ad omnes leges non eſſent bona, patet nullam dari rationem, quare tales conderentur leges & non potius illis contrariæ,

que

quò nihil abſurdius aut magis inconditum excogitari poteſt.

Ex omnibus hactenus dictis, de hoc argumento, ſperamus in genere, manifeſtisſimam eſſe exiſtentiam & attributa Dei cuique homini ſapienti & cordato, juſtiſſimæ demonſtrationis atque probationis eſſe capacia, & quod Dei & religionis hoſtes nullam habent rationem impietati ſuæ faventem (cui videri geſtiunt præcipue inhærere) ſed vanam confidentiam & temerariam, cum maxime cœcitate & præjudicio conjunctam; cum illi id putare cupiunt, Deum in Univerſi ædificio nullum prorſus ſuæ exiſtentiæ & perfectionum ſuarum teſtem, ſed contra omnia argumenta a natura rerum hauſta plane favere Atheiſmo & impietati. Sunt nonnulli (quod novimus) qui harum rerum parum aut nihil ſatagunt, exiſtimantes haſce res captum noſtrum longe transcendere, & nos andabatorum more de rebus plane ignotis diſputare, ſed quandoquidem omnes Athei magis, præcipui, qui unquam hactenus inſudaverunt ad deſtruenda prima fundamenta religionis hac methodo illos uti novimus; æquum duxi-

duximus; & neceſſarium eadem incedere via, ut ſuis armis cum illis confligemus, cum certo certius ſit nullum eſſe argumentum in erroris auxilium & falſi allatum, quod non tanto melius atque efficacius in deſcenſionem veritatis urgeri poſſit.

II. Inſuper ex ſupra dictis videre licet, quomodo uſu venit, ut etiamſi nihil plane exiſtentiæ atque attributis Dei nec non conſequentiis inde deductis verius aut clarius eſſe poſſit, nihilominus tamen homines qui nunquam conſuluerunt evidentiam rationis, aut iſtas notitias quas nobis de ſe ipſo dedit Deus, utrius magna ex parte poſſunt eſſe ignari, tres angulos trianguli æquales eſſe duobus rectis, ita eſt manifeſtum, ut ſi quis contrarium affirmare auſus fuerit, nullo labore illum contradictionis reum mox demonſtrabitur: attamen qui ad hoc conſiderandum mentis aciem nunquam intenderunt, hujus multarumque veritatum Mathematicarum aliarum, manebunt in perpetuum ignorantiſſimi. Verum enim vero notitiæ quas de ſe ipſo edidit Deus, tot ſunt atque ita palpabiles & omnibus obviæ, in conſtitutione, ordine, pulchri-

chritudine & harmonia diverſarum partium univerſi; in ſtructura quoque noſtrorum corporum, nec non in mirabilibus animæ potentiis atque facultatibus, in ipſa neceſſariis & inevitabilibus propriæ mentis perceptionibus & communi & magna omnium hominum conſenſione in omnibus; in nobis intus & quæ exterius ſunt; ut nullus quantumvis mediocri capacitate intellectus & viribus ingenii dotatus, qui vel perfunctorie & in tranſitu appulerit animum ad conſiderandam rationem & naturam rerum, poſſint ignorare Deum, quin quoque ſit prorſus inexcuſabilis; poteſt quidem uſu venire, ut argumenta nimium ſubtilia atque metaphyſica ad demonſtrandam Dei exiſtentiam & ſua attributa vulgo adhibita, plane comprehendere neque ab iſtis affici non queat; etiamſi vel maxime velit; ſed & eadem de cauſa æquum eſt, ut ne ſe patiatur abripi ab objectiunculis atque argutiis ſcepticorum atque Atheorum, quia nihil habeat forte quod poſſit reponere, ſed debet neceſſario illis veritatibus illi optime notis inniti, de quibus & ipſe judicare poteſt, quæ abunde ſubjiciunt viro cui-

cuique cordato, ad praxin & vitæ tenorem, ſapienter & rite moderandam.

IV. Sed Deus non eo contentus, ut notitiis jam recenſitis ſimus inſtructi, inſuper revelatione clara & expreſſa de ſeipſo cœlitus dimiſſa mediante ſuo Filio Domino & Redemptoru noſtro, ad omnium capacitatem mire accommodata, jam tandem ſilentium ignorantiæ ineptorum, nec non vanitati ſcepticorum & impiorum hominum, & declarando ille ipſe nobis ſuam naturam & attributa, omnes errores impedivit, quibus aut propter debilitatem ingenii aut propter defectum applicationis, vel naturæ corruptionem, aut denique propter vafrorum hominum ſophiſmata facile eramus oboxii, & hoc modo abunde nos notitia inſtruxit, ut in hac vita rite omnibus quibuscunque fungamur officiis atque in altera felicitatem conſequamur, & ea fruamur in perpetuum. Sed hæc transgrediuntur inſtituti noſtri limites & ſeparato diſcurſu digniſſima ſunt.

F I N I S.

[library stamp] (00648)